

Българин

БРОЙ 3-4 | 2010 ЦЕНА 60 Kč

**130 години
„Българска
сediaнка“**

**Ивана Сръбкова
за най-хубавите
неща от живота**

**160 години от
рождението на
Иван Вазов**

**Изобретателят
Румен Антонов**

**Д-р Тодор Анастасов
и Съюзът на
ветераните**

**Добромир Григоров:
Добрият преводач е самотник**

Diama s.r.o., výhradní dovozce špičkových bulharských vín a zelenin

Скъпи читатели,

Тази година честваме 130 години от създаването на първата официално регистрирана организация на българите в Чехия „Българска седянка“. Сред създателите ѝ изпъкват имената на Александър Балан и Ян Мърквичка. Основната цел на „Българска седянка“, е популяризиране на българския език и култура. Проектоставът на организацията е написан от станалия известен по-късно в България художник Ян Мърквичка. Проф. Балан си спомня, че за да улеснят чешките си другари във възприемането на българския език, членовете на Седянката, които са предимно студенти, решават да издадат кратка граматика и поверяват тази нелека задача именно на Балан. Същевременно сдружението създава и обединение „Просвета“, което има за цел да превежда чешка поезия и проза. Преводите се изпращат до редица български вестници, за да бъде запозната българската общественост с чешката литература. Като награда „Просвета“ получава новата българска преса и така обединението започва да играе ролята и на своеобразна библиотека. Из-

вестната не само в Чехия, но и в цяла Европа българска оперна певица Христина Морфова и завършили при Антонин Дворжак композитор Добри Христов също сътрудничат на „Българска седянка“, като се включват активно в културните акции на организацията. Повече информация за богатата културно-просветна дейност на „Българска седянка“ ще намерите в статията на Красимира Мархалева.

В настоящия брой на „Българи“ неслучайно ви срещаме и с преводачите Добромир Григоров и Ивана Сръбкова, които непрекъснато съживяват духовните мостове между България и Чехия и в съвременни условия са продължители на просветната и културна мисия на Седянката. Димана Иванова ни припомня 160 годишнината от рождението на големия български писател Иван Вазов, чийто романът „Казаларската царица“ е преведен от един от основателите на Седянката Владислав Шак. „Българска седянка“ организира в Прага две поредни години вечери, посветени на патриарха на българската литература.

Организацията в продължение на почти шест десетилетия – до закриването ѝ през 1939 г. – поддържа

българската култура и традиции. Днес продължители на това светло дело са някои от българските сдружения в Чехия. Публикуваме изготвения от Петър Попов списък на повечето организации и сдружения, регистрирани в Министерството на вътрешните работи на Чешката република. Защо в малка държава като Чехия, в която официално са регистрирани около 6 500 българи, има толкова много сдружения, няма да коментираме.

Радостно е, че на 15 септември Българското училище в Прага отвори отново вратите си за първокласниците. За съжаление, от 2007 г. досега първокласници не бяха приемани заради наредба на българското министерство на образованието, която не бе съобразена със спецификата на българските държавни училища в чужбина.

Тази година Министерството на образованието прояви разбиране към държавните ни училища в чужбина и по-специално към нашето училище в Прага. Затова първокласниците пристъпиха щастливи училищния праг. Нека им пожелаем да бъдат все така щастливи и при завършване на училището!

Мария Захариева

Съдържание:

4–7 Накратко

8–15 Българите в Чехия

Копривщица пее и танцува | Да носим в себе си вярата в доброто | Отново на училище | Концерт по случай Деня на Независимостта | Епископ Антоний – викарий на Средно- и Западноевропейския митрополит Симеон | 130 години от създаването на „Българска седянка“ в Прага

16–17 Бележки на екскурзовода

За Орфей, делфините и Сафо

18–19 Култура

Мишел Бонев: „Имам две родини – България и Италия“ | 4300 нови думи в българския език

20–23 Памет

65 години от Дравската епопея | Д-р Тодор Анастасов – Председател на Съюза на ветераните

24–30 Годишнини

Многоликият Иван Вазов | Къща-музей „Иван Вазов“ |

Вазовата вдъхновителка Евгения Марс | Антон Дончев на 80 години | Лекция на Николай Младенов по случай отбелязването на 65-та годишнина от приемането на Устава на ООН

31–33 Българските изобретатели

Румен Антонов – световен изобретател или фантазьор

34–41 Българо-чешки връзки

Добромир Григоров: „Добрият преводач е самотник“ | Ивана Сръбкова: „Най-хубавите неща от живота идват от само себе си“ | Издателство „Ветрни млини“ с нов литературен проект | Четвърти международен конгрес по бохемистика

42–43 Българските манастири

Рилски манастир

44 Събития

Мощите на св. Йоан Предтеча

45–48 Интересно

Каменните гъби | Кърджалийски скални пирамиди | Въпрос на вкус

49 Български организации в Чехия

На корицата: бохемистът Добромир Григоров, снимка: личен архив на Добромир Григоров.

6,8 МЛРД. ЛВ. СА ИЗПРАТИЛИ БЪЛГАРСКИТЕ ЕМИГРАНТИ В РОДИНАТА НИ ЗА ПОСЛЕДНИТЕ 6 ГОДИНИ.

Най-много са изпратените средства през 2009 г. – 1,35 млрд. лв. Това е повече от усвоените през годината евросредства, сочи анализ на „Отворено общество“. Над милиард са били и парите през 2007 и 2008 г. – съответно 1,24 млрд. лв. и 1,29 млрд. лв. Преводите за периода януари – юли 2010 г. възлизат на над 849 млн. лв. Като процент от brutния продукт средствата, изпратени от българите, живеещи в чужбина, са били най-много през 2007 г. – 2,06%. Извършените преводи в посока България са съставлявали близо 2% от БВП. През 2009 г. делът им е бил 1,96%.

ПО ДАННИ НА ЕВРОСТАТ БЪЛГАРИЯ Е НА ВТОРО МЯСТО СЛЕД РУМЪНИЯ ПО ПАРИЧНИ ТРАНСФЕРИ ОТ ЧУЖБИНА В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ.

Изследване на „Отворено общество“ показва, че очакванията, че кризата ще върне емигрантите в България, не се потвърждават от статистическите данни. Според икономистите основните фактори за напускането на България са ниските доходи и лошото качество на публичните услуги. По данни на Евростат средната заплата у нас е 14 пъти по-ниска спрямо тази в страните от Западна Европа.

ЕВРОПЕЙСКИЯТ СЪД ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА В СТРАСБУРГ ВЗЕ РЕШЕНИЕ БЪЛГАРИЯ ДА ПЛАТИ НА „АЛТЕРНАТИВНИЯ СИНОД“, ПРЕДСТАВЛЯВАН ОТ МИТРОПОЛИТ ИНОКЕНТИЙ, 50 000 ЕВРО.

В мотивите на съда се посочва, че има нарушение на член 9 на Европейската конвенция за правата на човека (свобода на религията)

Съдът в Страсбург

поради това, че с прогонването през 2004 г. от църквите на т. нар. „алтернативен синод“ държавата неправомерно е заставила православните вярващи в България да бъдат под едно единствено ръководство. Искането на „алтернативния синод“ за имуществени вреди не бе уважено. Съдът в Страсбург също така постанови, че за да бъдат изпълнени неговите решения България следва да промени Закона за вероизповеданията от 2002 г., който налага единни ръководства на всички вероизповедания и по-специално на Българската православна църква.

НАЙ-НИСКО Е НИВОТО НА ОБРАЗОВАНОСТ В РУМЪНИЯ, КАТО НА ПОСЛЕДНИТЕ МЕСТА СЕ НАРЕЖДАТ ОЩЕ УНГАРИЯ, ГЪРЦИЯ И БЪЛГАРИЯ.

Това сочат резултатите от изследване, поръчано от германския медиен концерн „Бертелсман“. На челните места в класацията са Дания и Швеция, а в златната среда попадат Германия и Франция. Изследването включва 36 индикатора, разделени в 4 подкатегории, отговарящи на четирите показателя за образованост, дефинирани от ЮНЕСКО. Те са „образование за знание“, покрито от официалното образование, „образование за извършването на определена дейност“, свързано с усъвършенстване на работното място, „образование за съжителство“, свързано със социалните дейности, извършвани в свободното време, и „образование за организиране на собствения живот“, което предполага натрупването на информация за собствено усъвършенстване.

17 ПРАВОПИСНИ, СТИЛИСТИЧНИ И ПУНКТУАЦИОННИ ГРЕШКИ ИМА В БЪЛГАРСКИТЕ ДОКУМЕНТИ ЗА САМОЛИЧНОСТ СПОРЕД СОЦИАЛНИЯТ ПСИХОЛОГ ПРОФ. ПЕТЪР ИВАНОВ.

Той отбеляза, че в паспортите ни няма и нито една българска буква. Думата „nationality“ е преведена като „гражданство“. В този смисъл обаче се използва английската дума „citizenship“, която има съвсем различно значение, твърди проф. Петров. Вместо да се изпише с дума

националността, на документите пише BGR, което е кодът на България. Този код се слага на колите, допълни психологът. Той посочи още един, според него, грешен знак. Личната карта започва с „No“, което би трябвало да означава „номер“. Номерът на ЕГН-то обаче е изобразен с „No“, което преведено означава „не“, обясни още проф. Иванов. На някои места липсва празно място между думите и знаците, а на други се мъдри математическият знак за по-малко, коментира професорът.

КРИЗАТА В ЧЕТЕНЕТО СЕ ЗАДЪЛБОЧАВА.

Броят на българите, които изобщо не четат, се увеличава през последните три години с близо 4%. Изследването на Алфа Рисърч, цитирано от вестник „Сега“ показва, че 27.4% от българите не са прочели нито ред от книга през миналата година, а 14% смятат, че изобщо не е нужно да купуват литература. 31% от анкетираните са активни читатели, между 10 и 15% са периферни, а останалите четат спорадично или изобщо не четат.

31 АРХИТЕКТУРНИ ПРОЕКТА СЕ СЪСТЕЗАВАХА В КОНКУРСА ЗА БЪЛГАРСКИ ЛУВЪР, КОЙТО ПРИКЛЮЧИ В СРЕДАТА НА СЕПТЕМВРИ.

Проектът, който спечели конкурса за Национален изложбен и културен център, както е официалното название на бг Лувъра, е на арх. Янко Апостолов. Апостолов живее в Ню Йорк и е завършил е архитектура в Архитектурната асоциация в Лондон. Член е на Кралския институт на британските архитекти. Националният изложбен и културен център ще се намира на мястото на Галерията за чуждестранно изкуство и старото здание на Техническия университет. Той ще има стъклен дом с фасада от бял травертин. Покривът на част от сградите в музейния комплекс пък ще е от прозрачни конструкции. Уникален парк със скулптури между растенията ще напомня градината Марли в парижкия Лувър. Идеята на Българския Лувър е да обедини на едно място пръснатите ценни произведения на изкуството.

ЕФЕКТИВНОСТТА НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА В БЪЛГАРИЯ ОСТАВА ПРОБЛЕМ.

Това заяви шефът на Европейската служба за борба с измамите ОЛАФ Никълъс Айлет, цитиран от БНР. Айлет изрази подкрепата си магистратите да са независими, но и подчерта, че трябва да си вършат работата. „Вярвам, че българските власти в близко взаимодействие с ОЛАФ ще продължат да надграждат върху вече постигнатия напредък в това отношение“, допълни още Айлет.

150 ПРЕДСТАВИТЕЛИ НА РОМСКИ ОРГАНИЗАЦИИ И НА БЪЛГАРСКИЯ ХЕЛЗИНСКИ КОМИТЕТ СЕ СЪБРАХА НА ПРОТЕСТ ПРЕД ФРЕНСКОТО ПОСОЛСТВО В СОФИЯ ПРЕЗ СЕПТЕМВРИ.

В писмо до президента Никола Саркози те настояват френската държава да прекрати изгонването на граждани на Европейския съюз заради етническия им произход. В петицията се настоява и правителството на Франция тържествено да обещае, че в бъдеще „ще се въздържа от всякакви актове на дискриминация, насочена към ромите от България и Румъния“. Европейската комисия ще започне наказателна процедура срещу Франция, съобщи в края на септември еврокомисарят по правосъдие Вивиан Рединг, цитирана от Ройтерс. Причината е експулсирането на роми от Франция обратно в България и Румъния, с което Париж е нарушил правилата на Евросъюза за свободно движение на хора.

ЕЛЕНА КАРАКОЛЕВА БЕШЕ ОБЯВЕНА ЗА „МИСИС ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ 2010“.

Тази награда тя получи по време на конкурса „Мисис Вселена“ в литовската столица Вилнюс. Програмата на конкурса мина под мотото „Жени срещу насилието и трафика на хора“. Караколева победи 70 семейни претендентки. Елена е лице на „Брайдъл

Елена Караколева

фешън“. Тя е икономист. Омъжена от 15 години и има две деца – Георги и Жаклин, които са на 14 и 13 години. Носител е на титлата „Мисис България Вселена“ 2009.

Тази година конкурса „Мисис Вселена 2010“ спечели 25-годишната финландка Йеника Ханусари.

ТАНЯ ИЛИЕВА,

най-успешният български модел на световната модна сцена, триумфира през септември в рамките на Седмичата на модата в Ню Йорк като истинска звезда. Красавицата от „Визаж“ блесна в атрактивните дефилета на Ohne Titel, Trias, Zero+Maria Cornejo и Eva Minge. Българката е сред фаворитките на най-рейтинговите дизайнери. Днес Таня ще отпътува за Милано, където е презентирана от най-добрата агенция D-Management Milan. Таня поддържа суперпропорции (85–60–88) без особени усилия. Висока 181 см и е вегетарианка от години. Наясно е, че месото не е най-добрият приятел за идеалната кожа. В закуската ѝ доминира сокът от грейпфрут. Таня Илиева е първият роден модел, който следва цялата поредица от Fashion Week – Ню Йорк-Милано-Париж-Лондон.

БЪЛГАРСКИЯТ ДИЗАЙНЕР НИКОЛАЙ БОЖИЛОВ СПЕЧЕЛИ НАГРАДАТА TRIUMPH INSPIRATION ЗА 2010 Г. НА МЕЖДУНАРОДНИЯ КОНКУРС, ОРГАНИЗИРАН ОТ ПРОЧУТАТА МАРКА ЗА БЕЛЪО „ТРИУМФ“.

Николай Божилов

Той победи с модела си „Морфология“. Божилов, който е студент III курс в Националната художествена академия, казва, че моделът му е вдъхновен от формата на женското тяло и по-конкретно от мускулите, и дизайна, който е търсел, е комбинация между пластична анатомия и скрита чувственост. Освен сумата от 15 000 евро Божилов получава и възможност да работи с дизайнерския екип на „Триумф“ в Хонконг. Там ще бъде подготвена пазарна стратегия как от лятото на 2011 г. творението му да бъде продавано в ограничена серия по магазините на компанията, присъстваща в над 120 държави.

БЪЛГАРИТЕ СА НАЙ-ГОЛЕМИТЕ СКЕПТИЦИ СПРЯМО ЕВРОТО И ИКОНОМИЧЕСКИТЕ ЕФЕКТИ ЗА СТРАНАТА ИМ ОТ ЧЛЕНСТВОТО В ЕС.

Иначе определено им харесва да са граждани на Европейския съюз (89%). Те си остават и най-големите русофили в ЕС. Това установява редовното годишно проучване „Трансатлантически тенденции 2010“, извършено по проект на американската организация „Джърмън Маршал фънд“ и италианската фондация „Компания ди Сан Паоло“. Едва 40% на сто от анкетираните в проучването българи смятат, че присъединяването към ЕС е повлияло добре върху българската икономика. Това е най-ниското одобрение сред включените в изследването държави. Само 28% вярват, че присъединяването към еврозоната ще се отрази благо-

приятно върху икономиката, а 43% смятат точно обратното. Прави впечатление, че българите са най-добре настроените европейци спрямо Русия. С положително мнение са 87% от анкетираните. Това е най-високият показател в ЕС, като 66 на сто вярват, че Русия ще играе още по-голяма роля в международните отношения след пет години.

БЪЛГАРИТЕ НАМАЛЯВАТ С 11,01 ПРОМИЛА ГОДИШНО, КОЕТО ПРАВИ 79 000 ДУШИ.

Това са данни на ЦРУ, а официалната цифра е 29 000, което е три пъти по-малко, оповестиха от ВМРО. В 40 общини българите вече са малцинство, а допреди няколко години подобно съотношение между роми, турци и българи имало в 20 населени места. Проучванията са включени в сборника „Демографската катастрофа“. Населението на България ще падне под 5 милиона през 2040 г., сочат още изследванията на международните анализатори. Според родното НСИ пък ще сме малко под 6 милиона.

В КРАЯ НА 2009 Г. В БЪЛГАРИЯ СА ЖИВЕЕЛИ 7 563 710 ДУШИ.

Според Националния статистически институт (НСИ) средната продължителност на живота е 73.4 години и се увеличава, а средната възраст – 41.6 години. На всеки 1000 българи през 2009 г. са се родили 10.7 бебета, като коефициентът на раждаемост е най-високият за последните 15 години. Общият брой на регистрираните живородени деца е 81 хил. Повече от половината бебета са извънбрачни, тъй като все повече хора предпочитат да живеят на семейни начала без брак.

По официални данни българите, които постоянно са се установили в чужбина през миналата година, са около 19 хил. Това е броят само на хората, променили адресната си регистрация от България в чужбина. По данни от наблюдение на НСИ близо 52% от емигрантите напускат страната, за да работят в чужбина, а 15% – за да учат.

През 2009 г. населението в България е намаляло с близо 43 хиляди души или с 0.6 на сто. В тази бройка са отчетени както естественият спад, така

и емиграцията. Абсолютното число на естествения прираст (разликата между ражданията и умираанията) е минус 27 112, което е най-малкото намаление на населението в резултат на естествения прираст след 1993 година.

В БРЮКСЕЛ БЯХА ПРЕДСТАВЕНИ ЧЕТВЪРТИТЕ ГОДИШНИ ДОКЛАДИ НА ЕВРОКОМИСИЯТА ЗА НАПРЕДЪКА НА БЪЛГАРИЯ И РУМЪНИЯ.

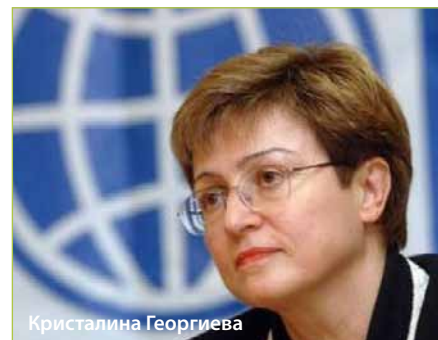
Основните теми са съдебна реформа, независимо правосъдие, злоупотреби с еврофондове и обществени средства, конфликт на интереси. Ключовите искания са шест на брой: да се приемат конституционни промени, които гарантират пълната независимост на съдебната система; да се гарантира прозрачен съдебен процес; да продължи съдебната реформа; да се провежда професионално и независимо следствие; да се предотвратява корупцията и да се води борба срещу нея; да се приложи стратегия за борба срещу организираната престъпност.

БЪЛГАРИЯ Е НА 38-О МЯСТО В КЛАСАЦИЯТА НА АМЕРИКАНСКОТО СПИСАНИЕ „НЮЗУИК“ НА 100-ТЕ НАЙ-ДОБРИ СТРАНИ ЗА ЖИВЕЕНЕ.

Класацията е съставена въз основа на пет показателя: образование, здравеопазване, качество на живот, икономическа динамика и политическа среда. Страната ни е 37-а по качество на живот, 38-а по политическа среда, 42-ра по показателите образование и здравеопазване и 54-а по икономическа динамика. Финландия е най-добрата страна за живеене в света, според индексите за качество на живот, здравна и образователна система, икономическо развитие и политическа ситуация. Класацията продължава с Швеция и Швейцария, Австралия, Люксембург, Норвегия, Канада, Холандия, Япония и Дания. САЩ се нареждат на 11-о място, на 12-то място е Германия, а 14-и и 16-и поред са съответно Великобритания и Франция. Междувременно трите най-лоши страни за живеене са Нигерия, Камерун и Буркина Фасо. Финландия е лидер в образователната система. Най-добрата

здравна система принадлежи на Япония, а челното място за качество на живот се отрежда на Норвегия. Сингапур е лидер в областта на икономическо развитие, а Швеция – за политическа стабилност.

ЕВРОКОМИСАРКАТА ПО МЕЖДУНАРОДНОТО СЪТРУДНИЧЕСТВО И ХУМАНИТАРНАТА ПОМОЩ КРИСТАЛИНА ГЕОРГИЕВА ВОДИ ТРУДНА БИТКА ДА ОСИГУРИ ПОМОЩИ ЗА ПОСТРАДАЛИТЕ В КРИЗИСНИ РЕГИОНИ.

Наводнения в Пакистан, пожари в Русия, земетресение в Китай. Хаити е първата ѝ мисия. За разрушена от земетресенията страна спява да събере над 500 млн. евро. За Пакистан издейства 70 млн. евро. Близо 15 години Кристилина Георгиева е работила в Световната банка. През 1993 г. тя инициира първите програми за защита на околната среда, а през 2008 г. става вицепрезидент и корпоративен секретар на институцията. „България е по-добра от реномето си“, казва докторката на икономическите науки.

БЪЛГАРИЯ ОСТАВА СРЕД МАЛКОТО СТРАНИ В ЕВРОСЪЮЗА СЪС СПАД НА ИКОНОМИКАТА.

Той е 1.4% през второто тримесечие на 2010 г. спрямо същия период на м. г. По предварителни оперативни данни брутният вътрешен продукт (БВП) за второто тримесечие възлиза на 16.87 млрд. лв., съобщиха от Националния статистически институт. Така на човек от населението се падат 2238,1 лв. от стойността на показателя.

В КРАЯ НА ЈУЛИ ТАЗИ ГОДИНА КОМИСИЯТА ПО ДОСИЕТАТА ПРИКЛЮЧИ НАЙ-МАЩАБНАТА

Веселина Кацарова

ПРОВЕРКА ЗА ПРИНАДЛЕЖНОСТ КЪМ БИВШАТА ДЪРЖАВНА СИГУРНОСТ,

извършвана в държавна институция – в МВР. Бяха проверени 6219 души, заемали ръководни длъжности във вътрешното ведомство от промените в края на 1989 г. до днес.

От тях 1346 души са били свързани с бившата ДС – повечето като щатни служители, а по-малка част като агенти. По време на т.нар. преход те са били една пета от ръководните кадри в ръководството, администрацията и оперативния състав на МВР. Законът задължава комисията да извърши проверка само на ръководния състав във вътрешното министерство, затова е логично да се предположи, че броят на свързаните с Държавна сигурност в системата е много по-голям.

ВЕСЕЛИНА КАЦАРОВА Е ДЕСЕТАТА БЪЛГАРКА, УДОСТОЕНА С НАЙ-ВИСОКОТО ОТЛИЧИЕ В ИЗКУСТВОТО НА АВСТРИЯ – КАМЕРЗЕНГЕРИН НА ВИЕНСКАТА „ЩАТСОПЕР“.

Престижната титла ѝ бе връчена през април от федералния министър на културата Клаудия Шмидл и от директора на виенската опера Йоан Холендер. Сред българите, които имат привилегията да носят звание в цялата 140-годишна история на „Щатс опер“, са Люба Велич, Любомир Панчев, Венко Венков, Димитър

Узунов, Николай Гяуров, Маргарита Лилова, Анна Томова-Синтова, Нели Божкова и Красимира Стоянова.

Пяла е на всички големи оперни сцени. В репертоара на Веселина Кацарова са централните мецосопранови партии в произведенията на Хендел, Моцарт, Росини, Верди, Белини, Берлиоз, Доницети, Бизе. Във Виена тя дебютира на 10 октомври 1991-ва като Розина в „Севилският бръснар“ на Росини. През октомври миналата година титлата камерзенгерин на виенската „Щатс опер“ получи и известното българско сопрано Красимира Стоянова, която става солистка на Щатсопера – Виена през 1998 г.

ОТ 2006 Г. НАСАМ В ГОДИШНАТА СИ КЛАСАЦИЯ ЗА СВОБОДАТА НА СЛОВОТО НЕПРАВИТЕЛСТВЕНАТА ОРГАНИЗАЦИЯ „РЕПОРТЕРИ БЕЗ ГРАНИЦИ“ АЛАРМИРА, ЧЕ ПОЛОЖЕНИЕТО В БЪЛГАРИЯ СЕ ВЛОШАВА.

През 2006 г. „Репортери без граници“ поставят България наравно с Франция на 35-о място по свобода на словото в списък от 167 държави. Година по-късно страната ни е класирана на 51-во място, като е поставена след Мавритания. Същата година Франция заема 31-во място. През 2008 г. България

става 59-а, като дели позицията с Никарагуа. Преди нея са Косово, Панама, Чили и Того, а Ямайка е класирана 38 позиции по-напред. Миналата година по свобода на словото милата ни родина бе позиционирана на 68-о място, като бе изпреварена от Малави, Ботсвана, Либерия и Танзания. Организацията „Фрийдъм хаус“ пък класира България и Индия на 76-о място по свобода на словото сред 196 държави. За тази година класациите на „Репортери без граници“ и „Фрийдъм хаус“ все още не са ясни, но нищо чудно България да изостане след държави като Науру и Тринидад и Тобаго.

НАЙ-УСПЕШНИЯТ БЪЛГАРСКИ СЪВРЕМЕНЕН ФИЛМ „МИСИЯ ЛОНДОН“

тръгва по кината на Англия наесен. „Много българи там биха дали реална оценка на филма. Като научиха, че книгата на Алек Попов ще се екранизира, наши емигранти в Лондон предложиха да съберат волни пожертвования само и само лентата да стане, но не се наложи“, разказва режисьорът. За един месец в кината българската комедия „Мисия Лондон“ събра 2 107 603 лева приходи, сочат данните на киноразпространителите у нас, събрани в българския бокс офис. Филмът на режисьора Димитър Митовски е гледан от над 290 000 зрители в 29-те киносалона, където се прожектира. „Мисия Лондон“ е по едноименния роман на Алек Попов. Режисьор и продуцент е Димитър Митовски. Основното действие на филма се развива в българското посолство в Лондон. Макар и да изглеждат абсурдни, някои от най-смешните моменти във филма са базирани върху истински истории.

М.З.

„Мисия Лондон“

Копривщица пее и танцува

При споменаването на името Копривщица тези, които познават България, се сещат за едно малко старинно градче с прекрасно запазени възрожденски дървени къщи, други пък си представят приказно място, разположено в живописната долина по течението на река Тополница в сърцето на Същинска Средна гора. А на много чехи названието Копривщица напомня просто думата коприва.

Главната причина да посетим Копривщица със състава за български народни танци „Пирин“ от град Бърно беше Десетият юбилеен национален събор на българското народно творчество. Той се провежда тук от 1965 г. веднъж на пет години. Да се съберат през лятната ваканция на едно място двама души от различни националности, професии и интереси не е никак лесно. За това би могъл дълго да разказва ръководителят на състава Георги Георгиев: „Във „Пирин“ танцуват българи, чехи и словаци. Някои са твърде ангажирани професионално или работят на смени, но затова пък студентите и учителите са свободни през лятото. Въпреки това успяхме да съгласуваме планове на всички. И от българските и чешки домове или направо от отпуска пристигнахме в Копривщица в началото на август. Клара Белкова и още няколко члена на състава не са тук за първи път: „Преди пет години посетихме

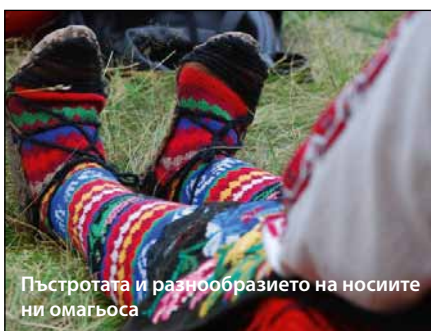
с танцовия състав „Пирин“ Копривщица като зрители“, разказва Клара. „Тогави и за миг не би ни хрумвало, че на следващия събор ще се представим в главната съботна вечерна програма заедно с други фолклорни състави от чужбина“. И действително, бяхме на една сцена с хорове и оркестри от Канада, САЩ, Япония, Англия, Франция, Дания, Швейцария, Украйна и Гърция. Фестивалът в Копривщица протече от 6-ти до 8-ти август 2010 г. Тази година бе десетата юбилейна година от създаването му. Тук се събраха повече от десет хиляди самодейни певци, танцьори и музиканти, за да представят своите песни, танци, ритуали и обичаи от най-различни кътчета на България. Прекрасни бяха не само представленията на осемте сцени разпръснати по планинските ливади в местността „Войводенец“ с разкошен изглед към околните гори. Възхищавахме се и на всички старици, които в жегата катереха стръмните хълмове,

а после пяха и танцуваха като млади девойки. Нашето признание си заслужиха и всички млади танцьори, музиканти и деца, които въпреки модерните примамки обичат фолклора и не престават да поддържат живи традициите на своите предци. Не спряхме да се възхищаваме и на онези, които от сърце пяха и танцуваха не само на сцените, но и за собствено удоволствие играха и пяха по ливадите, улиците и площадите, след като отдавна бяха съблекли носите си, а слънцето се беше скрило вече зад хоризонта. И най-накрая нашите големи благодарности принадлежат на нашия танцов ръководител Георги Георгиев, хореографа Николай Николов и на баба Радка, в чиято двестагодишна къща нощувахме. Копривщица не може да се пресъздаде с думи, тя трябва да се види! Така че до скоро виждане след пет години!

Катержина Тидлачкова

Традиционна къща от Копривщица

Пъстротата и разнообразието на носите ни омагьоса

Изпълнение на женски хор на една от сцените

Музиката подмладява

Танцът на девойките, които се надпреварват да спечелят кърпи, окачени на колове, напомня за езическите традиции

Двестагодишният дом на баба Радка, в който живеехме

Ролата на изпълнители се редува с тази на зрители и коментатори

Катеренето по баирите е уморително

Танцов състав „Пирин“ на Десетия събор в Копривщица 2010

„Лавината“ от Бърно заля Копривщица – вечерният концерт

Репетиция на „Пирин“ под открито небе

Гайдаците свиреха цял ден без прекъсване и извън сцената

Класическият жест на Гошо по време на репетициите: „справяте се много добре“

Нашият оркестър

ДЕСЕТИ НАЦИОНАЛЕН СЪБОР НА НАРОДНОТО ТВОРЧЕСТВО КОПРИВЩИЦА 2010

В националния събор в Копривщица участват певци, свирачи, танцьори, разказвачи на народни предания, инструментални, певчески, танцови групи и групи за народни обичаи, които изпълняват автентичен български фолклор. Той се провежда от 1965 г. и е посветен на Любен Каравелов – един от първите български фолклористи.

На тазгодишното 10 издание на събора организатори бяха Министерството на културата и Община Копривщица. Той се проведе със съдействието на Областната администрация на София област, Българска национална телевизия, Българско национално радио.

Откриването бе на 6 август на централната естрада в местността „Войводенец“ – на поляните над градчето. В общо седемте естради пяха и танцуваха представители на 28-те области, определени след регионални събори, както и гости от чужбина. 13 000 участника в стотици групи и формации, и индивидуални изпълнители се надпяваха и надиграваха на Десетия събор, а гостите бяха близо 200 хиляди души.

Да носим в себе си вярата в доброто

На бюрото ми в Българския клуб в Острава лежеше голям плик с непознато за мен съдържание. В първия момент си помислих, че пак някой иска нещо или че са ми изпратили безсмислени реклами. Но какво беше учудването ми, когато прочетох приложеното мило писмо и прекрасно илюстрираните и съдържателни публикации...

Бивши доброволци в България

Откровено казано, не знаех почти нищо за салезианите и тяхната мисионерска дейност в цял свят. От милото писмо на Яна Швецова, главен координатор на Салезианската асоциация в Чехия, разбрах, че тя ме кани да присъствам на тяхната републиканска среща в Острава, в Салезианския център „Дон Боско“. Научих, че чешките салезиани от 1994 г. помагат и в България. Установяват се в града на розите Казанлък, където основават център „Оазис“. В него се събират млади хора от различни народности и религии. През 2005 г. салезианите изпращат в Стара Загора млади чехи, запалени доброволци, които помагат на ромите в процеса на тяхната интеграция – подпомагат тяхното възпитание и образование и се стремят да ги направят част от европейската общност.

На републиканската среща на салезианите през юни се срещнах с много въодушевени млади хора, готови да помагат в тежки условия без да очакват материални облаги. В приятната компания на д-р Йозеф Копецки видях кадри от филми за млади доброволци, работещи в Австралия, Конго, Индия, Мексико и България. Всички те говориха с ентузиазъм и смирение за нелеката си работа. Атмосферата беше задушевна, мила и непринудена. В залата звучаха песни и танци от цял свят, в културните кътове, посветени на България, Индия, Конго и Мексико, посетителите имаха възможност да се запознаят с тради-

циите на различни народи, където салезианите имат мисии, както и да опитат различни кулинарни специалитети.

Българският щанд беше грижливо подреден от Якуб Ржехачек, студент по социология от Оломоуцкия университет. Той е работил като доброволец в Казанлък с ромското малцинство, което според него в България живее при много тежки условия, отколкото в Чехия. Интересуваше ме дали е необходимо младите чешки доброволци да са силно вярващи. Якуб сподели, че салезианският доброволец би трябвало да вярва в Бога, за да може да предава вярата на тези, на които служи, но толерантно добави, че доброто може да бъде предавано и без необходимата религиозна

основа, стига човек да носи вярата в доброто дълбоко в себе си.

Доброволка в Мексико е била и Яна Георгиевска, която е внучка на нашия дългогодишен член в Българския културен клуб в Острава Георги Георгиев.

На тазгодишната среща, преминала под мотото „Аксанти“ (благодарим!), Салезианската организация в Чехия представи на широката общественаост своите млади доброволци и им благодари за безвъзмездната помощ, която оказват на нуждаещите се. Днес, във все по-материализиращия се свят, в който се шири безразличие, неморалност и агресия, салезианското дело безспорно заслужава нашето внимание.

Сирма Зидаро-Коунова

Сирма Зидаро с доброволците

51 966 КРОНИ ЗА РОМСКИТЕ ДЕЦА В СТАРА ЗАГОРА

На 13 април 2010 в Прага-Кобилиси се проведе публичен търг, организиран от салезианската организация „Дон Боско“ в сътрудничество с кметствата на Прага 8 и Прага-Долни Хабри. Сред гостите на петото издание на детския конкурс за изобразително изкуство „Това е глина“ присъстваха и известни личности като политика Карел Шварценберг и кметът Яромир Щетина. На тържеството беше и пълномощен министър Марин Йовчевски от посолството на Република България в Чешката република. След награждаването на участниците протече търг. Събраната сума от разпродажбата в размер на 51 966 чешки крони бе изпратена за работата на центъра на салезианите в Стара Загора и по-конкретно за закупуване на учебници, музикални инструменти, както и материали и пособия за изобразително изкуство.

Отново на училище

*„Септември бие своята камбанка
над бели равнини и над скали.
Отворило е днес врати като читанка
училището казва ни: „Добре дошли!“*

Лятото изтече като пееща вода, оставяйки ни септемврийска жегата и носталгия по все още незастиналите вълнуващи спомени от ваканцията. Септември нежно ни погали по раменете с топлите си слънчеви лъчи и ни напомни, че е време за училище.

Най-вълнуващият и незабравим септемврийски ден за малки и големи несъмнено е 15 септември.

Датата 15 септември ни прави съпричастни към един общ празник, почитта към който се крие в дълбоките традиции на българина да тачи и цени знанието, да гледа на училището като на храм, от който излизат просветените.

Това е първият учебен ден!

Учениците празнуват! И техните учители! Родителите – също.

За кой ли път БСОУ „Д-р П. Берон“ в Прага посреща своето палаво ято, заредено с енергия и жажда за знания!

За кой ли път притихналите класни стаи, изтръпнали от вълнение, очакват с нетърпение своите гласовити и умни жители!

Отрано училището се изпълни с весела глъчка, усмивки и светлина.

Актвата зала едва побра всички ученици, учители, родители и гости, дошли да преживеят заедно приятните мигове на първия учебен ден. С тържествените звуци на Химна на РБългария започна празникът на Българското училище в Прага.

Официални гости бяха: г-н М.Йовчевски, управляващ Посолството на РБългария в Прага, г-н В.Гоцев – изпълняващ длъжността председател на БКИ, г-н П.Попов – зам. председател на БКПО, г-жа М. Захариева – председател на сдружение „Възраждане“ и главен редактор на сп. „Българи“, г-жа Е.Мандаджиева – гл. редактор на сп. „Роден глас“. По традиция в началото на всяка учебна година първите сърдечни думи произнася директорът на училището.

Г-н Начев поздрави всички и откри новата учебна година.

След поздравлението и добрите пожелания на г-н Йовчевски, група весели и празнично облечени деца представиха кратка програма, отразяваща радостната атмосфера на първия учебен ден.

Сред изпълнителите се открояваха грейналите лица на малките първокласници Люси, Симона и Патрик. Те с въодушевление рецитираха първите научени стихчета и придивикаха нестихващи аплодисменти у публиката.

Повод за радост и по-бодър поглед към бъдещето на БСОУ са нашите първокласници, които тази година прекрачиха с трепетно вълнение свещения праг на родното училище. Учението ще им даде не само безценния дар да четат и пишат, но и ще им помогне да открият хиляди нови неща за света и за самите тях.

Затова и символичният **Ключ на знанието**, предаден на малкия Патрик от водещия Кристофър-Алекс, бе акцентът на този празник на просветата и духовността. „На добър час!“ – пожела г-н Начев на всички ученици и плисна менчето с вода.

Под звуците на школското звънче, първи в сградата на училището влязоха първокласниците, посрещнати със здравец и пита с мед от своя класен ръководител г-жа Тошева. За тях тя бе подготвила

още куп изненади!

А тя, магията на 15 септември всяка година се повтаря.

Училището оживява. Нещо ведро и светло витае в атмосферата.

Усмивнати детски лица, развълнувани родители и много цветя – дар за учителите!

Празник на младостта и надеждата! Нека да пребъде този ден!

Нека училището остане храм на знанието и човечността и да съхрани завинаги жизнерадостта, детското любопитство и усмивките!

Нека то запази впечатляващото си присъствие в духовния живот на нацията!

На добър час на всички ученици, много мъдрост и търпение на всички учители и родители!

С нови надежди за нови успехи и духовна сила –

Да ни е честита новата учебна година!

Снежана Таскова,
БСОУ „Д-р П. Берон“

Концерт по случай Деня на Независимостта

На 24 септември в Дома на националните малцинства в Прага бе тържествено отбелязана 102-та годишнина от обявяването на Независимостта на България (провъзгласена с манифест на 22 септември 1908 г. в църквата „Свети 40 мъченици“ в старопрестолния град Велико Търново от княз Фердинанд). Във връзка с честването на този значим български празник сдружение „Възраждане“ покани камерния дамски хор „Добри Христов“ от Перник да изнесе концерт в чешката столица. Програмата на хора в Прага включваше православни песнопения, както и песни от български и чужди композитори. Особено топло бяха приети от публиката изпълненията на „Тебе поем“ от Добри Христов, „Перунико“ на Парашкев Хаджиев и „Синигерова сватба“ на Георги Димитров.

На концерта присъстваха представители на четири български организации и сдружения, директорът на Българското училище в Прага г-н Еленко Начев, известните преводачки Дана Хронкова и Ивана Сръбкова,

български и чешки граждани.

Тържеството завърши с неформална среща между участниците в концерта и зрителите, на която в непосредствена атмосфера се размениха мнения за евентуално бъдещо сътрудничество между сдружение „Възраждане“ и читалище „Миньор“ в град Перник.

М. З.

ХОР „ДОБРИ ХРИСТОВ“

при читалище „Миньор“ гр. Перник, България е създаден през есента на 1928 г. от група ентузиаста, начело с инж. Евстати Александров. На 19 юли 1929 г. се учредява музикално дружество в Перник. През август същата година ръководството на дружеството изпраща на композитора Добри Христов писмо, в което го уведомява, че учредителното събрание единодушно е взело решение да го избере за свой патрон, ценейки неговите големи заслуги в областта на родната музика. Хорът получава съгласието на композитора. От 1945 г. хор „Добри Христов“ се обособява като смесен миньорски хор към дирекцията на Мината, а от 1946 г. приема името на Темелко Ненков. На 2 април 1996 г. на Общо събрание на Дома на културата на миньорите е взето решение и хорът възвръща първоначалното си име – хор „Добри Христов“. Днес хор „Добри Христов“ с диригент Иванка Миланова се състои от около тридесет хористи. През годините е носител на множество награди от фестивали в България и чужбина.

Снимка: Мария Захариева

Епископ Антоний – викарий на Средно- и Западноевропейския митрополит Симеон

Негово Преосвещенство Константинос Антоний бе избран с решение на Светия Синод на Българската православна църква на тази длъжност

през юни заради добрите му лични качества и постиженията му за две години в Смолян като духовен водач на Родопите. Западно- и Средноевропейската митрополия на Българската православна църква има 23 църковни общини.

Епископ Антоний е най-младият архиерей в БПЦ. Роден е на 17 януари (Антоновден) 1978 г. в Стара Загора. Завършва Пловдивската духовна семинария „Св. Кирил и Методий“ и Богословския факултет на Софий-

ския университет. Хиротонисан е за епископ на 23 март 2008 г. и е назначен за викарий на Пловдивския митрополит.

Западно- и Средноевропейската епархия на БПЦ е със седалища в град Будапеща и в Берлин. От 1980 г. главиницкият епископ Симеон е назначен за патриаршески викарий за Западна Европа със седалище Будапеща. От 1986 г. е повишен в западноевропейски митрополит – с второ седалище в Берлин. Митрополит Симеон през 2005 г. подава оставка, временно управляващ епархията става Галактион, митрополит старозагорски. Но след като става ясно, че избраният от митрополит Симеон, епископ Тихон няма да го замени на митрополитския престол, владиката оттегля писмото до Све-

тия синод и остава на мястото си. На 1.12.2009 г. членовете на Светия синод решиха да бъде отстранен Западноевропейският и Средноевропейският митрополит Симеон на базата на новоприета наредба, според която Светият синод може да отстранява всеки архиерей, който в рамките на две години не е живял в епархията си поне една година. 90-годишният митрополит Симеон, чието официално седалище е в Берлин, често отсъства заради продължителни лечения в САЩ. На синодално заседание от 9 юни 2010 г. е взето решение за възстановяване на митрополит Симеон на предишната му длъжност, като от него са свалени и всички църковни наказания (аргос).

М. З.

Снимка: архив

130 години от създаването на Българска Седянка

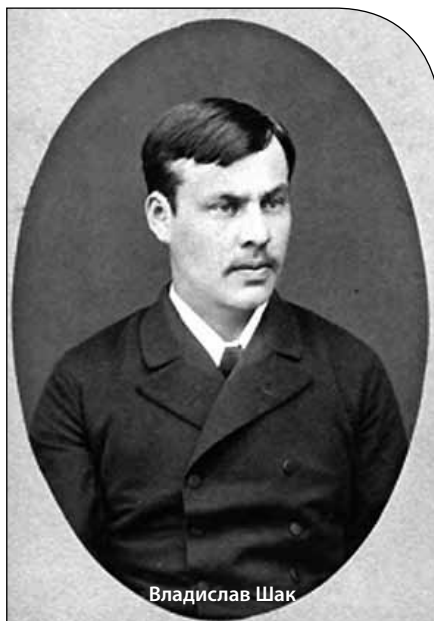
БЪЛГАРСКАТА ИНТЕЛИГЕНЦИЯ В ПРАГА (50–70-ТЕ ГОДИНИ НА XIX ВЕК)

През XIX век чешките земи, поради географската си близост и забележителното си културно и икономическо развитие, се превръщат в притегателен просветителски център за балканските славяни, в това число и за българите. От средата на века десетки, даже стотици млади българи от Пловдив, Панагюрище, Калоян, Търново, Шумен, Ловеч, Видин, Варна, Русе, София и др., отиват да учат в Прага, Табор, Храдец Кралове, Писек, Пардубице. Сред тях личат имената на И. Шопов, Т. Икономов, д-р Ив. Селимински, В. Стоянов и др. Голяма част от тези българи се сближават и започват да си сътрудничат с чешки интелектуалци (И. Шопов с П. Й. Шафаржик) или завързват контакти с чешки политици (В. Стоянов с Франтишек Палацки и Франтишек Ригер, който му дава идеята за създаване на Българско книжовно дружество). През 60-те години на XIX в. „чешките“ българи основават дружествата „Побратим“ и „Постоянство“, за да популяризират сред чешкото общество българските стремежи за независимост. Тези организации обаче скоро се разпадат. През 70-те години броят на българските студенти в Прага се увеличава, а с това зачестяват чешко-българските неформални сбирки. Затова все по-осезаема става нуждата от организиран културен живот.

СЪЗДАВАНЕ НА „БЪЛГАРСКА СЕДЯНКА“

В началото на 80-те години в Прага учат 12 български студенти. Между тях се открояват имената на Васил Атанасов (1857–1942), на Александър Теодоров-Балан (1859–1959), на Илия Илиев и др. Тези българи поддържат тесни контакти с чехите Карел Лукаш, Хержман Янда, Владислав Шак, Ян Мърквичка, Ян Вагнер и др. По време на честите им събирания

се обсъжда идеята за създаване на българско студентско дружество. По този повод А. Теодоров-Балан си спомня: *„Нашият план беше посрещнат с ентузиазъм от много чешки студенти, които имаха намерение след завършване на своето образование да свържат живота си с България.“* През октомври 1880 г. те се събират в заведението „U Sedlerů“ и съставят официална молба до пражката полиция за създаване на българо-чешко дружество, която е одобрена два месеца по-късно. Рождената дата на „Българска седянка“ е **18 декември 1880 г.** На тази дата се свиква учредително събра-

Владислав Шак

ние, на което се избира ръководство. За председател е избран Васил Атанасов, за секретар Владислав Шак, за касиер – Карел Лукаш, за членове Ян Мърквичка и Илия Илиев (който дава името на организацията). Според приетия устав членове могат да бъдат чехи и българи. Основната цел на организацията е популяризиране на българския език чрез езикови курсове, създаване на собствена библиотека, изнасяне на сказки и организиране на вечеринки.

ДЕЙНОСТТА НА „БЪЛГАРСКА СЕДЯНКА“ ПРЕЗ 80–90-ТЕ ГОДИНИ НА XIX ВЕК

В началото „Българска седянка“ наброява 23 членове. Езиковите курсове по български език се водят от А. Теодоров-Балан и В. Атанасов. Сбирките се провеждат на различни места в Прага – „U Helmů“, „U Ježiška“, в „Nuselské pivnici“, „U Pravdů“, в кафенето „Stará Slavie“. Организацията бързо се разраства (в края на 1881 г. тя наброява над 80 членове) и скоро привлича интереса на чешката интелигенция. Междувременно Васил Атанасов се завръща в България и затова в началото на 1882 г. за председател на „Седянката“ е избран Александър Теодоров-Балан. Създава се и библиотека, за която отговаря току-що пристигналият от Загреб Любомир Милетич.

Освен езикови курсове „Българска седянка“ организира публични лекции – през 1881–1882 г. се изнасят сказки, посветени на българската история и култура. Първата публична проява на дружеството е през март 1881 г. В „Umělecká beseda“ се организира вечер, посветена на Л. Каравелов, на която се четат преведени на чешки език негови произведения. Характерно за първото десетилетие от съществуването на „Седянката“ са именно тези паметни вечери: през 1882 г. в „Měšťanská beseda“ – за Г.С. Раковски; през 1883 г. – за Хр. Ботев (на нея присъстват около 200 души; сред тях е и примадоната на чешката опера Мария Ситова, която рецитира негови стихове); 1884 г. – за Петко Рачов Славейков; през 1885 г. – за Братя Миладинови; 1888 г. – за Васил Левски; 1890 г. – за Васил Априлов. Междувременно част от членовете на „Седянката“ (Ал. Теодоров-Балан, Илия Илиев, Ан. Явашов) създават кръжока „Просвета“. Той развива просветителска и литературна дейност – езикови курсове по чешки език, преводи на чешка литература, публикувани в български перио-

Христина Морфова

дични издания: „Марица“ (Пловдив), „Съветник“ (Сливен), „Свобода“ (София) и др. Скоро сред членовете на кръжока се заражда идеята да се основе Bulharská matice, по примера на Česká Matice. Тя трябва да играе ролята на организация на българите в майката-родина и по света с цел културно сътрудничество между тях. През 1883 г. инициаторите на тази идея издават в Прага студентския алманах „Утро“, в който публикуват преводи на художествена литература и запознават чешката общественост със стремежите на българите за национално обединение. В алманаха те отправят апел към сърбите да насочат погледа си не към Македония, а на запад, към Босна и Херцеговина: *„Не искаме да побългаряваме сърбите, нито да се разширяваме за тяхна сметка, а само да запазим себе си и това, което е наше“*. Съединението на Княжество България с Източна Румелия през 1885 г. е посрещнато с възторг от чешката общественост. Тогавашият председател на „Седянката“ Койчо Божков заедно с група българи, живеещи в Прага, изпраща благодарствен адрес до Ф. Ригер и посещава редакциите на двата най-популярни вестника „Národní listy“ и „Pokrok“, за да изрази своята признателност за подкрепата, която те дават за българите. След избухване на сръбско-българската война намиращите се в Прага 25 български студенти заминават като доброволци на фронта, изпратени на гара „Франц Йозеф“ с овации и шумни възгласи от 300 свои колеги.

През 90-те години броят на членовете на организацията рязко намалява. Причините са няколко – откриването на висше училище в София; отслабената мотивация на чешките студенти да се реализират професионално в следосвобожденска България. Освен това новото българско правителство не е популярно сред чехите заради русофобството на министър-председателя Стефан Стамболов. През този период „Седянката“ сменя около 9 председатели (К. Деспотов, П. Момчилов, Б. Дякович, Ат. Марков, З. Бояджиев и др.). Тя провежда сбирките си в кафенето „Národní kavárna“, а от 1895 до 1912 г. – в „U Karla IV“. Организацията започва да си сътрудничи с чешките дружества „Moravská Beseda“, „Filosofická jednota“, „Slavia“, „Ústřední Matice Školská“. Те на свой ред канят членовете на „Седянката“ на юбилейни тържества. Така например, тя участва в честването на 100-годишнината от рождението на Ян Колар и на Франтишек Палацки.

„БЪЛГАРСКА СЕДЯНКА“ В НАЧАЛОТО НА ХХ ВЕК

В началото на ХХ век организацията има двама почетни членове (проф. Александър Теодоров-Балан и Васил Атанасов), 23 членове-учредители и 19 действащи членове, като броят им през следващите 2–3 години постепенно нараства. През този период дейността на „Седянката“ започва да се свързва с нови имена – Добри Христов, Станислав Форман, Ян Брожка, В. Добруски, Ст. Баджов, К. Щрибърни, Л. Лукаш и др. Задълбочава се сътрудничеството с други

Ал. Балан

славянски дружества в Прага, организират се лекции. Само за две години (1904–1905) са изнесени около 15 сказки от В. Сплитек, Ян Мърквичка, К.

Добруски, М. Арнаудов, К. Лукаш, Йордан Милев, Зденек Броман. През 1901 г. „Седянката“ организира вечеринка, посветена на дошлите на екскурзия в Прага български учители, а на следващата година в „Národní dům“ се отбелязва тържествено 35-годишнината от Освобождението на България. На него чешкият студент Б. Хохола (бъдещият капелмайстор в Софийската опера) изнася лекция за нейната история. През лятото на 1903 г. „Българска седянка“ заедно със Славянския клуб в Прага организират вечер, посветена на Македония. На събитието присъства и чешкият депутат от виенския парламент Вацлав Клофач, който малко преди това се е върнал от пътуването си из България, Македония и Европейската част на Турция. Той изнася лекция за Македония, придружена с богат снимков материал. Македонският въпрос става актуален в чешките земи след избухване на Илинденско-Преображенското въстание през 1903 г. „Седянката“ полага усилия да спечели чешкото обществено мнение в полза на българите. В средата на декември с. г. тя организира митинг, на който Вацлав Клофач произнася реч в подкрепа на българите, няколко дни по-късно самите чехи излизат на протестна демонстрация срещу турските зверства в Македония, в която наред с В. Клофач участва и председателят на чешките гимнастически дружества „Сокол“ д-р Шейнер.

„БЪЛГАРСКА СЕДЯНКА“ И ВОЙНИТЕ ЗА НАЦИОНАЛНО ОБЕДИНЕНИЕ

През този период със „Седянката“ започват да си сътрудничат българската оперна певица Христина Морфова и чешкият журналист Владимир Сис. По време на Балканските войни дейността на организацията временно замира, понеже голяма част от българските студенти в Прага се връщат в България, за да се запишат доброволци в армията. След поражението във Втората балканска война те се връщат в Прага, но сред тях цари песимизъм и покруса от преживяната национална катастрофа. Същевременно „Седянката“ изпраща на Славянското благотво-

рително дружество и на българските вестници сведения за реакцията на чешката общественост към двете Балкански войни.

Влошените отношения между България и Сърбия през 1913 г., прераснали във военен конфликт (Междусъюзническата война), се „пренасят“ и в Прага. Показателни в това отношение са две случки от пролетта на 1914 г. В началото на май сръбското студентско дружество „Шумадия“ кани „Седянката“ да участва в тържествата по случай 100-годишнината от рождението на черногорския поет Петър Негош. Тогавашият председател на организацията К. Йончев отклонява поканата с мотива, че *„щом един народ, който чества юбилей на свой просветител, е способен да затваря българските училища в Македония, тогава този народ се подиграва със своето културно развитие.“* В края на същия месец чешката организация „Národní Jednota Pošumavská“ кани „Седянката“ на свое юбилейно тържество. И този път поканата е отхвърлена – българите не могат да преглътнат просръбската позиция на чешкото общество и чешкия печат след Втората балканска война, по-специално по отношение на българските аспирации към Македония. През 1915 г., заради включването на България в световната война, „Българска седянка“ се саморазпуска. Тя възобновява дейността си чак през есента на 1919 г. За председател е избран Н. Ангелов. Следвоенната обстановка в Централна Европа издига авторитета на новата чехословашка държава, превръщайки я в стожер на славянството. Това отново я прави привлекателна за стотици български младежи. Те идват да учат не само в Прага, но и в новосъздадения чешки университет в Бърно, където скоро създават свое сдружение. През пролетта на 1920 г. членовете на „Българска седянка“ рязко се увеличават – те са 123 души (при 212 български студенти). За сравнително кратък период се организират и 14 публични лекции – един от лекторите е съпругата на Владимир Сис Маня Стефанова, която говори за „Чешко-българските културни връзки след Освобождението“. През октомври на 1920 г. се чества 70-го-

дишният юбилей на народния поет Иван Вазов, а два месеца по-късно „Българска седянка“ отбелязва тържествено 40-годишнина от своето създаване. На 25 декември Владислав Шак изнася публична лекция, посветена на България.

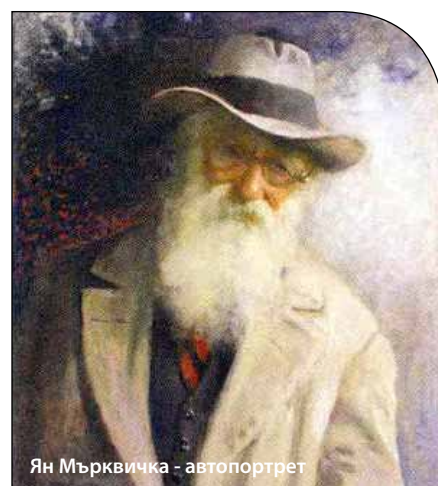
ПОСЛЕДИТЕ ДЕСЕТИЛЕТИЯ (20–30-ТЕ ГОДИНИ)

Песимизмът и отчаянието, завладял българите след войните, не подминава и членовете на „Седянката“. Затова ръководството на организацията отправя апел към българската общност в Прага да не унива от преживяната национална катастрофа и да гледа към бъдещето с повече оптимизъм. Още в началото на 20-те години се организират редица публични лекции: „Идеен и практичен живот на „Българска седянка“, „Песимизмът в новата българска литература“, „Минералните извори в България“ и др.

През март 1921 г. в Прага се провежда първият международен студентски конгрес, на който „Седянката“ също взима участие. В резултат на това събитие сред българските студенти се заражда идеята за основаване на български национален студентски съюз.

През 1923 г. единството в „Седянката“ започва да се пропуква – част от членовете ѝ, привърженици на земеделския съюз и на комунистите, се отцепват и създават свое дружество, „Народно студентство“, което по-късно се разцепва на две. Това събитие, обаче, си има и своята положителна страна – по този начин обстановката в „Седянката“ се успокоява и тя се връща към нормална дейност. За това „говори“ както организираното през май 1926 г. тържество в чест на Хр. Ботев, така и това в чест на народните будители и на народния поет Иван Вазов (1.11.), което от 1928 г. се превръща в традиционен празник на „Седянката“.

Интересен епизод от съществуването на „Българска седянка“ е поканата за сътрудничество, която получава от студентите на дружество „Югославия“ през март 1928 г. По ирония на съдбата едно трагично събитие в България „помага“ за това сближение – опустошителното земетресение в Чирпан. Двете дружества

Ян Мърквичка - автопортрет

организируют благотворителен концерт, на който се събират 2500 крони в помощ на пострадалите. През 1930 г. „Българска седянка“ чества своя половинвековен юбилей – на 12 януари се провежда тържествено шествие до Старото кметство, а два дни по-късно – събиране в „Národní dům na Vinohradech“. От страниците на „Národní listy“ първият ѝ председател В. Атанасов приветства събитието: *„Чешкият народ може да бъде горд с огромната си заслуга за просветното и културното развитие на своя братски народ, който векове наред живееше под тежко робство.“*

През 30-те години с „Българска седянка“ започва да си сътрудничи и българският поет Кирил Христов, който по това време живее в Прага. Той взима участие във всичките ѝ инициативи, даже посвещава на Прага своя стихосбирка, преведена от Владислав Шак. С негова помощ в един от пражките театри се поставя пиесата на Иван Вазов „Хъшове“, по случай 80-годишнината от рождението на народния поет.

Поради надвисналата опасност от война с Германия българските студенти изявяват желание да се запишат доброволци в чехословашката армия, но им е отказано. След окупацията на чешките земи от Третия райх те са принудени да напуснат страната. През 1939 г. „Българска седянка“ официално престава да съществува.

Д-р Красимира Мархалева
по материали от „Národní listy“
и цн. „Československo-bulharská
vzájemnost“

За Орфей, делфините и Сафо

Като всеки роден и израсъл край морето, и аз имам особена слабост към делфините. За мен те са най-красивите, най-елегантните и най-разумни обитатели на океанската и морска шир. Обичам елегантните им скокове, възхищавам се на изящната извивка на телата им, наслаждават ме звуците, които издават. Като деца, докато тичахме из плитчините на поморийските плажове, а изпод краката ни хукваха подплашени малки калканчета или припках скарриди, най-голям празник за нас бе да ги зърнем някъде към хоризонта, да нададем почти индиански вик: "Делфини, делфини!" и да заподскачаме в див възторг, но пък и ме пронизва тъпа болка в стомаха, като си спомня, че съм ял филе от делфин, което в средата на миналия век минаваше за голям деликатес. Какво варварство на ония времена!

Но нека оставим миналото на миналото, това няма да върне нито делфините в нашето Черно море, нито нашенската скумрия, чиито пасажии те, делфините, гонеха към родните брегове и към мрежите на рибарите. Ах, какви прекрасни нанизии от истински чирузи красяха някога поморийските, несребърските, созополските дворове...

Друго искам да ви разкажа за тези артистични създания. Работейки като представител на чешка туристическа фирма в Гърция на остров Корфу, често ми се налагаше да посещавам с туристи двореца Ахилион, лятна резиденция на най-взхитителната жена от династията на Хабсбургите, прекрасната Алжбета Австрийска, наричана и най-вече позната като Сиси. И тя е обожавала делфините. Дори си ги е избрала за лого на този дворец. Навсякъде, по икони, по мебели, по парапети

е пълно със стилизирани делфини, не липсва и мраморен вариант в малък водоскок. В края на XIX век, когато Европа преоткрива древна Елада, Сиси е купувала или получавала като подарък много и най-различни статуи, барелефи от елинистичен произход. И тъй като са изложени в една от залите на двореца, развеждайки чешките туристи из него, налагаше ми се да говоря и за тях.

Някак там възникна този мой странен разказ за Орфей, делфините и Сафо. Мисля си, че в основата му трябва да е нещичко прочетено от мен в една от книгите на писателя Христо Карастоянов /когото харесвам и ценя/, нещичко и от гръцката митология, а може да съм си го и доизмислил. Не знам. Главата ми е пълна с толкова информация, към която по необходимост прибягвам на три-четири езика, та вече сам не знам чел ли съм го, чул ли съм

го или съм си го съчинил. Така или иначе, у моите чешки клиенти този разказ буди голям интерес и задължително поражда широка усмивка, а това винаги е било основна моя цел, баламосвайки или по-прилично

Васил Самоковлиев

речено, замайвайки слушателите си, да ги завладее и спечеля. Знам ли... Ето и самият разказ, както приблизително го поднасям на чешки туристи пред прекрасните паметници на античната гръцка култура. Приблизително, защото липсват ръкомаханията ми, гримасите ми, снишаването и повишаването на гласа, паузите, кокоренето с недоумяващи очи, разтегнатите в загадъчна усмивка устни и пр.

Всеизвестно е, че Орфей е тракийски цар и ненадминат певец. Знае се, че неговите песни омайвали и живата и мъртва природа, дори боговете на Олимп, иначе вечно разделени на два антагонистични лагера /още оттогава ли бе, брате?/, били единни във възхитата и любовта си към него. Затова и проявили снизхождение и сторили огромно изключение – разрешили му да посети царството на мъртвите и да изведе от него своята обожавана Евредика, попаднала там след ухапване от змия. За водач му бил определен бог Хермес, най-старият споменуван колега екскурзовод, макар и в други измерения. Ала имало и условия. Че как иначе, може ли изключение без поставени условия? Орфей не бивало да се обръща, докато не напуснат подземното царство, щото стори ли го, завинаги ще изгуби обичаната си половинка. Ама пуста мъжка нетърпеливост, че и недоверие? Върви той, вече се вижда светлина в тунела, а не чува стъпки зад себе си. Дали не са го преметнали боговете и любимата му не крачи зад него? Взел че се обърнал, видял тъжната усмивка на жена си и се лишил от нея завинаги. И туй се знае, знае го кой ли не, тази тема е експлоатирана векове как ли не и от кого ли не. Да, ама има и продължение. А него вече малци на го знаят. Какво става по-нататък с Орфей, останал сам и самотен в живота?

И тук идва шокиращият момент в моя разказ, който май съм взел назаем от Карастоянов. Шокиращ, защото никой не очаква такова развитие и подобен край на легендарния певец. То в издадената на български език гръцка митология се наглежда някак за това, ама липсват пикантните подробности, тъй като преводът е от руски, а авторите по

онова време задължително са слагали лозов лист на целомъдрие пред всяка подобна история, дори едва намекваща за еротика. А гръцката митология е изцяло заложена на еротиката, тя е била и алфата и омегата в живота на древните братя елини. Спомнете си само рисунките по вази и други керамични съдове или си представете статуетките на сатири. Ха-ха... Карастоянов повдига лозовия лист и така разбираме, че, видите ли, Орфей тъй силно обичал и обожавал жена си, и толкова се упреждал, че сам завинил нейната загуба завинаги, че съвсем изгубил интереса си към жените. А мъжете, които му се възхищавали и силно желаели приятелството и компанията му, това и чакали. В ония времена в интимен, еротичен план полът,

както се знае, не е играл особено важна роля, важното било да се кефят и да са доволни и двете страни. И така, за кратко време дворецът на Орфей, там някъде в Родопите, /както гордо твърдят нашите учени глави, вметвам само за българските читатели!/, се изпълнил с мъже на всякаква възраст и занятие, и се подели едни оргии... С две думи, казано с езика на сегашната българска жълта преса, превърнал се в „клуб на меките китки“. Мъже от близо и далеч зарязвали жените си и се заселвали в това мъжко царство, където, кой знае, може и да се чувствали и по-добре от дома си. Да, ама жените оставят ли се да бъдат мамени, подвеждани и пренебрегвани? Намерила се е някоя Лизистрата, организираща тях унижените, сърдити и разгневени жени, нахлули те в двореца на Орфей и ела да видиш какво става! Подгонили мъжете си с нещо

като „– Марш вкъщи, негоднико!“ или подобно, нахвърлили се връз горкия Орфей, убили го и го разкъсали на парчета! Лелеле-е-е! Е то бива, бива женско изхвърляне, ама чак толкоз... Парченцата от тялото на ликвидирания най-певец на всички времена били хвърлени в Марица, която наистина потекла окървавена, както се пее в друга песен и не за Орфей /пак само към българския читател!/. Носи се към Бяло море главата на злощастния артист, а след нея стотици късчета от прекрасното му тяло, нахлуват и се сливат с морските води. И тогава става чудото. Ще да е било дело на някой от боговете, не може то току-така, да изчезне без следа най-талантливият, най-прекрасният, най-обичаният поет и певец на всички времена. Не се знае, чия е идеята, но явно другите са нямали възражения, защото късчетата от тялото на Орфей, попаднали в прегръдката на морето, мигом се превърнали в... делфини. Та затова и звуците, които те издават на своя си език, за нас, които ги обичаме и им се радваме, напомнят нежна музика. Добре измислено, нали?

Така че, господа /обръщението вече е към чешките туристи/, ако сте си наумили да се отдадете на политиката и заради кариерата си решите да смените дори и половата си ориентация, спомнете си тази история, ще ви светне червена лампичка, за да ви напомни, че подобна промяна е смъртоносна.

А главата на Орфей ли? Тя пък, поне-сена от морските течения, стигнала до някакъв бряг на някакъв остров, където си играело малко прелестно момиченце. „Я каква красива глава! Горката, няма си гроб, ще трябва да я погребат“ – рекло си то. И сторило това, което рекло. Докато привърши, навярно духът на Орфей, скрит някъде в прекрасната му мъртва глава, се преселил в крехкото телцето на споменатото момиченце. А знаете ли как се е казвало то? Името му е Сафо, бъдещата, ненадмината във времето поетеса, а островът, на който била погребана главата на Орфей, се наричал, нарича се и до днес Лезбос. Ей на туй му се казва приемственост! Евалла на тоя, който го е измислил!

Васил Самоковлиев

Мишел Бонев:

Имам две родини – България, в която съм се родила, и Италия, която ми даде свободата

Драгомира Бонева, известна с артистичния псевдоним Мишел Бонев, е италианска актриса от български произход. Тя емигрира в Италия през 90-те години на миналия век. През 2003 г. е телевизионен коментатор в предаване за фестивала в Сан Ремо. Автобиографичната ѝ книга „Дървета без корени“ е публикувана в най-голямата италианска издателска къща „Мондадори“, собственост на Силвио Берлускони. Мишел Бонев играе главни роли в няколко телевизионни сериала. Последният ѝ голям успех е наградата на тазгодишния кинофестивал във Венеция за филма „Сбогом, мамо“.

Мишел Бонев във филма „Артемизия Санчес“

Бонева е родена на 1.10.1971 г. в Бургас. Има тежко и травмиращо детство. Завършила е Техникума по обществено хранене в родния си град. Актьорът Георги Мамалев, с когото са втори братовчеди, ѝ помага да влезе в шоубизнеса. Става асистентка на илюзионист и заминава с него за Италия. Там той задържа паспорта ѝ, но Драгомира успява да избяга и без пари тръгва за Перуджа. Започва работа в елитен нощен клуб като сервитьорка и бързо си намира богат почитател. По-късно се омъжва за италианец, но се развежда и работи в нощни клубове в Анкона и Милано. През 1994 г. е вече моден консултант и се занимава с облеклото на звезди на шоу бизнеса. След това работи в модно списание в Ню Йорк. В Америка Мишел Бонев решава окончателно да стане актриса и по препоръка на Лайънъл Ричи завършва актьорски курс в Холивуд. Във филма на Мел Гибсън „Страстите Христови“ (2004) играе ролята на куртизанка.

„Баба ме наричаше „мишенце“ и първото име, което ми хрумна, идвайки в Италия, бе Мишел. Защото Драгомира тук звучи малко зловещо – „драго“ на италиански е дракон, „мира“ е мушка, прицел“. След завръщането си в Италия написва автобиографичната си книга „Дърво без корени“ (2003). „Корените си човек обикновено свързва с родителите, а аз моите отдавна съм ги откъснала от душата си“, споделя Мишел. „И сега, когато сънувам майка ми, се събуждам цялата изпотена, сърцето ми бие до пръсване. Защото тая жена е кошмарът на моето детство, моят зъл гений. Непрекъснато ми втъпяваше, че съм нищожество, че съм безхарактерна, пердашеше ме за щяло и нещяло“. В Италия Бонев получава роли в телевизията и се утвърждава като продуцент. През 2005 г. играе във филма на РАИ „Момичето с мръсните ръце“ на Ренцо Мартинели. Същата година получава главна роля в „Мъжът, който сънуваше орлите“

с Терънс Хил. Сериалът има рекорден рейтинг и е на седмо място сред най-гледаните продукции, излъчени по РАИ и по тв мрежата на Берлускони, „Медиасет“. Този успех я прави известна на италианската публика и Мишел Бонев получава главни роли в „Пилотна операция“ (2007) с Масимо Раниери и в четирисерийната италианско-испанско-френска продукция „Артемизия Санчес“ (2008), излъчена по РАИ. През септември тази година дебютният ѝ филм „Сбогом, мамо“ (Goodbye mama) получава отличието Action for Women или „Действие в полза на жените“ на 67-то издание на кинофестивала във Венеция. Във филма тя е продуцент, сценарист, режисьор и изпълнител на главната роля. Отличието се присъжда по повод 60-ата годишнина на Европейската конвенция за защита на човешките права и основни свободи.

„СБОГОМ, МАМО“ С НАГРАДАТА ACTION FOR WOMEN ОТ КИНОФЕСТИВАЛА ВЪВ ВЕНЕЦИЯ

Филмът „Сбогом, мамо“ е до голяма степен автобиографичен. Част от събитията в него и по-точно сложните взаимоотношения между три поколения жени са свързани с действителни случки от живота на актрисата. В него Мишел Бонев интерпретира темата за домашното насилие. „Снимах филма „Сбогом, мамо“ и протрих своите корени, завърнах се в своята родина и осъзнах, че вече имам две родини – България, в която съм се родила, и Италия, която ми даде свободата“.

Мария Захариева

4300 нови думи в българския език

През септември излезе „Речник на новите думи в българския език от края на XX век и първото десетилетие на XXI век“, издателство „Наука и изкуство“. Автори са Емилия Пернишка, Диана Благоева, Сия Колковска.

Речникът е изготвен от екип на Института за български език „Проф. Любомир Андейчин“ към БАН.

Думите са извлечени от специално създаден електронен корпус – над 7000 текстове в дигитална форма, включващи 240 млн. словоформи. Според специалистите са необходими най-малко 10 години, за да се разбере дали дадена нова дума ще се навлезе трайно в езика ни.

Съвременният български език за изминалите 20 г. се е обогатил с 4300 нови думи, повечето от които са от чужд произход. Например фейсбук, CV, SMS, GSM, лаптоп и производни глаголи като „чатя“, „копвам“, „логвам“, „импийчмънт“, „лобирам“, „реституция“, „лустрация“. Други са от икономиката – „дилър“, „брокер“, „листинг“ или от сферата на спорта и козметиката – „фитнес“, „рафтинг“, „лифтинг“, „спа“.

Около 700 думи са познати, но имат нови значения. Масовото навлизане на компютрите е довело до второ значение на думи като „мишка“, „икона“, „прозорец“ и „памет“. Познатите цветове като „син“, „червен“ и „жълт“ вече се употребяват и за обозначаване на представители на политически партии.

Присъединяването на страната ни към Европейския съюз е наложило употребата на думи като „евродепутат“, „евробюрократ“, „европрограма“, „евролобизъм“ и др. Появили са се и конструкции като фитнес маниак, фитнес зала, фитнес уред и др. 150 фразеологични изрази са родени през периода на т.нар. преход: „разпъвам чадър над някого“, „изтичат мозъци“, „купувам мозъци“, „изваждам на светло“, „дръпвам шалтера“, „затварям кранчето“, „вдигам адреналина“.

В речника има и нови думи, които са отбелязани като нежелателни за употреба – например атачмънт (прикрепен файл), даунлоуд (записване на компютърни програми от интернет), дискаунт (отстъпка,

намаление в цената на стоката), инсайдер (вътрешен човек), копеймънт (допълнително заплащане) и дискусант (участник в дискусия, дебат).

НОВИ ДУМИ, НАВЛЕЗЛИ СЛЕД 1989 Г. В РАЗЛИЧНИ СФЕРИ НА ОБЩЕСТВЕНИЯ ЖИВОТ:

- Икономика – дилър, брокер, банкомат, банкиране, приватизация;
- Политика – гербаджия, гербист, седесар, царист, бесепар, депесар, живковист, неформал, импийчмънт, лустрация, лобизъм, палаткаджия, лустратор, декомунизатор, клиентелизъм, вот, рейтинг, компромат, антикризисен, антикорупционен;
- Европейски съюз – евродепутат, европолитика, евробюрократия, евроскептицизъм, евролобизъм;
- Престъпен свят – думите „мутри“, „вратове“ и „борби“ се употребяват с ново значение;
- Бит на българина – джиесем, мобилен телефон, дисплей, блутуут;
- Забавление – sudoku, дартс, караоке, шопинг, аутлет;
- Спорт – джогинг, фитнес, стречинг, рафтинг, спа, уиндсърфинг, каланетика, кайтсърфинг;
- Козметични процедури – лифтинг, пилинг, липосукция;
- Храна – лазаня, фреш, суши, фрапе;
- Култура – фентъзи, екшън, трилър, бестселър, римейк.

ЗНАЧЕНИЯ НА НЯКОИ ДОСКОРО НЕИЗПОЛЗВАНИ В БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК ДУМИ:

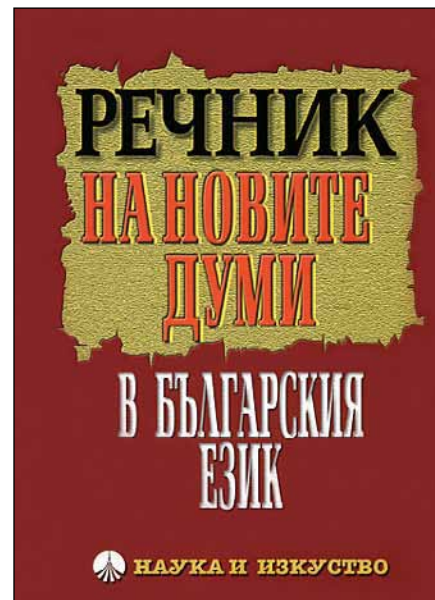
Зорбонавт – човек, който се търкала в голяма прозрачна топка.

Номофоб е този, който се страхува да не остане без мобилен апарат.

Бигорексикът е индивид, обсебен от манията да трупа мускули.

Авиосимулатор – компютърна игра, в която се симулира управление на самолет (с обяснение за първата игра от този род)

Овърдрафт – вид банков кредит, предоставен на заплащания по

текуща сметка на клиент, при който теглените суми надвишават постъпленията по сметка с определен лимит. Овърдрафт – инструмент за краткосрочно финансиране, от англ. – overdraft

Импортувам – въвеждам файлове от една програма в друга, които при необходимост са конвенгиранни. От англ. – import

До преди 20 години думи като *мониторинг, брокер, бодигард, дилър, супервайзер, дистрибутор, одитор, имиджмейкър, омбудсман, марш-руткаджия, бингаджия, клинична пътека, клонинг, хоспис, джипи, юпи, субсидиар, туининг, офшорка, хеджа, кеш, синдик, франчайзинг, смърфинг, стенбай кредит, моладжия, фючъринг, мултибранд, банкомат, смарткарта, пиар, билборд, Абсурдистан, чалгизация, бананизиране, ченгесар, агиткаджия, клиентелист* бяха почти непознати за обикновения гражданин. През последното десетилетие повечето от тях са широко навлезли във всекидневния речник на българите.

Мария Захариева
(по материали
от българските медиуми)

65 години от Дравската епопея

През септември 1944 г. правителство на ОФ взема решение България да се присъедини на страната на съюзниците от антихитлеристката коалиция. През октомври същата година е мобилизирана 65-хилядна армия, която воюва на територията на бивша Югославия и Унгария.

На 30 декември 1944 г. маршал Ф. И. Толбухин заповядва Първа българска армия в пълния си състав да се прегрупира северно от р. Дунав, в района западно и югозападно от гр. Печ. Под командването на ген. Владимир Стойчев Първа българска армия участва в Дравската отбранителна операция, станала по-късно известна като Дравската епопея. Тя е част от Балатонската отбранителна операция на Трети украински фронт. Един от основните удари на германските части е в направление Долни Михоляц – Харкан – Печ. При защитата на този сектор от фронта на р. Драва българите показват масов героизъм. От 12 до 19 март, след ожесточени боеве при селата Дравасоболч, Дравапалконя, Дравачехи войските на Вермахта са отхвърлени на юг от Драва. Българските войни с право наричат Дравасоболч „малкият Сталинград“.

Честване на 9 май

Успешното провеждане на Дравската операция спомага за настъпателната Виенска операция на Червената армия.

Загубите на българската армия от тази операция наброяват 1614 убити, а ранените са около 2500. Общо по време на бойните действия на

територията на Унгария, където се сражава Първа българска армия, загиват 3483 български войни. Дравска епопея, е една от най-успешните отбранителни операции на българската армия във Втората световна война срещу войските на Третия райх. (б.ред.)

Честта на България трябваше да бъде защитена

Интервю с д-р Тодор Анастасов – председател на Централния съюз на ветераните от войните

Д-р Тодор Анастасов

Тук ще разкажем за онези 350 000 български момчета, мъже и жени-санитарки и доброволки, поели в есента на 44-та през западната ни граница, около 11 000 от които така и никога не се върнаха от полетата към Берлин. В момента от тях са останали около двадесетина хиляди, близо столетници. Един след друг, те падат „под огъня“ на годините, но строят им е все така равен – като за победен парад пред своите отсъстващи другари. Разговаряме с председателя на Съюза на ветераните от войните, г-н Тодор Анастасов, кавалер на кръст за храброст за боевете във Отечествена война.

Г-н Анастасов, преди всичко Ви благодарим за това, че се отзовахте за този разговор. За читателя ще е интересно да научи кой сте Вие и как се оказахте участник във войната.

И аз благодаря за поканата. Роден съм на 25-ти септември 1923-та г. в гр. Попово. Там завърших началното и средното си образование. През 1942-ра завърших гимназия и през есента на същата година постъпих като млад войник в 3-та пионер-шурмова рота на 3-ти инженерен полк в Шумен. Обучавахме се в задачи по миниране и разминирване, борба с танкове и бронирани коли,

с телени заграждения и т.н. На 5-ти септември 1944-та, докато още бях войник, СССР обяви война на България. Три дена след това правителството на Муравиев обявява война на Германия и започна мобилизация. От своя страна, германците започнаха бойни действия срещу нас в района на Видинско и Кюстендилско. Задачата на нашите две армии в Македония и Сърбия беше да бъде спряна изтеглящата се германска група армии „Е“, от гръцките острови в стремежа им да се присъединят към основното ядро на войските, притиснати от съюзниците от запад и от руската армия, от изток. Моята пионеро-щурмова дружина към 3-та Балканска дивизия, в състав от 660 човека, беше изпратена в района на Елхово, тъй като се очакваше нападение от Турция. Там изчаквахме евентуалното си заминаване за фронта. В началото на декември се получи заповед за това, бяхме качени на влакове и на 5-ти декември поехме на северозапад, за участие във втората фаза на войната.

За кои боеве имате особено ярък спомен?

Това, без съмнение, беше боят при при с. Ковачкида, в Унгария, недалече от Драва Соболч, където загина моят приятел Митко Йорданов, и той от Попово. Германците бяха успели да стигнат до гробищата, където беше разположена нашата дружина. Там, на гробищата, Спас Митрев от моето отделение уби един германски майор. В неговия планшет намерихме документи и планове за стратегията на германците за пробив на нашите позиции. Изпратихме ги в щаба за разчитане и вземане на мерки. Тук загина и помощник-командира на ротата Първан Тошев (сега има улица на негово име в квартал „Иван Вазов“ в София), а също и моя взводен командир подпоручик Бодуров.

След като се ликвидира предимството, германците бяха изтласкани оттатък и започна подготовката за прехвърляне на дивизията на десния бряг на Драва. Направихме проучвания срещу селото Свети Джурат, на изток от Долни Михоляц, където германците направиха пробива през Драва. На 13-ти април в 6,30 сутрин-

та започна артилерийската подготовка. Моето 1-во отделение беше първото, което стъпи на десния бряг на реката. Противникът ни откри и веднага започна стрелба. В същото време нашата артилерия откри огън. Непосредствено срещу нас имаше около 10-тина души германци. Ние бяхме повече – 17 на брой, защото едно щурмово отделение има повече снаряжение, като минохвъргачка, взрив, огнехвъргачка, мини, снаряди за телените мрежи и т.н. Унищожихме 1–2-ма германци. Парче от наш снаряд удари в гръбнака Спас Митрев от Драгач Войвода, Никополско и го уби. Това беше първата жертва от моето отделение. Братският огън не е рядко явление, особено за щурмоваците. Бяхме само на 50 метра от германците, така че нямаше как артилерията да ни опази напълно. Докато ги изтласкахме нататък, видях един германец ударен от наш снаряд да виси от едно дърво. Вътрешностите му се бяха провиснали. Досега ми е пред очите. Помислих си – ето, и този човек има майка, а може би жена и деца, роднини... Може би и мен съвсем скоро ме чакаше такава съдба.

Междувременно, започна прехвърлянето на пехотата. В началото – 1-ва дружина от 29-ти ямболски полк, командван от майор Беров. Прехвърлиха се на паромите. Пехотинците заеха нашето място, а после минаха напред. Стигнаха до една дига, на 200 м. от брега. Селото беше на още 200 м. напред. Започна атака, но германците ни удържаха. След обяд, някъде към 3 часа, майор Беров ми заповядва да хвърлим във въздуха камбанарията на църквата, защото германците насочвали своята артилерия оттам. Отговарям, че заповедта ще изпълня, но имам нужда от едно отделение да ни прикрива. Ние бяхме въоръжени, но носехме много снаряжение, а на гърба на всеки, в специални торби-носачи, имаше по 15 кг. взрив. Майорът казва, че отпред има един взвод, те щели да ме покрият. Погледнах напред, но не се виждаше почти нищо. Тръгнахме, прескачайки от върба на върба. Когато пристигаме, какво да видим – всичките тридесет и осем войника от взвода лежат на земята убити. Нямаше как – трябваше да продъл-

Бойци от 31 полк

Ген. Владимир Стойчев

жаваме. Подминахме убитите и пак с прибежки, от върба на върба, започнахме да напредваме. Аз залегнах зад една върба, зад мен – Митко. Отдясно – Бенко (не помня презимето) от Белене, беше запасник. Другите се придвижват в две колони. Прехвърлям се на следващата върба, на 5 метра напред, а Митко минава на тази, която току-що оставих. В същия този момент германците ни виждат, откриват стрелба и раняват Митко в челото. Той се хваща за главата и започва да се клати напред-назад. Аз се надигам, за да се върна при него, и тогава един куршум пробива торбата с взрива на гърба ми. Замръзнах на място. Отказах се, защото удареха ли мината в ръцете ми, щеше да ни избие всичките. Тогава виждам – уцелват Митко още два пъти в главата, тя буквално се пръсва и той рухва на земята. Бенко пък, който беше отдясно, си беше подал само дясната ръка зад дървото. Уцелиха и него, а той ревна – „Братче, убиха ме, ела и помагай! Жената и децата какво ще правят без мене!“ Отвърщам му

„Бенко, не мога да дойда, сваляй торбата от гърба, сваляй колана и присетгни здраво ръката да не тече кръв, поеми си въздух и тръгвай наляво.“ А германците стрелят със светещи куршуми – направили си окопче на 50–60 метра от нас и ни ръсят от там. Виждаха много добре къде стрелят – беше сумрачно, а върбите се бяха поразлистили. Бенко направи каквото му казаха, но накрая – явно се беше шашардисал – вместо наляво, тръгва надясно. Креснах му : „Накъде си тръгнал бе, ще те утрепят!“. Имал обаче късмет, човекът. Виждах как куршумите минават край него, но нито един не го закачи.

В това време нашите започнаха стрелба с минохвъргачки. Една от мините избухна при върбите и парченце рани в рамото Димитър от Кратово, Македония, наш стар войник. Още една загуба за отделението. Казах му да се връща. Прецених, че е безмислено да продължаваме напред. Затова изпратих последния от отделението, за да предаде на майор Беров, че ако не ни подсигури едно отделение за прикритие, не можем да мръднем оттук. Отива той, връща се и казва : „Майор Беров нареди да останем тук до вечерта“. Прецених обстановката. До вечерта не можем да стоим под този огън – дотогава щяха да ни очистят всичките като ланска ливада. И дадох нареждане за изтегляне. Нощта прекарахме на дигата до пехотинците, а на сутринта, към 7 ч. поехме обратно към селото. Стигнахме до мястото, където лежеше убит Мите-то. Прибрах му автомата, санитарите вдигнаха тялото. Вече никой не стреляше повече по нас. По книгите пише, че боевете били продължили и на следващия ден, но аз с чиста съвест заявявам, че няма такова нещо.

Мисля си, какви ли тревоги са изживявали близките на фронтовците в очакване във всеки момент да получат най-страшната вест...

Ами да – особено майките. Моята на всичко отгоре е трябвало жив да ме оплаква... Имах един съученик от друг полк. След боевете между Драва Чехи и Драва Полконе минал човекът през едно прясно войнишко гробище и видял кръст с надпис „Тодор А.Тодоров 1923–1944“. Пише

на майка си: „Тодор е убит, като се видиш с майка му й кажи“. Та срещнали се те няколко пъти, майка му мълчи, а моята – доволна, защото наскоро била получила писъмце от мен. Накрая онази жена се престрашила и предала заръката на сина си. Мама загубила ума и дума и докато

Президентът Търванов с ветераните

Ген. Топалов и д-р Анастасов

не се изяснило, че се отнася за друг човек сигурно много е претрадала, горката.

По онова време България се намираше във война с Унгария. Като с врагове ли се отнасяха към вас обикновените унгарци?

Точно обратното – приемаха ни като братя. Например в Суза – на мястото, където Драва се влива в Дунава, там престояхмe десетина дена. Четири-ма души бяхме на квартира при две жени – майка и дъщеря. Готвеха ни всеки ден. Ние си носехме храна от войнишката кухня, но те не признаваха – казваха, че това не ставало за ядене и ни готвеха вкусни манджи и сладки. Гледаха ни като родни синове и брат, хем мъжът беше на фронта, във вражеската армия. Ама и ние си имаме чалъм – влезехме ли в някоя къща, ако имаше старец давахме му по една купчинка тютюн и очите му светвахме; на бабата – един кибрит, а на невестата – сапун или някаква дреболия. В тези военни времена това беше цяло богатство. Оттам на-сетне всичко тръгваше като по вода.

В едно общество на остър дефицит на идеали като днешното отсъства общонационална обединителна кауза, а нерядко любовта към Родината става заложник на нечий политически интереси. Кои са ценностите, отличили българската армия в тази война?

Преди всичко – на всеки от нас беше пределно ясно, че се бие и е готов да даде живота си, защото обича България. Затова и дисциплината беше на ниво – нямаше разхайтеност, всеки си вършеше работата, всички заповеди се изпълняваха стриктно и т.н. Нямахме нужда от речи. Всички разбирахме, че честта на България лежи на карта и трябваше да бъде защитена. Това стана с много жертви, но тази цена беше неизбежна. В отделението съм нямал нито едно нарушение, а в дружината се разбрахме от раз – никога не сме стигали до пререкание.

Знае се, че в армията по онова време започва чистка. Непосредствено преди заминаването на фронта, чрез т.нар. войнишки комитети“ е сменен част от командния състав и че това често става по чисто лични причини. След войната офицерите от „царската“ армия, независимо от големите си заслуги, бяха масово преследвани, а някои дори бяха изпратени в лагери. Присъстваше ли политически елемент по време на самите военни действия?

Определено не. Въпреки, че по книгите много пише, че заместник-командирите били политкомисари и т.н., нямаше такова нещо. Когато се видехме свободни сядахме на чашка и приказка, шегувахме се, пеехме си песните и т.н.

С какво свързвате паметния ден на демобилизацията си?

С радостта от завръщането у дома, но и с мъката, която изпитах на срещата си с майката и сестрата на Митко докато им разказвах как е загинал.

Нека сега да се прехвърлим в настоящето. Кажете ни няколко думи за вашата организация.

В момента Съюзът на ветераните от войните наброява 19 600 души, от

общо около 130 000 участвали във войната. От първи януари 2008-ма година до 1-ви юли 2009-та година, тоест за година и половина, загубихме около 6 000 души, като се вземе предвид, че средната ни възраст е 88 години. Най-„младите“ са на 84 – това са доброволците и жените, които участваха като санитарки, около 1 500 души. Те придружаваха санитарните влакове и са извършваха санитарна дейност във военно-полевите болници.

В Софийската организация двама от нас са на 100 години, около 1 040 – между 90 и 100 години. Оттам нататък – три хиляди души са между 84 и 90 години. Това е статистиката. Ние сме на преклонна възраст и се топим, дето се казва, като сняг напролет.

И все пак, прави впечатление, че сте много активни. Изградили сте система за взаимопомощ, с много труд сте постигнали някои социални придобивки... Кои са най-важните ви начинания в момента?

Първо, от години имаме голямо желание да направим паметник на главнокомандващия българската армия ген. Стойчев. Наскоро говорих с ген. Топалов и ген. Рупчев и им споделих това – дано стане. Да ни издействат само мястото – с останалото ще се справим. Имаме един ветеран архитект, 90 годишен. Той обеща да направи проекта. Ще поискаме среща с военния министър, ще поставя въпроса пред него. Тъй като в момента се извършва унищожаване на амуниции, сто килограма

претопени гилзи ще стигнат за един бюст. Единственото, което трябва да се плати е на скулпора. Правя си сметка – имаме около 20 000 ветерани. Можем да поискаме дарение от всеки един от тях. Всеки един от тях поне по два лева да даде – ето ти около 40 000 лева. Може някои да дадат и по повече. Пари ще съберем. Ще включим и Дружеството на военноинвалидите и на запасните офицери. Ще се направи един фонд, та в чест на 65-годишнината от войната да можем да направим този бюст. Това е наш дълг пред този голям човек и българин. Не е ли чудно, че в София, в Южния парк, още преди време откриха бюстове на южноамериканците Симон Боливар и Сан Мартин, а на нашия, българският генерал Стойчев досега да няма такъв!

Другото е, че през всичките тези години, когато се събирахме хората от моята дружина, искахме да поднесем един скромнен венец на нашите загинали, 37 човека, но нямаше къде. Единствено имаше, да го нарежем така, паметник на загиналите от 1-ви и 6-ти пехотен полк на стени-

те на една казарма на мястото на сегашното НДК – емайленири плочи с имената на падналите; но когато разрушиха казармата, разрушиха и него. **В момента в София няма паметник на загиналите във Втората световна война – като че ли никога не е имало война и като че ли никога не е загинал за България.** От десет години поставям този въпрос. Миналата година излезе един нов закон – за паметниците на загиналите във войните. Според него изграждането, възстановяването и поддържането им е задължение на държавата, т.е. на областния управител, който трябва да назначи комисиция по този въпрос. Вчерашната ми среща с новия областен управител беше много обнадеждаваща в това отношение.

И накрая, какво е Вашето послание към българите в чужбина?

Да обичат България така, както я обичаме ние.

Константин Димитров

(Статията се публикува със съкращения)

20 ГОДИНИ ОТ СМЪРТТА НА ГЕНЕРАЛ ВЛАДИМИР СТОЙЧЕВ

Владимир Димитров Стойчев е български военен, политически и спортен деец, генерал-полковник. Роден е на 24 февруари 1892 г. в София. Завършва Терезианската полувоенна академия във Виена, а след това Военното училище и Военната академия в София. Взема участие в Балканските войни (1912–1913) и в Първата световна война (1914–1918).

Като отличен ездач и спортист, Владимир Стойчев представя страната на олимпиадите в Париж (1924) и Амстердам (1928). В периода 1930–1934 г. е военен аташе във Франция и Великобритания. През 1934 г. става началник на Софийската кавалерийска школа. Заради своята противомонархическа дейност е уволнен от армията през 1935 г. и през следващите години неколкратно е интерниран. През 1944 г. става член на Бюрото на Националния съвет на Отечествения фронт. По време на участието на България в окончателния разгром на хитлеристка Германия (1944–1945) е командващ Първа българска армия. На 8 май 1945 ген. Стойчев подписва споразумение за демаркация с командващия Осма британска армия ген. Кейтли. На 24 юни 1945 г. той е единственият чужденец, участвал в Парада на победата в Москва.

След 9-ти септември 1944 г. става председател на футболният отбор АС-23, а през ноември и на обединения Чавдар (София).

От 1945 г. до 1947 г. Владимир Стойчев е политически представител на България във Вашингтон и в Организацията на обединените нации (ООН). След завръщането си в България е избран за председател на Върховния комитет за физкултура и спорт при МС. От 1952 г. до 1982 г. е председател на Българския олимпийски комитет (БОК), а до 1990 г. е негов почетен председател. През 1952 г. е избран за член на Международния олимпийски комитет (МОК), какъвто продължава да бъде до 1987 г.

Умира на 27 април 1990 г. в София. Днес той е патрон на Спортното училище на ЦСКА „Ген. Владимир Стойчев“ с държавно финансиране.

Многоликият Иван Вазов

160 години от рождението на патриарха на българската литература

Иван Вазов е български поет, писател, общественик, политик и юрист, станал известен в България и по света преди всичко с богатата си литературна дейност. Неговите произведения са преведени на повече от 50 езика. Творчеството на патриарха на българската литература поставя основите на тепърва развиващата се проза и лирика в България. Романът му „Под игото“ е първият български роман, превеждан в цял свят, благодарение на който българската литература след Възраждането придобива нови измерения.

Вазов е колосът, който успява да накара световната общественост да разбере за нещастията на един малък балкански народ и да бъде съпричастна с тях. Тогава чешка общественост е запозната също с посланията на тази свещена за българина книга. Ето какво пише във вестник „Народни листи“, бр. 38 от 1898 година: „Иван Вазов се е отнесъл към свещената материя на този роман с голяма отговорност към подбудителските действия,

които описва. Написва роман, който принадлежи към най-известните европейски явления на съвременната европейска проза. Всеки един гражданин, който се интересува от славянството, трябва да прочете този роман.“

Първата стихосбирка на Иван Вазов „Пряпорец и гусла“ излиза през 1876 г. Следват „Тъгите на България“ (1877), „Избавление“ (1878), „Гусла“ (1881), „Италия“ (1884), „Поля и гори“ (1884), „Сливница“ (1885) и други.

В прозата започва с мемоарите „Неотдавна“ (1881) и продължава с „Повести и разкази в три тома“ (1891–1893), романите „Под игото“ (1894) и „Нова земя“ (1896). Автор на произведения във всички литературни жанрове – сред тях повестите „Немили-недраги“, „Чичовци“, комедиите „Службогонци“, „Вестникар ли?“, пътеписи „Великата Рилска пустиня“, поемите „Грамада“. Умира в София през 1921 година от разрыв на сърцето.

Иван Вазов е действителен член на Българското книжовно дружество (днес Българска академия на науките) от 1881 г., почетен член на БАН от 1921 г. и министър на народното просвещение от 7 септември 1897 г. до 30 януари 1899 г.

ДЕТСТВО. ПЪРВИ СЪПКИ В ЛИТЕРАТУРАТА

Иван Минчев Вазов е роден на 27.06.1850 г. в гр. Сопот. Израстнал е в семейството на заможен търговец. Учи в родния си град Калоян и в Пловдив. Първоначално завършва местното взаимно и класно училище, запознава се с оригинална и преводна българоезична литература. С помощта на учителя Партений Белчев, руски възпитаник, отрано се приобщава и към руската поезия. През 1865 учи гръцки и турски език в Калоянското училище при Ботев Петков (бащата на Христо Ботев), като става негов помощник-учител. Там намира богата библиотека от френскоезични и рускоезични книги, които изиграват голяма роля за литературното му развитие. През 1866 се записва в IV клас на

Пловдивската гимназия, ръководена от Йоаким Груев, където трябва да овладее гръцки и турски език. Освен това Вазов усърдно изучава френски език и се увлича от поезията на Пиер Беранже, Виктор Юго и Алфонс дьо Ламартин. През 1868 г. баща му го извиква в Сопот, за да поеме търговията, но Вазов не проявява склонност към тази професия и изпълва бащините си тефтери със стихове (част от тях излизат през 1880 в стихосбирката „Майска китка“. През 1870 в „Периодическо списание на Браилското книжовно дружество“ излиза и първото му публикувано стихотворение „Борът“.

ИВАН ВАЗОВ В РУМЪНИЯ

Вазов живее за кратко в Румъния, където срещата с хъшовете насочва младия поет към патриотично-граждански теми, на които остава верен цял живот. Работи като учител и преводач. Там поетът отива отново по желание на баща си – за да изучи търговския занаят при вуйчо си, който е търговец в Олтеница. Младото момче обаче постоянно следва своя път и остава верен на поезията – научава румънски език, запознава се с местната литература и започва да пише стихове в просветителски дух. Много важна роля изиграва срещата му с Христо Ботев и хъшовете в Браила. Мястото на събитията и разговорите с хъшовете, формирали до голяма степен духа му на възрожденец и бунтовник, е кафенето на Нено Тодоров-Странджата. Печата в „Периодическо списание“, списание „Читалище“, вестник „Отечество“, вестник „Свобода“ и др. След Румъния Вазов заминава за Цариград, където се запознава с Константин Величков. Учителства в Свиленград и работи като преводач на строящата се тогава железопътна линия София-Кюстендил. Младият момък е също така пристрастен и към жените и се забърква в куп любовни интриги, които съпътстват живота му и насищат поезията му с особена чувствителност. Но подобно на своя приятел Христо Ботев, той като че ли остава верен преди всичко на народа си. Труден е пътят му и не един път се чувства романтически раздвоен, – любима или родина, упреква се и се мъчи когато изостави поредната

Иван Вазов с майка си Съба, братята си Георги, Кирил, Владимир, Борис и Никола и сестрите Въла и Ана

жена, дала му сърцето си. В родния си град той се влюбва в покръстената еврейка Катерина, омъжена за Васил Къороглу и ѝ посвещава стихове, публикувани в сборника „Майска китка“.

В РУСЕ, БЕРКОВИЦА И ПЛОВДИВ

През 1875 година поетът се завръща в Сопот. Става член на таен революционен комитет, основан от Васил Левски и възобновен от Тодор Каблешков. Пише преди всичко бунтовнически песни като стихотворението „Панагюрските въстаници“ и др. След неуспеха на Старозагорското въстание (1875), заминава за Румъния. В Букурещ Вазов влиза в „Българско централно благотворително общество“ и става негов секретар. При много трудни условия подготвя първите си стихосбирки „Пряпорец и гусла“ (с псевдоним Пейчин) и „Тъгите на България“. През Руско-турската освободителна война, на която откликва със стихосбирката „Избавление“, Вазов е писар в Свищов (при губернатора Найдено Геров), откъдето е командирован до 6 март 1879 в Русе. В Русе пише романа „Нова земя“, но климатът не повлиява добре на здравето му и се налага да се премести в друг град. По това време идва на власт Марин Дринов като министър на просвещението и иска да го назначи или за началник на отделение в Министерството на образованието или за председател на съда в Берковица. Общественикът Вазов решава да приеме длъжността председател

на Окръжния съд. Средата е интересна за него и той черпи сюжети за произведенията си. Създава хумористични персонажи като Митрофан и Дормидолски от едноименната повест. Пише и поемата „Грамада“, която бива много зле оценена от Петко Рачов Славейков и оценката на големия литературен софийски бард без малко да откаже Вазов от писане. В Берковица поетът се залюбва с покръстената туркиня Параскева. Съдебната му кариера не се развива добре – той е принуден да напусне сам адвокатското си място и да замине отново за Сопот. Тъгува за туркинята и написва поемата „Зихра“, която е включена в стихосбирката „Гусла“.

След това заминава за Пловдив, където е приет сравнително добре и това е следващият плодотворен етап за творчеството му. Назначен е за депутат в Областното събрание от Народната партия и е избран за секретар на постоянния комитет. Среща се и с Константин Величков, с когото издават вестник „Народний глас“, списанията „Наука“ и „Зора“. Голяма популярност придобива и комедията им „Господин Мортагон“, играна успешно в Люксембург. Съставят първата „Българска христоматия“ (която запознава читателите с над 100 български и чужди автори), както и „Кратък исторически преглед на новобългарската литература“.

Двамата основават също така и Тракийски литературен кръг. Приятелството на Иван Вазов с Константин

Величков изиграва голяма роля за развитието на литературния живот по това време. За съжаление, отношенията с фамилията Славейкови са почти враждебни и това дълго време пречи на поета да получи необходимата реализация в София. В Пловдив той написва „Епопея на забравените“, както и стихосбирките „Поля и гори“, „Италия“ и „Сливница“. Вазов е силно привързан към родната природа и не спира да мисли за нея, дори и по пътя за Италия (1884). В произведенията му за природата се чувства едновременно възрожденски поглед към родината като център, но и романтически порив към нея и желание за сливане и постигане на единение с божественото ѝ лоно. Покрай събитията през 1886 година Иван Вазов е бил принуден да напусне родината, поради политически гонения. Избягва през Цариград в Одеса.

В ОДЕСА И СОФИЯ

В Одеса българският общественик започва да пише произведението, което типично по юговски ще доближи българската литература до световната – романа „Под игото“. Романът е пренесен в България с руската дипломатическа поща. През ярките и отчасти автобиографични персонажи се описва априлското въстание от 1876 година. В романтичния образ на младия бунтовник Бойчо Огнянов като че ли се оглежда една част от Вазовия бунтовен персонаж. Романът е публикуван веднага след връщането на Вазов в София в Сборник за народни умотворения. През 1894 година излиза като самостоятелна книга (1889–1890 г.). През 1890 основава списание „Денница“, което излиза 2 години. По това време издава най-силните си критично-реалистични разкази, събрани в „Драски и шарки“ (в два тома).

През есента на 1890 г. 40-годишният писател се жени за Атина Болярска, известна красавица и интелектуалка, завършила Фундуклевския лицей в Киев. Тя произхожда от виден русенски род и нейн вуйчо е митрополит Климент (Васил Друмев). След година и половина семеен живот майката на поета Съба Вазова изгонва снаха си Атина. Молбата на Вазов за развод била протакана цели 30 го-

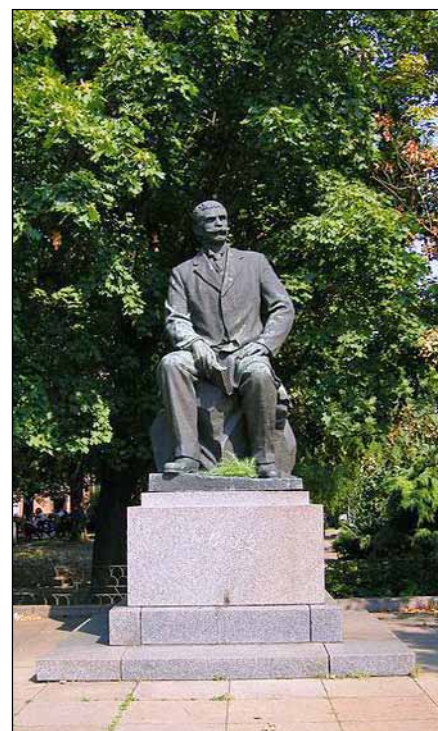
дини – до смъртта му. След неговата кончина Атина получила по-голямата част от наследството му, въпреки че Вазов е написал в завещанието си: „Тази жена измъчи душата ми по всевъзможни начини и затова не ѝ оставям нищо!“

Сродна душа поетът намира в лицето на Евгения Елмазова (известна повече с псевдонима Марс), на която посвещава стихове до края на живота си.

През 1895 тържествено е чествана 25-годишнината му литературна дейност. Романът „Нова земя“ е посрещнат от критиката толкова отрицателно, че огорченият автор стига до мисълта да се откаже от писане. С това обяснява и съгласието си да влезе през август 1897 в *народняшкото* правителство на Константин Стоилов като министър на народната просвета. На Балканските войни през 1912–1918 откликва с 3 стихосбирки — поетична хроника на събитията. Вазов е между тези, които се противопоставят на въвлечането на България в Първата световна война на страната на Тройния съюз, но когато това става, възпява в стиховете си победите на българските войски. Втората национална катастрофа приема мъчително, с чувството, че е дочакал разгрома на своя свят, но не изгубва вярата си в бъдещето на България. През 1920 тържествено е отпразнуван 70-годишния юбилей на Вазов. Успял да види всенародната любов и признателност, през 1921 година народния поет умира от разрыв на сърцето.

ИВАН ВАЗОВ НА ЧЕШКИ ЕЗИК

Чувствата на Иван Вазов към чешкия народ намират поетичен израз в стихотворението му „На чехите“. В Чехия се развива и действието на романа му „Маргарита“. За връзките на Вазов с Чехия е писано много – като се започне от изследването на Йозеф Пата и проф. Зденек Урбан и се стигне до Kapitoly z minulosti česko-bulharských kulturních vztahů („Глави от миналото на чешко-българските културни взаимоотношения“) на чешката историчка и българистка Дануше Хронкова. По този въпрос пише подробно и Христина Стоева в статията си от 2007, 5–6 брой, 46 на списание „Българи“. Спо-

ред информацията, която ни дават Алена Вахоушкова и Хелена Софрова в справочника за преводи на българска литература на чешки език през 1825–1980, произведенията на Вазов (както проза, така и поезия и драматургия), са били много превеждани. Поезията му е превеждана от Антонин Ворачек („Избрано“). Романите „Под игото“ и „Нова земя“ са преведени от Йозеф Конерза и Алоис Кнотек, а романът „Казаларската царица“ – от Владислав Шак. През 1950 година творчеството му е подбрано и преведено в два тома „Избрано“ от Зденка Ханзова. Преведена е и драмата му „Борислав“ от Алена Русева Чехова.

И като писател и поет, и като общественик, редактор, преводач и юрист, Вазов се ръководи преди всичко от чувствата, предизвикани от съдбата на родината му – тъжни или весели, те са огледало на произведенията му. Може би ако си позволим една, надявам се, не толкова клиширана метафора, лицата на Вазов са като клоните на бора, който описва в първото си едноименно стихотворение, – някои са по-ясни и устойчиви от други, но всички стоят нависоко, стремят се към небето и свещеното. Свято е и делото на българския патриарх.

Димана Иванова

Къща-музей „Иван Вазов“ в София – първият столичен литературен музей

В центъра на София, на ъгъла на ул. Раковски и ул. Ив. Вазов, стои една двуетажна сива къща. Колко от нас, минавайки покрай нея, знаят кой е живял вътре? Това е къщата на народния поет Иван Вазов, в която той създава голяма част от своите произведения в продължение на четвърт век.

Завърналият се през 1889 г. в свободна България Иван Вазов се оказва не само с оскъдни средства, но и без собствено жилище. След като сменя няколко квартири на ул. „Витоша“, ул. „Солунска“ и ул. „Гурко“, той решава да построи свой дом на парцел, наследен от свой чичо. В началото на 1895 г. Ив. Вазов сключва ипотечен кредит и до есента на с.г. майстори вдигат двуетажна къща, където той ще живее до смъртта си.

На първия етаж в новата къща се настанява брат му Никола. Една широка дървена стълба води към втория етаж. В югозападната му част се намира кабинетът с личната библиотека на поета, с изглед към Витоша. Кабинетът е свързан чрез междинна врата със спалнята на Ив. Вазов. Върху нощното шкафче до леглото писателят е държал тефтерче, защото по думите на сестра му Вѝла „бачо най-много и най-добре работеше към 2–3 часа през нощта“. Точно до спалнята се намира стаята на майка му, Съба Вазова. Северозападната стая е с балкон, който гледа към ул. Раковски и е била използвана за гостна. Тук Вазов често се е срещал с К. Величков, проф. Ив. Шишманов, Евгения Марс, с журналисти, художници, писатели. В този дом Вазов, в продължение на 25 години, създава част от своите стихосбирки: „Скитнишки песни“ (1899), „Под нашето небе“

(1900), „Легенди при Царевец“ (1910), „Песни за Македония“ (1916), „Люлякът ми замира“ (1919); сборниците с разкази: „Видено и чуто“ (1901), „Пътър свят“ (1902), „Утро в Банкя“ (1905); най-известните си драми и комедии: „Хъшове“ (1899), „Службогонци“ (1902), „Борислав“ (1909), „Към пропаст“ (1910), „Ивайло“ (1913), повести, пътеписи, романи и др.

На 24 октомври 1920 г. от балкона с изглед към ул. „Раковски“ Иван Вазов приема поздравленията на гражданите, дошли да го почетат по случай неговата 70-та годишнина и половин-вековна творческа дейност. Оттук преминават и почитателите на народния поет при вестта за смъртта му. Само няколко дни след смъртта на поета през 1921 г. министърът на народната просвета Стоян Омарчевски внася в Народното събрание предложение за превръщане на къщата на Ив. Вазов в музей: „В този музей ще се приберат всички ръкописи и писма, всички вещи, всички издания на негови съчинения. Поставен под ръководството на директора на Народната библиотека, този музей ще се обърне на място за народно поклонение, така че тези, дето не са имали щастието да видят поета приживе, ще видят неговата обстановка...“ Малко след това Министерският съвет издава

Къщата-музей „Иван Вазов“

заповед за превръщане дома на Вазов в музей.

Решението на Министерския съвет обаче пренебрегва завещанието на Ив. Вазов, според което за главен негов наследник се определя най-малкият му брат – д-р Борис Вазов. Затова уреждането и откриването на музея се забавя. Въпросът за правата на собственост върху музея се урежда три години по-късно с административен акт, подписан между д-р Борис Вазов и софийския окръжен управител д-р Неделчев, според който Вазовият дом се предава на Народната библиотека. Къщата-музей „Иван Вазов“ е открита официално на 26.11. 1926 г. За завеждащ музея е назначен Елин Пелин, който в продължение на 20 години играе и ролята на екскурзовод и домакин. По време на Втората световна война сътрудници на градската библиотека евакуират цялото имущество на музея в околностите на София, сякаш предчувствайки, че музеят също ще пострада от бомбардировките над София на 30 март 1944 г. След края на Втората световна война ръководството на Народната библиотека възстановява сградата на музея и го обособява като научен институт. Музеят е открит за посещения на 8 юли 1950 г.

Д-р Красимира Мархалева

В статията са използвани материали от книгата „Къща-музей Иван Вазов“

Интериор на Къщата

Вазовата вдъхновителка Евгения Марс

**65 години от смъртта на известната
българска писателка и общественичка**

Муза на патриарха на българската литература през последните 16 години от живота му е красивата и талантива писателка, преводачка от руски и френски и видна общественичка Евгения Елмазова; известна с псевдонима Марс. Приятелството между нея и Вазов продължава от 1906 г. до смъртта на писателя. За първи път двамата се срещат по време на честванията по случай 25-годишния юбилей на Иван Вазов. Запознава ги съпругът на Евгения д-р Михаил Елмазов. На своята вдъхновителка поетът посвещава десетки стихотворения между които и поетичния цикъл „Люлякът ми замириса“. Два пъти седмично той е гост на Литературния салон, който привлекателната дама организира в дома си. Салонът привлича цвѣта на българската интелигенция не само с литературните четения, но и с клавирните изпълнения на домакинята. Там се обсъждат книги, ръкописи, периодични издания, театрални постановки, четѣ се поезия и проза.

От самото начало на приятелството им Вазов закриля своята вдъхновителка и ѝ съдейства да се наложи в литературното поприще. Той публикува насърчителен отзив по повод първата ѝ книга в сп. „Българска сбирка“, съдейства за отпечатване на втория ѝ сборник разкази „Лунна нощ. Разходка из Цариград“ (1909) и за поставянето на двете ѝ драми „Божана“ (1912) и „Магда“ (1918) на сцената на Народния театър; уговаря нейни публикации в периодичния печат.

Три дни преди смъртта си поета пише последното писмо до Евгения: „Колко деликатни и тихи радости съм изпитал от общението с теб, от разговорите ти, от усмивките ти, от сръдните ти даже! И аз потръпвам при мисълта да изгубя некога своите приятелски чувства. Пази ми ги винаги, драга Женичке, остани се същата мила, нежна, възхитителна другарка моя, както и аз ще оста-

на твой верен другар. Ох, животът е тъй пуст и скръбен без топлинка на предана душа, дните са тъй дълги и монотонни, неозарени от лучезарното чувство на идеалната дружба, каквато е нашата!...“

След неочакваната смърт на големия български писател през 1921 г. в столицата се разнася клюката, че поетът е издъхнал в прегръдките на Евгения. Истината е, че Вазов умира по време на обяд в дома си от разрыв на сърцето и в последните му мигове до него са сестра му Вѣла и племеничката му Събка.

ЖИВОТ В ДАТИ

Евгения Бончева е родена на 25 август 1877 г. в Самоков в семейството на известния търговец и общественик Павел Бончев. Майка ѝ Екатерина е дъщеря на духовник и е първата учителка в Орханѣ (Ботевград). Родът се слави със своята музикалност. Евгения от малка свири на пиано, а по-малкият ѝ син е известният бас Павел Елмазов. От рода на баща ѝ е и именитият оперен певец и педагог Христо Бръмбаров.

Евгения е възпитаничка на Първа софийска девическа гимназия, която завършва през 1895 г. След завършването на гимназиалното си образование се омъжва за д-р Михаил Елмазов – един от първите дипломирани зъболекари в България. Първият си разказ Евгения Елмазова публикува във в. „Софийски ведомости“, а следващите излизат през 1905 г. в подлистника на в. „Народно единство“. Подписва се с псевдонима Евгения Марс. Първата ѝ книга излиза в края на 1906 г. под заглавието „Из живота“. Тя е издадена с помощта на редакцията на в. „Народно единство“. В края на 30-те години са отпечатани третият ѝ сборник разкази „Белите нарциси“ (1924) и енциклопедичният алманах „Полувековна България. 1878–1928“, който е съставен, редактиран и издаден от нея. Евгения Марс успява да привлече авторски колектив от известни общественици,

Евгения Марс

политици, учени, културни и просветни дейци, които представят живота на България от Освобождението до 1928 г.

През 1929 г. Евгения Марс е избрана за председателка на Съюза на българките за култура и просвета. През 30-те години тя е вече популярна писателка (излиза последният ѝ сборник разкази „Човекът в дрипи“, 1935 г.) и общественичка. В класацията на Столична библиотека за най-четени български автори за 1935 година има 19 имена, като първото споменато женско име е нейното. Тя е една от основателките на Клуба на българските писателки през 1930 г. и негова дългогодишна председателка (1932–1938). За кратък период от време успява да извоюва широко обществено признание на Клуба: организирани са повече от 60 литературни четения, издават се два сборника под името „Сноп“; през 1934 г. Клубът е регистриран като самостоятелна юридическа организация; отредена е и клубна страница във „Вестник на жената“, установени са връзки с литературни и културни дейци от Полша, Чехия, Румъния, Югославия, Гърция. През 1935 г. Евгения Марс става подпредседа-

телка на Славянската женска група в България и ръководи писателската секция в нея. От 1931 г. е и подпредседател на Дружество „Българска драма“. В края на 1939 г. Клубът на писателките ѝ устройва юбилейно честване в дома на Цв. Р. Маджарова. Юбилеят е отбелязан от столичните вестници.

Една година преди този юбилей десет писатели подписват предложение за приемането на Евгения Марс

в писателския съюз, което става едва през февруари 1940 г. Причина за забавянето са интригите от страна на писателката Ана Карима. Тя обвинява Евгения в печата, че продава „обсебения от нея златен венец на поета“. Притисната от голяма нищета след Първата световна война, Марс действително продава венеца на Народната библиотека. Освен това Карима злослови, че „прочутият наш поет ѝ пишеше разказите и дра-

мите и ги прокарваше в Народния театър.“ През 1937 г. Евгения Марс завежда дело за клевета и обида и Карима е осъдена по-късно на един месец затвор и глоба в размер на 250 лв. Следващата година Карима е помилвана от цар Борис III, но Евгения Марс получава тежък миокардит вследствие на който умира на 26.IX.1945 г.

Мария Захариева

Антон Дончев на 80 години

„Първата стъпка по магистралата на духа е да бъдем българи“, казва авторът на „Време разделно“

Големият български писател Антон Дончев навърши на 14 септември 80 години. На рождения му ден в Народния дворец на културата в София бе организирана творческа вечер по повод юбилея на писателя. Събитието бе под патронажа на ЮНЕСКО. Бележитият български писател бъде отличен и с орден „Св. Св. Кирил и Методий“ – огърлие за особено значими заслуги в областта на културата. „Много ордени обявяват носителите си за рицари, други – за кавалери. На мен ми се иска ние, носителите на този орден, просто да се обявим за скромни свещенослужители в храма на великите братя – светите Кирил и Методий“, каза Антон Дончев след церемонията. Дончев заслужено бе отличен и със званието „почетен гражданин на София“. Почетен председател на инициативния комитет за честването, което протича в шест български града, е генералният директор на ЮНЕСКО Ирина Бокова. По време на творческата вечер в НДК поетът и издателят Иван Гранитски каза, че „след Иван Вазов най-издаваният български писател у нас и в чужбина е Антон Дончев. Книгите му надхвърлят 2 700 000 тираж. През последните няколко години издателство „Захарий Стоянов“ издаде дванадесет тома негови произведения.“

ДУМИТЕ НА ПИСАТЕЛЯ:

„На кръстопътя, който съдбата предложи на България преди 20

години ние тръгнахме по лошо направление. По лош тунел тръгнахме. Тръгнахме по тунела, който загърбва културата. Човек и общество се създават от култура. Култура значи отглеждане, значи възпитание, грижа и то главно грижа за духовното. Материалното не може да бъде възприето, ако не мине през духовното. Вие си определите критериите в кой момент се смятате за богат, в кой момент се смятате за щастлив, в кой момент се смятате за умен. Ние сме слепи, културата са очилата, които съдбата ни дава. Ние си сбъркахме диоптрите“.

„Ако цял ден слушате чалга, ако нямате време да слушате Бетовен, ако сте си препълнили стомаха с чипс и Макдоналдс, там няма място за хляб, за ябълка, за глътка вода“.

„Трябва да научим талантливите си деца как да разперят криле, да им върнем чувството, че участват в правенето на историята, че могат да променят нещата, призова писателят. Защо ние, българите, поставяме летвата толкова ниско, защо постоянно сме обиждани и унижавани, защо се чувстваме виновни? Защото забравихме, че освен бит българите имат и душевност?“

„Какво виждам днес? Виждам море от светлина сред брегове от мрак... Ние, българите, участваме във великата битка за душите на хората... Защо обаче все се чувстваме виновни? Ние сами режем крилата си. В България растат умни деца, трябва да им помогнем да разперят крилата си. Нека кажем: „ДА БЪДЕМ БЪЛГАРИ!“

М. З.

Антон Дончев по време на творческата вечер в НДК

„Светът е много по-малък днес, отколкото някога“

Публична лекция на министър Николай Младенов по случай отбелязването на 65-та годишнина от приемането на Устава на ООН

„Войните са заразни!“ С тези думи на американския президент Франклин Д. Рузвелт, изречени преди 65 години, започна своята публична лекция българският министър на външните работи Николай Младенов на 1 юли в аулата на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Лекцията беше организирана от „Дружеството за ООН в България“ и открита от дългогодишния български дипломат Иван Гарвалов. В нея министър Младенов посочи постиженията на световната организация и очерта няколко глобални проблема, пред които тя е изправена.

Николай Младенов

Министър Младенов изтъкна уникалността на ООН – умението да решава конфликтите чрез дипломатия и мирен диалог. Нейното създаване е преди всичко желание за намиране на най-ефективна глобална „ваксина“ срещу войните. Затова днес трябва да признаем прозорливостта на „бащите“ на Атлантическата харта – държавниците Уинстън Чърчил и Франклин Рузвелт, както и на всички „архитекти“ на ООН. Министър Младенов изтъкна сред най-важните постижения на ООН недопускането на глобален конфликт в продължение на повече от половин век; овладяването на кризи и конфликти, които застрашават мира и сигурността в отделни региони или суверенитета и териториалната цялост на отделни държави; създадените механизми на глобално ниво за защита правата на човека. Наред с това българският външен министър очерта предизвикател-

ствата, пред които е изправена световната организация. Той посочи нуждата от реформиране на тази част от нейните структури, които след края на Студената война се смятат за архаични. Министър Младенов посочи и съществуващите все още остарели формулировки в Устава – разделянето на държавите на „приятелски“ и „неприятелски“. Според българския външен министър най-трудните реформи са тези, свързани със състава на Съвета за сигурност. От началото на 2009 г. в тази насока се водят активни преговори.

Следващото сериозно предизвикателство, пред което е изправена ООН, е поддържане на регионалния и световен мир. Важна крачка в тази насока е както създадената преди 5 години Комисия по изграждане на мира на ООН, така и публикуваната през юли 2009 г. инициатива на Секретариата на ООН „Дневен ред за ново партньорство: Очертаване на Нов хоризонт за мироопазващите операции на ООН“. Заедно със своите съюзници от ЕС и НАТО България се включи активно в мироопазващите операции, особено тези в Афганистан, в Косово и в Босна и Херцеговина.

По-нататък министър Младенов посочи като друг сериозен проблем борбата с международния тероризъм и пиратството. Той отбеляза, че българското правителство подкрепя действията на създадената през 2009 г. Контактна група за противодействие на пиратството и въоръжените грабежи в Аденския залив. Младенов посочи като друг сериозен проблем този, свързан с режима

за неразпространение на ядреното оръжие. Друга важна предпоставка за гарантиране на международния мир е мирното съжителство на израелския и палестинския народ, взаимното зачитане на суверенитета от страна на двете държави. Важно условие за постигане на мир и стабилност в глобален аспект е борбата с глада и бедността, спиране разпространението на СПИН, опазване на околната среда и на природните богатства, борбата срещу гибелната промяна на климата, по-голям достъп до образование. България участва активно в предоставянето на хуманитарна помощ за страни, пострадали от природни бедствия. Особено показателно в това отношение е участието ни в международните усилия за преодоляване на последствията от унищожителното земетресение в Хаити. За разлика от други случаи този път оказването на хуманитарна помощ дойде не само от правителството, но и от обществото и частния сектор. Събрани бяха средства в размер на около 500 000 лв.

Ключов елемент от глобалните усилия за постигане на по-сигурен и проспериращ свят са одобрените през 2000 г. „Цели на хилядолетието“. Те ще бъдат основен предмет на обсъждане на предстоящото заседание на най-високо равнище на Общото събрание на ООН, което ще се проведе на 20 – 22 септември 2010 г. в Ню Йорк, в което участие от българска страна ще вземе премиерът Бойко Борисов.

Д-р Красимира Мархولةва
по материали от сайта на МВНР/

Румен Антонов

световен изобретател или фантазьор

В света има над 180 марки автомобили, а специфичните модели към тях са над 4000. Една от тези марки се казва Румен, на името на българския изобретател Румен Антонов, който от повече от 20 години живее в Париж. Неговото име е широкоизвестно като създател на четири и шестстепенна автоматична скоростна кутия и други открития в автомобилостроенето. Талантът му го е насочвал и към други сфери на познанието. Разработил е две теории в атомната физика, в които чрез съответни математически модели се обясняват факти от квантовата механика. Експериментирал е и с микробиологични изследвания и създаването на лекарство за сърдечноболни. Резултатите му в тази област, обаче се приемат доста противоречиво, което най-малкото е доказателство за неговата оригиналност. И повод неведнъж да се говори за българина изобретател – емигрант.

ПРОИЗХОДЪТ ВИНАГИ ИМА ЗНАЧЕНИЕ

Още с появата си на този свят това момче и има, и няма късмет. Ражда се на 21 януари 1944 година, един ден след най-жестоката бомбардировка над столицата от съюзническата авиация. Скоро политическите събития го правят „неблагонадежден“ за новата власт като син на „царски“ офицер. Най-ранните му спомени са свързани с автомобилите, изключителна рядкост за улиците на тогавашна София. Известният автомобилен състезател Соколов, надбягвал се някога с БМВ 315, е кръстник на семейството на баба му. И въображението на малкия Румен е запленило от спиращата често пред дома им кола Хорх 853. През юношеството го впечатляват автомобилите и мотоциклетите, изложени в партерния етаж на ЦУМ. 16-годишен взема книжка за мотоциклет, а сърцето му принадлежи на предвоенния модел ФИАТ 500 Тополино. Заради свободомислието си е задържан от властите още в гимназията през 1961 г. Завършва средното си образование като частен ученик, а след казармата постъпва във ВМЕИ „Ленин“ (днес Техническият университет), специалност „двигатели и автомобили“. В института, само на 21 години, му идва идеята за автоматична предавателна кутия, която идея след дълги страдания и тежък труд ще му отвори вратите на световното признание. Способността му да рисува и познаването на техника-

та го подтикват да запише и новата за времето си специалност в Художествената академия – „Промислен дизайн“. По това време баба му му купува и първата кола в живота – Рено 8. Заинтересуван от фундаменталната физика, изкарва курс при професор Азаря Поликаров, лансира интересна теория и прави впечатление на академичното ръководство на катедрата по ядрена физика в Софийския университет, където го канят за асистент. Поради отказа му да се занимава с ядрени технологии, обаче той влиза в конфликт с режима. Решава да напусне страната, за да търси истинско признание и развитие. Става художник на филми, опитва да направи контакти с институти извън страната, работи на най-различни места като хамалин, преподавател по рисуване и др. Прави 17 неуспешни опити да премине границата. Антонов определено е харесван от жените мъж и до 1975 г. успява да премине през два брака. През същата година се заема сериозно с идеята за създаване на четиритактов двигател с нов принцип на работа. Според нея класическият цикъл на Ото се получава само при едно завъртане на вала, докато при оригиналния цикъл е за два оборота. Освен това не са необходими клапани – цилиндриците се въртят по специален начин в сферични гнезда, като отварят и затварят отворите за газовете. На 23 декември 1976 г, въпреки трудностите и съпротивата, успява да получи частен патент

Румен Антонов

за „Двигател с вътрешно горене по четиритактов цикъл“, може би първият частен патент в България. През следващата година прави разработка и макет на автомобил, на когото е съдено да види бял свят в истински размер и реалност едва след години на автомобилно изложение в Париж. Пролетта на 1980 г. Антонов работи трескаво по завършване описанието на друго, коренно различно от всичко правено от него досега откритие – микроорганизъм, причиняващ атеросклерозата и много други болести. Антонов експериментира със самия себе си, подлагайки се на продължително лечение с противогъбичния антибиотик „М“. Според

теорията му всички многобройни нагрупвания на мъртва тъкан в организма, включително и в кръвоносните съдове, се дължат на една причина – жизнената активност на гъбичката *Candida albicans*. Отбелязва значителни успехи. Те се обсъждат доста нависоко, но експериментите са отменени лично от Тодор Живков, навярно под влиянието на шурей му професор Малеев. Най-сетне Румен Антонов „пробива“ Желязната завеса. На 21 януари 1988 г. се оженва за французояка и една година преди да падне Берлинската стена се озовава в Париж със 150 франка в джоба, без да знае една дума на френски.

LIBERTÉ CHÉRIE...

Само че лелеяната *Liberté chérie* („скъпа свобода“) сама по себе си не означава нищо. В началото Румен Антонов трябва да обяснява наляво и надясно, че не е руснак и няма нищо общо с гигантските самолети Антонов. С много усилия намира инвеститори, които му помагат да представи своята студентска любов – уникалната автоматична безстепенна кутия – в съревнование с най-нов, електронно управляван модел на френска фирма. Но макар че разработката на емигранта е с 18 % по-икономична и с по-добри динамични качества и за българския изобретател се застъпва Жан-Франсоа Пежо, един от потомците на прочутата фамилия френски автомобилостроители, конкурсът печели френската стандартна кутия. Антонов не се предава. На пресконференция за представяне на прототипа се запознава с холандеца Дан Висенбек, който му предлага да основат компания в Ротердам. Така се ражда „Антонов Аутомотив Текнолоджис“, чийто акции се търгуват на Лондонската и Амстердамската борси, а предприятието е оценено за над 150 милиона долара. С помощта на капитал от Холандия учредява фирма „Антонов Пи Ел Си“, регистрирана в Манчестър през 1991 г. Румен продава скоростната кутия на водещи световни производители – най-напред на Хонда, а после на Рено, Пежо, Роувър, Даймлер-Крайслер и Сузуки. Китайски и индийски автомобилостроители също купуват патента. Само че някои се опитват

да използват труда на изобретателя и без да плащат... Така се стига до процеса срещу Тойота, чийто модел Prius е обявен за „Европейски автомобил на 2005-а“ до голяма степен заради своята Хибрид Синерджи Драйв система с превъзходни екологични параметри. Скоростна система, за която всъщност Антонов притежава лиценза, заедно с още много други авторски права в областта на автомобилните технологии. Българинът има редица други изобретения,

не само в автомобилостроенето, като едно от най-известните е нов тип 4-тактов двигател с вътрешно горене и турбокомпресор. (За него е създадена новата компания „Антонов енджийн“).

ДА ОСЪЩЕСТИВИШ ДЕТСКАТА СИ МЕЧТА

С тази компания, обаче не завършва историята на Антонов. На 14 юни 2005 г. в двора на сградата, в която е бил коронован самият Луи XIII,

АВТОМАТИЧНАТА ТРАНСМИСИЯ НА АНТОНОВ

Съревнованието между „ръчната“ и автоматичната скоростна кутия не е от вчера. Колите, които кръстосват тесните градски улици и непрекъснато трябва да спират и ускоряват в условията на задръстванията, биха се чувствали идеално с автоматична скоростна трансмисия. Само че най-общо казано, миниавтомобилите,

снабдени с автоматик, са по-скъпи, изразходват повече гориво и страдат от загуба на мощност, а оттам и на динамически характеристики. Десет процента от стойността на нова кола от по-низшите класове се пада на трансмисията. Идеята да се направи някаква промяна, така че автоматичната трансмисия да прояви преимуществата си, хрумнала на Румен Антонов още преди повече от 40 години, когато разработил модел на компактна автоматична трансмисия. За да я осъществи се наложило да емигрира в чужбина. Както всяко голямо изобретение и това се опира на нещо елементарно. В случая взаимодействие на две зъбни колела. Ако от едното, което е с наклонени зъби (а такива са почти 100 процента от зъбните колела сега), се предава въртящ момент на друго, то последното, поради специфичното разположение на зъбите, се отклонява встрани (аксиално изместване). В някои случаи усилието от това изместване достига до 400 кг. Изобретателят използва точно него, за да се упражни натиск върху пружините на съединителя, което предхожда превключването от една скорост на друга. При повишаване на оборотите, усилието, създадено от центробежните сили, отново се прилага чрез специален привод върху пружините на съединителя. По този начин чрез отцепването и зацепването на фрикционния диск се извършва смяна на влиянието на въртящия момент и оборотите. Тази проста механика има цял куп преимущества:

1. Не се изисква разход на енергия от хидравличния привод с маслена помпа за задействане на съединителя.
2. Не се изисква сложна и скъпа хидравлична система за управление, която поглъща 40% от цената на досегашните скоростни кутии.
3. Липсва поглъщащ енергията преобразувател на въртящия момент.
4. Новата кутия е с 30% по-лека от досега съществуващите.
5. В сравнение с необходимите 10 литра трансмисионно масло, кутията на Антонов се нуждае само от 2,5 литра.
6. Повишеният разход в сравнение с ръчната трансмисия практически е равен на нула.
7. Това е най-малката автоматична трансмисия в света, което я прави идеална за свръхкомпактните автомобили на бъдещето.
8. Към всичко това се прибавя фактът, че изобретенията на Антонов може да се сглобява и от стандартни части.

в центъра на най-шикозния парижки квартал „Сен Жермен де пре“, изобретателят показва „рождбата“ на четвъртата му по ред компания – „Фор строук“ /четири такта/, която е създадена да развива два проекта – за лек автомобил и за новия четиритактов двигател. Представянето е на мястото, където е било ателието на Пабло Пикасо. Българският инженер с образование в областта на изящните изкуства е сътворил своя „дизайнерски“ автомобил, напоящ една от тези ретро красавици от следвоенна София. След провеждането на вътрешен конкурс във фирмата за име на новата кола колегите на Антонов се спират на неговото име – Румен. Каросерията ѝ е от фиброкартон и тежи само 18 кг, а цялата ѝ маса е под 500 кг. Двигателят е с ходов обем от 700 куб. см. И има два варианта за мощностите – 54 и 100 к.с. Купето е спортно, двуместно, с луксозна вътрешност и обзавеждане. Колата ще се произвежда по индивидуални поръчки и струва над 100 хиляди евро.

ОТНОВО В БЪЛГАРИЯ

Няколко пъти след 10 ноември Румен Антонов е идвал в България с желанието да инвестира в областите, в които има позиции. Създава Научен медицински център за развитие на революционната си медицинска идея, подготвя инвестиционен пакет от близо 50 милиона долара. Но и в новите демократични условия не намира разбиране. Той създава фондация „Антонов“ и отделя 1 млн. франка собствени средства за нея. През 1997 г. формира екип от специалисти и води неуспешни преговори за започване на микробиологични изследвания в Медицинска академия, с които да докаже новаторските си виждания за лечението на сърдечносъдовите заболявания. И макар че в чужбина изследванията показват окуражителни резултати, у нас Румен Антонов е изкаран едва ли не шарлатанин. Може би колегията не може да му прости, че той е „само“ един инженер, чиято мечта е била да стане лекар? Около Коледа на 2002 година българският изобретател-емигрант има среща в родното Министерство на икономиката. Идеята му е да се

уговори производството на детайли за неговия „бутиков“ автомобил Румен, който не е по джоба на всекиго. Според него българската индустрия има потенциал за това (нали сме сглобявали Рено, Ровър и Москвич). Само че и до ден днешен идеята му не се е осъществила. Защо ли? През 2009 година британската фирма, носеща името на Антонов, обявява, че е сключила споразумение с китайски фирми за използване на новата ѝ електронно контролирана автоматична скоростна кутия с шест предавки TX6. Тя е изпробвана с бензинов двигател с обем 1,6 литра и от нея са се заинтересовали седем големи производители в Китай. Очаква се новата трансмисия да бъде включена в производството на фирмата Lifan Motors от 2010 година. Сагата „Антонов“ продължава и нататък – с лансирането и по-нататъшното развитие на двигателя без клапани и още много други, неразкрити засега от откривателя идеи. Изстрада на сага на световен

откривател, успял да види осъществени засега поне две от мечтите си. Но кой е всъщност Румен Антонов, човекът преминал пътя между признанието и презрението. Или обратното? Учен, но и фантазьор. Бизнесмен, но и филантроп. Във всички случаи – истински световен изобретател.

Асен Милчев

МЕЖДУ МИКИ МАУС И ЖАН БУГАТИ

Румен – българска кола за 100 хиляди евро

Личният бял автомобил Румен, собственост на своя създател, можете да видите всеки ден пред някое от известните парижки „интелектуални“ кафенета от първата половина на миналия век, разположени по бул. „Сен Жермен де пре“, където впрочем живее инж. Антонов. И неизменно ще забележите наоколо любопитни зяпачи и ще доловите възторжени възклицания на различни езици... Моделът е ретро, но нищо в него не е копирано от стари автомобили. Съчетание на Мики Маус и Жан Бугати, така някои журналисти определят автомобила на Румен. Сещате ли се за Фиат Тополино? Малката симпатична количка от 30-те с подобна предница. А италианците казват на Мики Маус – Тополино. Бугати пък е луксозната марка автомобили на Еторе Бугати, основателя на компанията, наследена от сина му Жан Бугати, който оформя дизайна на най-впечатляващите коли на марката през 30-те, – като Bugatti Type 57 Atlantic. Румен напомня много на точно тези легендарни, аеродинамични модели от епохата, на които Антонов се е възхищавал още като малък. Дизайнът, обаче е изцяло негов. Нито един детайл от образците на златната ера не е буквално прекопиран. Колата с дизайн от 30-те години и технологии на XXI век е малка, истинско бижу – дълга е 3,5 метра, широка 1,6 метра и висока 1,32 метра. Лека категория – около половин тон, което е две трети от теглото на Murati Alto например. Ключът към „фината фигура“ е използването на леки материали и сплави, стъклопласти и компактен двигател с ефективната автоматична скоростна кутия, собствено изобретение. Румен не е спортна кола (има модификация с мощност 100 конски сили.), а луксозна играчка за елегантните представители на елита. Нещо като „haute couture“ (висша мода) в областта на автомобилостроенето. Затова и цената ѝ е „от класа“ – от 40 хиляди евро нагоре.

Добрият преводач е самотник,

защото непрекъснато създава и съпреживява съдбата на преводите си

Добромир Григоров е дългогодишен преподавател по български език в Карловия университет. По време на своя четиригодишен мандат той привлече млади чехи и словаци към тежката и отговорна работа на преводача. Студентите му се ангажираха и с превода на филми, представяни в рамките на Дните на Българското кино в чешката столица. Григоров участва активно в организирането и провеждането на конференцията, посветена на ролята на чешката интелигенция в България, проведена от Българския културен институт в Прага през есента на 2008 г., като съвместно с Марцел Черни редактира сборника с доклади от конференцията.

Добромире, има ли интерес към изучаването на български език в Чехия? Къде освен в чешката столица се изучава български?

Български език се преподава най-систематично и дълго в Прага и Бърно. От три години университетът в Пардубице също подготвя българисти. В други чешки университети – в градове като Пилзен, Ческе Будейовице, Острава или Оломоуц, преподаването на български език има статута на свободно избираема дисциплина и курсовете не се подновяват ежегодно. До днес България изпраща един лектор в Чехия, в Карловия университет в Прага.

Каква е традицията на тази специалност в Прага?

Историята на лектората започва от есента на 1931 г. Тогава проф. Иван Шишманов, като министър на просвещението, подписва заповед за изпращането на поета и публициста Кирил Христов като преподавател по български език и литература в Немския университет в Прага. Кирил Христов започва преподавателската си работа от 1932 г. и живее в Прага девет години. Хорариумът му се състои от часове по съвременен български език (граматика и правоговор преди всичко, както показва архивът на поета в Прага) и най-нова българска литература. По онова време – а и според самия Кирил Христов – конспектът по най-новата ни литературна история започва с произведенията на Иван Вазов и включва всички значими български автори до началото на 30-те години. След

Добромир Григоров

Първата световна война, т. е. след като Чехословакия създава целенасочено национална образователна система и нови научно-изследователски структури, които не са продукт на образователната стратегия на Австро-Унгария, българската култура в Карловия университет е предмет на специализиран интерес преди всичко от страна на медиевистиката и фолклористиката. Най-значимата публикация от този период е студията върху старобългарската литература, написана от утвърдения литературен историк Милош Вайнгарт. За съжаление, до днес тази монография е първият и единствен труд, написан от чешки учен, представящ систематично конкретен период от

българската литературна и културна история.

Какво е според теб нивото на специалността Българистика през 2010 година?

Понастоящем в чисто формалния смисъл не съществува специалност, която се нарича Българистика, тъй като в Карловия университет моделът на филологическо образование бе заменен с т. нар. ареални изследвания (areálová studia). Административната промяна води до допълването на обучението по език и литература с нови познания по политическа и обществена история на страните в Юго-източна Европа. Затова в регистъра на специалностите във Философския

факултет на Пражкия университет първокурсниците могат да изучават български език и културната ни история в новата специалност, наречена Югоизточноевропейски изследвания. *Опитът на колеги от университети в цяла Европа показва, че стремежът да се подмени филологическият университетски модел не винаги води до добри резултати.* Едно от най-неприятните последствия от въвеждането на ареалните изследвания, което още през 2005 г. споделиха колеги от Франция и Швеция, е неспособността на абсолвентите да работят с текстове. С други думи, те нямат достатъчно езикова практика, която да им позволи да се ориентират в чуждата културна среда, която са изучавали. В университети в Париж и Стокхолм са намалени часовете по съвременен практически език в името на обновяването на учебната програма. Това се случва в Прага през последните три години и все още не зная какъв ще бъде резултатът от новата учебна програма. Една от чешките специфики след въвеждането на новата специалност Югоизточноевропейски изследвания бе това, че първокурсниците не разпознаваха какво всъщност се крие зад това название. Само по себе си то не казва много.

От какво се е определял интересът към българите от страна на чехите?

От края на XIX в. интересът към българите в Чехия традиционно се е определял от любопитството към случващото се в културната география на Балканите. След 1918 г. външната политика на Т. Г. Масарик институционализира и в някакъв смисъл петрифицира този интерес. Така до днес преподаването на български език и култура се поставя в своеобразна зависимост от изучаването на културите и езиците на територията на бивша Югославия. Дали така нареченият „южнославянски контекст“, който в Прага много често се отъждествява с културното пространство на бивша Югославия, е най-подходящата контекстуална рамка при създаването на новата университетска специалност, ще разберем в бъдеще. Съмненията ми се определят от много причини, но

С Ондřej Заяц

ще посоча само два примера. Лингвистиката работи с понятието „балкански езиков съюз“ (Balkansprachbund), което е ключово за един от нейните раздели – балканско езикознание. Съюзът включва много малка част от актуалните езикови разорвания на територията на бивша Югославия (разговорния сръбски език и говорите в Призренско и Тимошко). Езиковият съюз се дефинира от структурни, тоест неповърхностни сходства (на много равнища в езика, от фонетиката до синтаксиса и фразеологията), сближаващи румънски, новогръцки, албански, български, езика на гагаузите и отделни турски диалекти. Съвременното състояние на езикови сходства е резултат от многовековното съжителство на индоевропейски (романски, славянски и други) езици, което твърде трудно се модифицира от обществено-политически промени в географията на Западните Балкани. Езиците са изключително благодатно поле за изследване, когато на тях гледаме като на ключ към анализа на човешкото мислене. Езиковият съюз с устойчивата вътрешна логика на развитието си – където и да се намира – е много по-устойчива категория от която и да е федеративна политическа конструкция. Историята на Европа предлага много сюжети с неуспешни федеративни проекти. В Софийския университет съществува сравнително нова специалност „Балканистика“, чиято програма включва изучаването на основните езици и култури на полуострова. За обща изненада на колегията от самото начало специалността бе привлекателна за едни от най-добрите новопри-

ети студенти. За разлика от София традиционният формат на славистиката в Прага и Бърно не показваше интерес към балканското културно пространство извън територията на доскорошна Югославия. Едва през последните две години в Карловия университет традиционната рамка се разширява и отскоро в програмата са включени новогръцки, албански и румънски език.

Втората причина да диференцираме българската обществена ситуация спрямо т. нар. „южнославянски“ (югославски) контекст се открива в травматичните конфликти на Западните Балкани и следствията от тях. Погледът на чужденеца, който не разчленява балканското пространство или механично пренася национално-специфичното от една общност върху друга, прави невъзможно сравнението и унифицира. Ключовите събития в социо-културната история на България през последните двайсет години например не могат да се сведат до анализ на гражданска война, довела до изострена етническа и религиозна нетърпимост. Затова едномилionenната българската диаспора зад граница след 1989 г. не включва бежанци, а е съставена преди всичко от икономически емигранти.

Пристигайки в Прага част от колегите ми сякаш предварително знаеха какъв следва да бъде официалният, институционалният код на моето говорене и мислене, и не се интересуваха от личната ми позиция. По различни, често възприемани като „болни въпроси“ на българската културна история, тя беше предварително известна. Макар наскоро пристигнал и непознат, мнението ми по теми

(изброявам произволно) като Одринска Тракия, мюсюлманите в България, отношението към малцинствените групи или съвременна Македония беше изненадващо известно. От мен се очакваше определянето на стереотипи, наложени върху институционалната роля на лектора.

В Прага отивах със съзнанието, че мога да работя без да смесвам институционалната си роля и собствената си позиция. Ще уточня този избор – алтернативата на официалната гледна точка винаги е означавала дистанция и самоирония. Университетската аудитория може да бъде пространство на избора между аргументите на различни гледни точки, място на отстояването на тези аргументи, на рационалната игра между „за“ и „против“.

Понякога диалогът и в университетската аудитория беше проблематичен, а причината за това не бе в различните степени на информираност. Много често самоиронията не отговаряше на очакванията на част от студентите. Това се случваше както на семинарите по българска литературна история, така и в разговорите, които засягаха различни културно-исторически дебати в и за България. Припомнях, когато можех, Радичковата самоирония. Старият и черен циганин, който излязъл пред катуната, погледнал как неговите малки циганчета, мръсни и черни, станали още по-мръсни и по-черни, като се захванали да си играят в една още по-черна локва, за да възкликне с умиление: „Лебеди мои!“. Такава самоирония не беше по възможностите на всички читатели, пред които представях Радичков, защото трудно можеха да видят себе си по същия начин.

Всъщност най-добрите студенти гледаха критично на стереотипите за България и ги анализираха.

Как според теб могат да бъдат спечелени студентите за тази вече не така атрактивна специалност?

Винаги ще има желаещи да учат български език – по-голямата част от тях разпознават в него екзотичното, а за някои, макар и малко, езикът е социокултурен код. Причините да се изучава български език са изненадващо различни и трудно могат да

Със студенти от Карловия университет и със съпругата си Ваня

се обобщят. А и изучаването на една чужда култура не винаги е атрактивно занимание, още по-малко, когато това говорим за „култура на малката територия“, каквато е българската. Пред всеки студент – ако посвещава поне част от времето си на България – стои трудната задача да опосредства конкретни стойности на съвременната българска култура или социалната ѝ среда в контекст, който носи своята различна история и логика. Опосредстването далеч не е само самотно академично занимание, това може да бъде всеки делничен опит да препоръчаме какво си струва, например, да прочетем от новата българска литература, или какво си струва да видим на филмовия екран – въпроси, които задават приятели, близки или колеги. Най-сложното на тази ситуация е да се открие един от възможните подходящи кодове на представяне. Ако вземем за пример един художествен текст, изпитанието на опосредстването не се изчерпва с езиковите трудности на превода, а с умението този текст да се впише удачно в нова литературна ситуация, да се открият провокациите, които привличат новите читатели на непознатия сюжет. С други думи, опосредстването манипулативно променя непознатото в близко и познато. А преводачът следва да овладее, в най-добрия смисъл, и техниките на медийната манипулация. Преводачите на чужда литература са посредници, от които се очаква да притежават качества на добри мениджъри. Днес трудно можем да се приеме, че преводът на текста приключва с последната точка в неговия ръкопис, или с отпечатването на

книгата. В началото на XX в. литературните критици все още са били подходящият и доминиращ посредник между читателите и текста. За добро или за лошо днес оценките на литературната критика в медийното пространство не са сред най-чувствителните. Добрият преводач е самотник, защото непрекъснато съпреживява съдбата на преводите си, и най-важното – от него се очаква да я конструира. В този смисъл вникването и познаването на чуждата културна традиция не е атрактивно начинание, тъй като не винаги е по силите (или по вкуса) на всеки.

Занаятчийството в преподаването не е само формалното усвояване на граматическата структура. Когато ранната поезия на Константин Павлов, или прозата на Теодора Димова, Милен Русков, Яна Букова (и на много други млади и не съвсем млади автори), се приемат като доказани предизвикателства пред бъдещите преводачи, ежедневната работа в аудиторията не е напразна. Атракцията обаче приключва в този момент, след това иде ред на самотничеството.

Като преподавател по български език в Карловия университет ти ангажираше някои от студентите си с превод на българска поезия и проза. Редица от тях се включиха и в превода на български филми в рамките на Дните на българското кино, което БКИ организира вече две поредни години. Кои са според теб в момента най-талантливите преводачи от български на чешки от младата генерация?

Участието на студентите, изучаващи български език, в Дните на българ-

ското кино през 2009 и 2010 г., бе много подходяща възможност не само публично да докажат нивото на подготовката си, а и да подскажат на всички скептици, че изучаването на така наречените „малки“ езици и култури никога не е било занимание с аудиторна, кабинетна приложимост. Съзнанието за липсата на приложимост стои много близо до неспособността да покажем какво умеем, на какво сме способни. И разбира се, в голяма степен е обвързано със самооценката ни, иначе казано – със съзнанието за собствената ни цена. Преводът на най-новото българско кино, създадено след 2005 г., изискваше представянето на множество реалии, които преднамерено или не, затрудняваха чешкия зрител; изискваше уменията да се открие езиковата игра във всяка отделна сцена. Езиковата стилистика в киното е една традиционна техника, която се актуализира и извежда на преден план в новите български филми. Новото ни кино не само ползва високите и ниските регистри на езика, в него много често говорят и чужденците, а подобен избор на персонажи още по-ясно налага внимателното вглеждане в техниките, които артикулират внушенията в киноизкуството. Овладяната езикова преводимост на съвременното българско кино всъщност правеше възможна културната преводимост на новите ни филми зад граница. Неслучайно Явор Гърдев през 2009 г. още с пристигането си в Прага се интересуваше от това, до каква степен са преводими на чешки субтитрите на неговия „Дзифт“. Като един от преводачите от български на английски език режисьорът удря на камък – част от реалиите и езиковите игри във филма си остават неразбираеми за англезичния зрител. Много показателна бе искрената изненада на някои от студентите – преводачи от лошото качество на преведените български филми, участвали на популярния фестивал „Фебиофест“. Всъщност Българският културен институт в Прага организира прожекции на малко филми, но залага на добрия им превод – субтитрите не се превеждат през или от английски език. Организаторите на „Фебиофест“ – едновременно стойностна и атрактивна инициатива

С Петра Соукупова и Итка Троянова

– не следят качеството на преводите, поне на част от представените филми. Тази реакция на студентите ни бе много показателна за това, как след премиерните Дни на българското кино от 2009 г. младите преводачи придобиха не само известен опит, а и самочувствието „да проверяват“ какво могат другите около тях. Реакциите на зрителите в кино „Светозор“ през 2009 г. ясно показаха, че субтитрите на шестте представени български филма можеха да участват с успех в конкурс за филмов превод. Не зная дали Сдружението на преводачите в Чехия организира подобен конкурс, но според мен част от националните награди заслужено можеха да получат българистите – преводачи на съвременно българско кино. Най-новите ни филми през 2009 и 2010 г. в Прага бяха преведени от студентите Итка Троянова, Маркета Кратохвилова, Иржи Черни, Зузана Пиптова, а от университетските ми колеги бе поканен и Марцел Черни, който освен преводач на съвременна българска литература, е преподавател по история на българската литература в Карловия университет. Стискам палци на всекиго от тях и искрено се надявам българските институции в Чехия да ги подкрепят и занапред!

Ти беше четири години преподавател по български език в Карловия университет. Кои моменти от преподавателската и обществена си дейност смяташ за възлови през този период? Кои са незабравимите моменти от престоя ти в Прага?

Ежедневното удоволствие да слушам как студентите откриват нови и нови средства да изразяват себе си на чуждия език, който им преподавах. Чешкото издание на стихосбирката „Лапидариум“ от Георги Господинов от 2009 г. в превод на Ондřej Заяц и студентските преводи на филмите за Дните на съвременното ни кино, организирани от Българския културен институт в Прага (2009, 2010). Конференцията, посветена на ролята на чешката интелигенция в България, проведена през есента на 2008 г. (инициирана от Посолството на България в Чехия и реализирана преди всичко от нашия културен институт в Прага), и съвместната редакторската работа с Марцел Черни и предпечатата на Севда Коваржова по издаването на сборника. Книгата трябваше да излезе от печат за девет седмици, получи се.

**Въпросите зададе
Мария Захариева**

ДОБРОМИР ГРИГОРОВ

завършва Славянска филология в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. От 1994 г. преподава история на чешката литература и история на славянските литератури. Първата му книга е „Милан Кундера и познанието на романа“ (Colibri, 2001, София). Публикува в специализирани издания в Чехия и България. Превежда чешка художествена литература и съвременна хуманитаристика. Член е на международната редколегия на списание Slavia. От 2006 до 2010 г. преподава български език и история на българската литература в Карловия университет в Прага.

Най-хубавите неща в живота идват от само себе си

Ивана Сръбкова е съвременната чешка бохемистка и българистка – преводачка на българска литература на чешки език и медиатор на културите и литературите на два народа – български и чешки. Израстнала в моравската столица Бърно в квартал, обитаван от много българи, И. Сръбкова от малка е с отворено съзнание към този славянски народ. Завършила бохемистика с профил „българистика“ в Масариковия университет, преподавала български език, автор на преводи на прозаични книги на Г. Господинов и А. Попов на чешки език, И. Сръбкова е вярна на своята любов България и българистиката и до днес.

Вие сте една от малкото чешки българистки, които са верни на мисията си вече дълго време. Защо избрахте да учите българистика? Съдба ли беше, случайност или преднамерен интерес?

В живота на човек рядко става въпрос само за съдба или само за случайност. Привличаше ме бохемистката и тя беше отворена като специалност по това време и в комбинация с български език. Живеех с родителите си в красивия предградски квартал Бърно-Маломнержице, където минава река Свитава. Плодородната почва на това място беше привлякла и български градинари. Там живееше многобройно българско малцинство и затова често казвам, че благодарение на българите още от най-ранно детство, съм разбрала, че освен чехи и моравяни, съществуват и други народи.

Завършила сте Университетът „Т. Г. Масарик“ в Бърно. Кажете нещо повече за традициите на българистиката в този университет.

Не само българистиката, но и балканистиката бяха свързани преди всичко с името на авторитетния професор Иван Доровски. В специалност българистика преподаваха и други известни педагози: Радослав Вечерка, Лубомир Емил Хавлик, Иржи Кристинек... Винаги си спомням с радост и за едносеместриалния престой в София в Университета „Св. Климент Охридски“. София беше по това време златиста, бежова...

С какво Ви харесва да се занимавате повече – с литература или с езикознание?

С времето, литературата взе превес, но и езикознанието винаги ми е харесвало. Харесвах ми и точните науки с тяхната еднозначност. Лингвистиката е в този смисъл много близка до математиката.

Работите дълго време в Славянска библиотека към Народна библиотека в Прага. Какво Ви дава работата в библиотеката?

Благодарна съм преди всичко за това, че мога да работя по специалността си, тъй като Славянска библиотека разполага с много ценни и обширни български фондове. Моята главна дейност е предметната каталогизация. Към края на 90-те години започнах да се занимавам тук и с пропаганда на българската култура в Чехия. Българският културен институт нямаше дълго време подходящо място за това и през изминалите десет години организирахме заедно с тях в библиотеката много литературни вечери, изложби и книжни презентации. Като служител на Славянска библиотека участвах също така и в редица международни българистични и балканистични конференции в България и у нас.

Вие преведохте прозаични книги на двама от най-добрите ни съвременни български автори – Георги Господинов и Алек Попов. Защо избрахте да превеждате точно тези автори?

Казва се, че най-хубавите неща идват от само себе си. Ани Бурова ме запоз-

Преводачката Ивана Сръбкова

на с Георги Господинов, а след това и с Алек Попов. Българският език не ми е майчин и затова Ани беше за мен по време на превода на Г. Господинов и мой езиков консултант. При превода на А. Попов съм много благодарна за езиковите консултации на Емилия Стаматова.

След множество положителни рецензии в чешкия литературен печат за преведените от Вас книги може да се каже, че Вие решавате съдбата на следващи български автори, които ще се появят в чешки превод. Планувате ли да преведете и други автори и кои?

Да, излязоха много рецензии, както в литературните издания, така и в дневния печат. Вестник „Лидове

С Георги Господинов на Международния книжен панаир „Светът на книгата“ в Прага

новини“, например, провъзгласи „Естествен роман“ за книга на месеца и написа за нея рецензия на цяла страница. Или напоследък – през май месец тази година излезе рецензията на писателя Мартин Райнер в списание „Респект“. Значи книжката живее, дори и пет години след издаването си. Това доказва и интересът на журналистите към Г. Господинов. Когато той дойде миналата година на панаира на книгата в Прага, журналисти искаха да вземат от него интервю. При Алек Попов също бях приятно изненадана в този смисъл; поне два примера – известният критик и публицист Ян Рейжек е включил „Зелев цикъл“ в статията си „Десет книги за Вашата почивка“. Вестник „Млада фронта днес“ от своя страна го сложи в *Книги за Коледа*, заедно с шестнадесет други бестселъри. Думите Ви, че определям съдбата на преводите на българската литература в Чехия, ми се струват много преувеличени и нескромни. Може би имате предвид, че след мен Ондржей Заяц преведе „Лапидариум“ на Георги Господинов, а Давид Бернщайн преведе „Мисия Лондон“. Да, това е така. Радвам се, че прокарвам път на младите преводачи и че имам продължители. Днес ситуацията е друга – България влезе в Европейския съюз и би следвало да може да издейства финансови средства за издателската и преводаческа работа. Когато превеждах Господинов, не беше така – трябваше да си намеря издател, спонсор, сама да се занимавам с рекламата на книгата. Чувствах се малко като възрожденец или от-

кривател на Америка. От друга страна беше хубаво – това повече никога не ще се повтори. Първият превод е като първата любов – винаги е само една. А за в бъдеще? Дали има книга, която искам да превода? Вярвам, че ако има, ще се срещнем с автора на книгата, ще се „опознаем“ и няма да се разминем...

Редактор сте на рубриката за български книги в чешкото електронно издание www.iliteratura.cz. Благодарение на Вас в изданието се появило множество рецензии за

книги на съвременната българска литература. Кажете нещо повече за този проект и работата си като редактор в него.

Главната редакторка се обърна към мен с молба за сътрудничество. Търсеше човек, който да стане редактор на рубриката за български книги. Мислех си, че това трябва да е някой млад човек, търсех в Прага и Бърно, но такъв човек не се намери и най-накрая се заех сама с това. Излязоха също така и годишници *Литературата на Европа* през 2005 година и *Литературата в света* през 2004 и 2006–2007 година, където са и текстовете на Ани Бурова. Безкрайно благодарна съм, че в последните години се намериха и млади постоянни сътрудници като Вас, Димано, Ондржей Заяц, Марцел Черни и Златина Йержабкова.

Какво мислите за бохемистката в България? А за българистиката в Чехия?

Тук става въпрос и до днес за голяма несъразмерност. Да сравним например броя на преведените книжни глави... Пред чешката българистика стои една нелека задача – да изпълни тепърва дълга си към своите български приятели.

А няколко лични думи за българската

ИВАНА СРЪБКОВА

е родена на 29. 8. 1955 г. в Бърно. Дъщеря е на поета, прозаика и преводача Йозеф Сухи (1923–2003). След завършването на гимназия (1975), се дипломира като филолог със специалност чешки и български език и литература във Философския факултет на Масариковия университет в Бърно (1975–1980); през 1981 година получава степен доктор на филологическите науки.

От 1987 година работи в Славянска библиотека към Народната библиотека в Прага, където освен с работа по каталогизация на книгите, се занимава също с пропагандиране българската култура и литература в Чехия.

Публикува в специализирания и всекидневния печат. Редактор е в чешкото електронно издание www.iliteratura.cz в рубриката за български книги. Написва за потребите на туристическа агенция Александрия популярно-научната публикация *Какво знаем и не знаем за България* (Прага, 2004 година). Занимава се със съвременна българска литература; освен с превод на художествена литература, превежда и за литературни списания и предавания.

През 1999 година по случай държавния празник на славянска писменост Св. Св. Кирил и Методий получава почетна грамота за принос в развитието и популяризирането на българската култура от Министерство на културата на Република България.

Преводи от български на чешки език:

Gospodinov, Georgi: *Gaustin neboli Člověk s mnoha jmény* (I drugi istorii).

Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2004, 100 s.

Gospodinov, Georgi: *Přirozený román* (Estestven roman). Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2005, 131 s.

Popov, Alek: *Zelný cyklus. Povídky* (Výbor z povídek). dybbuk, Praha 2008, 126 s.

бохемистика. Не само, че тя е най-добрата по света, но между вашите бохемисти намерих и много добри приятели и то от различни генерации – от съпрузите Раковски и Маргарита Кюркчиева от по-старата генерация – до по-младите Маргарита Младенова, Йорданка Трифонова и Владимир Пенчев и най-младите като Ани Бурова. Не мога да изброя всички, но не бива да забравям едни изключителни личности от смесената семейна двойка – Янко Бъчваров и Лудмила Кроужилова.

Кои са любимите Ви съвременни чешки автори? Кои чешки автори считате, че трябва да бъдат преведени на български език и защо?

Най-голямото откритие в цялата следреволюционна чешка литература от 1989 година до днес, за мен все още е Квета Легатова. Жалко, че нейните книги „Želary“ и „Jozova Hanule“ не са преведени засега на български език. А знаете ли,

кой чешки автор е най-превеждан в света? Иван Клима! Той наистина заслужава внимание. В последно време много ми допадна носителката на литературна награда „Магнезия Литера“ от тази година Петра Соукупова. Нейната победна книга „Да изчезна“ наистина заслужава да бъде преведена.

Обичате ли да пътувате? Кои са любимите Ви места в света, които сте посетила?

Да, много обичам да пътувам. Преди време към мен се обърна вестник „Лидове новини“ с молба да напиша за тях репортаж от пътуването си в България. Но през онази година бях на екскурзия в Египет, така че преди да напиша за България, ми излязоха репортажи за Египет, Полша, Австрия, Норвегия и Южна Африка. Като студентка работих често и като екскурзовод, един сезон към края на седемдесетте години и в чешкия сектор на „Балкантурист“ на Слънчев

Сактрисата Вилма Фронткова в БКИ

бряг. Да, а за спонсора на изданието на първия ми превод – туристическа агенция „Александрия“, написах популярно-научна публикация „Какво знаем и не знаем за България“. Така че, вече знаете и кои са моите любими места в света. Да, а между тях България е определено любовта на живота ми.

Димана Иванова

Снимки: личен архив на Ивана Сръбкова

Издателство „Ветрне млини“ – с нов литературен проект

От 15 до 19 юли тази година в Бърно се състоя информационна среща във връзка с откриването на нов проект на издателство „Ветрне млини“ („Вятърни мелници“). На срещата присъстваха представители на четири институции от четири различни държави – Център за демокрация и култура в Бърно, Културен дом „Елиас Канети“ в Русе, Дома на писателите в Шутгард и организация Контрапункт в Скопие. Другите участници в срещата бяха писатели от четири държави – Кристин Димитрова от България, Петра Хулова от Чехия, Судабе Моавез от Германия и Владимир Мартиновски от Македония, както

и преводачи на всеки един от езиците на държавите-участници в проекта. Проектът има както културно-литературна, така и урбанистична насоченост. Четиримата автори ще бъдат изпратени на три едномесечни престоя в три чужди държави. Там ще творят произведения в различни жанрове (без роман) за градовете, в които ще пребивават. Целта е да се създаде сборник с техните творби, преведени на всеки един от езиците на държавите-участници в проекта. Произведенията ще бъдат също така поставени и на сцена – под формата на театрални спектакли. Проектът цели до известна степен да приближи културите на държавите и заличи липсите, появявали се дълго време в межкултурния обмен на държави с по-ранно и по-късно членство в Европейския съюз. Визирането на държава, която дори не е член на Европейския съюз – като Македония, е само още един опит за премахване на културните и политически различия.

Участниците бяха настанени в луксоз-

ния хотел „Комса“ в центъра на Бърно – построен в стил сецесион, по модел на хотелите във Виена. На срещата бяха дискутирани организационни въпроси – лого на електронната страница, графика на дизайна на проекта, както и времето за престой на писателите в съответните градове. Авторите прочетоха някои свои вече написани творби, а преводачите изнесоха лекции за преводната рецепция на всяка една от литературите в своята държава. Бяха изтъкнати проблеми за ниското заплащане на преводаческия труд и проблематичното издаване на художествена литература. Авторы, организатори и преводачи говориха за облика на родните си градове. Някои държави като Германия, например, разполагаха с богат снимков материал, който беше показан под формата на фотографска изложба. Следващата среща ще се състои след издаването на сборника с литературни творби от издателство „Ветрне млини“.

Димана Иванова

Снимка: Димана Иванова

Четвърти международен конгрес на литературната бохемистика

От 28 юни до 2 юли в Прага се проведе четвъртият Международен конгрес към Чешката академия на науките в областта на литературно-научната бохемистика. В него взеха участие бохемисти от цял свят. Със свои доклади се представиха и българските бохемисти д-р Добромир Григоров, доц. Жоржета Чолакова и доц. Анжелина Пенчева

Конгресът бе открит от вече бившия директор на Института по литература на Чешката академия на науките доц. Павел Яноушек в Летния дворец „Хвезда“ на 28.06.2010. Павел Яноушек припомни, че конгресът се провежда на всеки пет години и че миналият е бил с водещи теми поезията на Владимир Холан и 150 години от издаването на романа „Баба ми“ на Божена Немцова, а сегашният конгрес по традиция се откри с изложба в памет на големия чешки поет и представител на романтизма Карел Хинек Маха по случай 200 години от рождението му. Доц. Яноушек прочете античната

са готови да посветят целия си живот на чешката литература, на литературата на един „малък народ, локализиран в центъра на Европа“. След уводните думи за открива-

нето на конгреса Яноушек предаде своя директорски пост на доц. Павел Яначек, който също изказа поздравления към участниците в конгреса, и покани чешката певица Хана Фрайкова и нейния съпруг Славек Брабец да изпълнят няколко песни на иврит. Изпълненията на чешкината Фрайкова с немски и еврейски произход, родена в Лондон, бяха изпълнени с изключителна артистичност. След музикалните изпълнения Фрайкова-Брабец Ленка Юнгманова – театрален критик и секретар на Института по литература на Чешката академия на науките – покани гостите на откриването на изложбата по случай 200-годишнината от рождението на К. Х. Маха. Изложбата бе открита от д-р Иржи Бакаш (заместник-директор на Института по литература на Чешката академия на науките). През следващите четири дни бяха представени докладите на бохемисти от цял свят, като българското участие беше застъпено от д-р Добромир Григоров (асистент в Софийски университет „Св. Климент Охридски“ и български лектор в Карловия университет в Прага), доц. Жоржета Чолакова (преподавател от Пловдивския университет и български лектор в Сорбоната в Париж) и доц. Анжелина Пенчева (преподавател в Благоевградския университет). Докладите бяха разделени

в три секции: Чешката литература – граници и периферия; Чешката литература в интердисциплинарни, интермедиялни и интерсемиотични отношения; Поезия, рецепция, интертекстовост: вторият живот на творчеството на К. Х. Маха. Докладите на д-р Добромир Григоров и доц. Жоржета Чолакова бяха включени в трета секция. Първият говори за творчеството на К. Х. Маха в контекста на чешкия структурализъм. Доц. Чолакова разгледа образа на езерото в митопоетическата карта на европейския романтизъм. И двата реферата демонстрираха новаторски поглед към творчеството на чешкия романтик. Владимир Крживанек – чешки учен, поет, председател на Съюза на чешките писатели изтъкна значимостта на научните трудове на Чолакова и по-специално книгата ѝ за поезията на чешкия авангард, както и превода ѝ на поемата „Май“ от К. Х. Маха. Докладът на доц. Анжелина Пенчева беше включен в блок 2 от трета секция: Чешката литература в перспективите на джандър-конструкцията. Доц. Пенчева говори за женските образи в романите на Милан Кундера като репрезентация на „изнасиления архетип“. Докладът беше посрещнат с оживление от страна на колегите ѝ и предизвика оживената дискусия в научното поле. Литературният конгрес беше доказателство за това, че чешката литература е отворена към дискусии и интердисциплинарни отношения. В този смисъл не е учудващ и фактът, че имаше огромен брой участници от цял свят. Конгресът беше закрит с коктейл от новия директор на Института по литература на Академията – доц. Павел Яначек, – който припомни, че следващият конгрес ще се състои след пет години.

Димана Иванова

чешка творба „Човекът, който отпраща големи поздравления“ и чрез този свой прочит изказа голямото си признание към литературоведите от цял свят, посветили живота си на бохемистиката. Той изрази не само радост, но и учудване от факта, че и до днес се появяват хора, които

Рилски манастир

„Света Богородица“

Най-големият манастир в България е разположен сред иглолистните гори на планината Рила (на 1147 м надморска височина) по течението на р. Рилска и край с. Пастра. Той е един от най-значимите български културно-исторически паметници, включен в списъка за световното наследство на ЮНЕСКО. Светата обител е от малкото манастири, възникнали още по време на Първата българска държава.

ВЪЗНИКВАНЕ НА МАНАСТИРА

Рилският манастир е основан през 30-те години на Х в. Смята се, че негов създател е първият български отшелник Св. Йоан Рилски (ок. 876–946). Той е роден е в с. Скрино и първоначално е бил монах в един манастир в Руенската планина. След като напуска манастира, Йоан Рилски започва да се скита из планината Витоша докато накрая стига до Рила планина, където се заселва. Скоро отшелническият му живот става известен сред населението от околността. Мнозина последвали начина му на живот и направили църква в близката пещера по течението на р. Рилска. Така възниква Рилският манастир – без подкрепата на официалната власт. Скоро славата на манастира и на основателя му достигат столицата Велики Преслав. Тогавашият български цар Петър I (927–969) поискал да се срещне с Йоан Рилски, но той отклонил поканата и върнал изпратените му дарове. Когато Йоан Рилски умира през 946 г., той е канонизиран за светец.

По време на византийското владичество манастирът се превръща в опора на българското народностно самосъзнание и става важен поклоннически център. През него минават няколко от най-важните пътища за поклонници от Централна Европа към светите места.

МАНАСТИРЪТ ПО ВРЕМЕ НА ВТОРОТО БЪЛГАРСКО ЦАРСТВО

По време на Втората българска държава манастирът остава най-големият духовен център в страната. Българските владетели, особено цар Иван Асен II и неговите наследници, проявяват голяма щедрост към него. Именно тогава мощите на Св. Йоан Рилски са пренесени в Търново като най-важната светиня за българския народ.

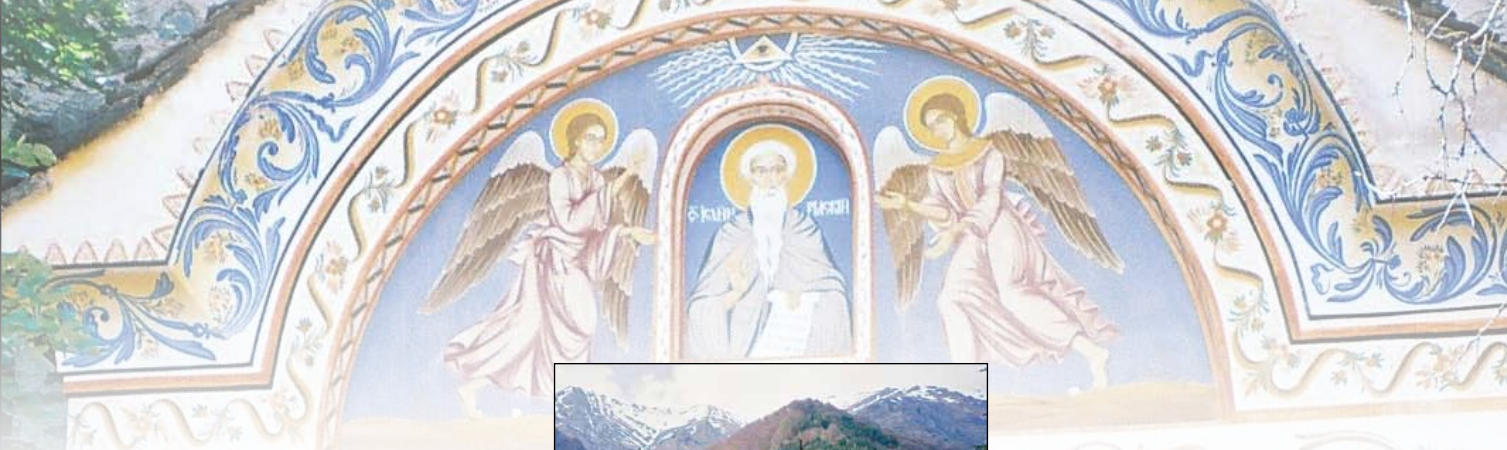
През първата половина на XIV в. манастирът влиза във владенията на местния феодал, болярина Хрельо. Той изгражда манастира на сегашното му място и го превръща в солидно укрепен архитектурен комплекс. В двора били построени еднокорабна църква и 5-етажна отбранителна кула (Хрельовата кула). На последния етаж имало малък семеен параклис „Преображение Господне“, украсен със стенописи.

През втората половина на XIV в. манастирът се разраства и замества благодарение на щедростта на българския цар Иван Александър (1331–1371) и на неговия син и наследник цар Иван Шишман (1371–1393), който на 21 септември 1378 г. издава т.нар. Рилска грамота, подпечатана със златен печат. С нея той дарява на манастира 20 села като феодални владения. Дарствената му грамота се пази и до днес. Оттогава

датира и житието на Св. Йоан Рилски, написано от патриарх Евтимий Търновски.

МАНАСТИРЪТ ПО ВРЕМЕ НА ТУРСКОТО РОБСТВО И БЪЛГАРСКОТО ВЪЗРАЖДАНЕ

Завладяването на българските земи от османските турци в края на XIV в. променя коренно съдбата на светата обител. Въпреки грамотата, която получил от султан Баязид I, в средата на XV манастирът бил обект на нападения и грабежи. Чак през втората половина на XV в. трима братя монаси – Йосиф, Давид и Теофан, решават да възстановят манастира – построяват жилищните и стопанските сгради, обновяват и украсяват църквата. Най-възрастният от братята, Йосиф, става игумен на манастира. През 1466 г. тримата братя сключват договор за взаимопомощ с руския манастир в Света гора „Св. Пантелеймон“ (договорът се пази и до днес), а три години по-късно получават разрешение от турските власти да пренесат мощите на Св. Йоан Рилски от разрушената столица Търново в манастира. Тържественото шествие е описано от българския книжовник Владислав Граматик. По-късно в манастира се създава книжовна школа, която обучава книжовници и духовници, поддържа връзки с останалите мана-

стири както в страната, така и в другите православни държави. Руската православна църква прави дарения на монасите под формата на книги, пари и църковни принадлежности. След двата големи пожара, които преживява манастира в края на XVIII и началото на XIX в., е построена нова църква (1834–1837) по образец на тези от атонските манастири. По време на Българското възраждане манастирът вече не е само пазител на историческата памет, но и огнище за разпространение на новите идеи. Тук твори известният български книжовник Йосиф Брадати. Смята се, че в манастира за известно време отсяда и Паисий Хилендарски, за да събира материали за своята „История“. Сред най-известните възпитаници на килийното училище в манастира са Неофит Рилски – родоначалникът на българското светско училище. С помощта на богати българи от цялата страна (Панагюрище, Копривщица, Карлово, Калофер, Сопот, Тетевен, Чирпан, Стара Загора) манастирският комплекс е реконструиран.

МАНАСТИРСКИЯТ КОМПЛЕКС

Светата обител представлява комплекс от култови, жилищни и стопански сгради с обща площ от 8800 кв. м. Комплексът е ограден от 24-метрови каменни стени, които образуват неправилен петоъгълник и затова, погледнат отвън, манастирът прилича на крепост. В двора му има разнообразие от архитектурни форми – арки и колони, дървени стълби и резбовани чардаци, зад които са разположени килиите, които наброяват около 300. В партерния етаж се намира магерницата, където се приготвя храната на монасите. Манастирът има 5 етажа, като 4 от тях са над земята. В средата на вътрешния двор се намират най-старата сграда в комплекса – Хрельовата кула, и църк-

вата „Рождество Богородично“ със своите 5 барокови куполи и два параклиса. Стенописите, които датират от средата на XIX в., са дело на майстори от Банската и Самоковската зографска школа – Димитър и Симеон Молерови, Захарий и Димитър Зограф.

Манастирът има изключително богата библиотека, в която се съхраняват 250 ръкописни книги и 9000 старопечатни издания. Музеят на манастира също притежава богата експозиция – сбирка от 35 000 експоната. Най-ценният от тях е „Кръста на Рафаил“ (1802), резултат от 12-годишен труд, изработен от цяло парче липово дърво и кръстен на своя създател. На него са изваяни 36 фигурки. През 1961 г. манастирът е обявен за Национален музей. Светата обител е включена в книгата на ЮНЕСКО през 1983 г., в която има още над 200 обекта от цял свят. През април 1991 г. с постановление на Ми-

нистерския съвет е възстановен монашеският статут на манастира и неговата автономия в рамките на Българската православна църква.

Д-р Красимира Мархалева
по материали от книгата
„Българските манастири“

Мощите на Свети Йоан Кръстител

На 28 юли 2010 г. екип от археолози под ръководството на проф. Казимир Попконстантинов откри при разкопките на манастирския комплекс „Св. Йоан Предтеча“ на остров Свети Иван край Созопол мощите на светеца.

Останките – части от ръка, лицева част и зъб – са намерени в реликварий от алабастър в олтарната част на стар манастирски комплекс, който е носел името на светеца. Мощехранителницата датира от средата на пети век.

На 29 юли екипът на проф. Попконстантинов откри и каменна кутийка от V век. „Била е с капаче и вътре е имало част от светите мощи на Йоан Кръстител, които са преместени от Константинопол до остров Свети Иван. На дъното на кутийката има врязан надпис на гръцки „Господи, помагай на своя раб Тома“. А на страните ѝ се виждат надписът „на свети Йоан“ в родителен падеж и е отбелязано „юни“, „24“. А на 24

да се вградят мощите на светеца-патрон, чийто име църквата носи. „Кутийката с мощите на св. Йоан Кръстител е била вложена в стълба на олтарния престол на стария храм. Когато век или два по-късно строят нов храм, монасите не са били сигурни дали ще намерят реликварий и за всеки случай си носят мощи. Установяват обаче, че реликварият си е на мястото. Не го отварят, за да сложат мощите, а пробиват една дупчица и през нея вкарват останалите костици, които са пренесли. После я тампонират с хоросанов разтвор“, казва проф. Попконстантинов. Реликвария с мощите на светеца бе разпечатан на 1 август от специална комисия Разкопките и реставрация-

та на манастирския комплекс са финансирани от норвежкото правителство по линия на Европейското икономическо пространство (ЕИП). Сумата за проекта е 580 хиляди евро, които покриват 90% от всички разходи. Българското правителство

развихриха и в българските медии. Не липсваха скептични реакции. Министърът без портфейл Божидар Димитров обвини някои археолози, че завиждат на колегата си проф. Попконстантинов за голямото откритие и ги нарече шибани колеги. Те от своя страна поискаха оставката му. „Искам да кажа, че ние сме в най-добро положение от всички други деветнайсет църкви и манастири, които твърдят, че имат мощите на свети Йоан Кръстител, защото ние имаме автентично доказателство“, заяви министърът без портфейл и бивш директор на НИМ Божидар Димитров, цитиран от БНР. Според него това е надписът от V-ти век върху т.нар. транспортен реликварий, с който са пренесени мощите от Константинопол в Созопол. Историкът Михаел Хесеман, който датира реликвите на Ватикана смята, че мощите са автентични, но те нямат притегателната сила на по-известните религиозни обекти като Плащеницата. Според Фабрицио Висконти от специалната комисия на Ватикана по въпросите на археологията на свещеното, по света има хиляди реликви, за които се претендира, че са от Йоан Кръстител. Висконти заяви за Си Ен Ен, че „комисията ще изчака по-задълбочено проучване, преди да обяви становището си“. Ръководството на Българската православна църква обяви откритието за автентично. Хиляди поклонници от различни националности чакаха часове пред църквата „Св. Георги“, където през август мощите бяха пренесени с литийно шествие, предвождано от сливения митрополит Йоаникий и двамата министри Божидар Димитров и Симеон Дянков. Там те ще останат докато приключи ремонтът на църквата „Св. Св. Кирил и Методий“. В църквата „Св. Георги“ има още мощи на Св. Андрей Първозвани и парче от Светия кръст.

Отваряне на реликвария с мощите на св. Йоан Кръстител

юни е празникът Рождество на свети Йоан. От този надпис по-категоричен отговор чии са мощите, не можем да имаме. В реликвария имаше 9 мощи, но само две от тях попадат в кутийката и точно те са принадлежали на св. Йоан Предтеча“, казва в интервю за в. „Монитор“ проф. Казимир Попконстантинов. На остров Свети Иван археолозите са открили останки от църква, разрушена в края на V век. По-късно на мястото на старата църква е построена нова. Според църковния канон при издигането на нова църква на мястото на старата под основния камък на олтарната маса трябва

отпусна 420 хиляди лева за довършване ремонта на созополската църква „Св. Св. Кирил и Методий“, където окончателно ще бъдат положени мощите на светеца.

СКЕПСИС И ВЪЗТОРГ

Откритието на проф. Попконстантинов предизвика интересът на световните медии. То бе отразено в емисиите на CNN и BBC. Екип на тв канала на „Нешънъл Джогеографик“ ще снима в Созопол научно-документален филм за откритите в България мощи на Йоан Кръстител. Бурни дебати за това дали мощите принадлежат действително на св. Йоан се

Мария Захариева

Скални феномени в Родопите

Каменните гъби

Скалните образувания са неповторими творения на природата, които с необикновената си форма носят естетическа наслада и имат висока научна стойност. За разлика от живата природа, неживата създава своите „произведения“ еднократно и не „по образ и подобие“ на вече съществуващите. В повечето случаи образуването им продължава милиони години, в резултат на комбинацията на много природни явления. Досега в България са открити около 380 скални феномени, които са обявени за защитени природни забележителности. Част от тях се намират в планината Родопи. Ще ви представим най-интересните и загадъчните. Започваме с *Каменните гъби* (известни още като *Скални гъби*). Това скално творение е разположено между кърджалийското село Бели пласт и хасковското село Зорница, на самото шосе, което свързва Хасково и Кърджали. Местните хора го наричат „Мантар кая“.

ОБРАЗУВАНЕ НА ГЪБИТЕ

Тези красиви „произведения“ на природата, които наподобяват гигантски гъби, заемат площ от 30 дка и са обявени за природна забележителност през 1974 г. Геоложката история на Каменните гъби започва преди около 38 млн. години, през палеогена, когато голяма част от Балканския полуостров е била залята от море, а Рило-Родопският масив е стърчал като остров. Подложени на постепенното разрушаване от морските бури, неговите гранитни брегове са се свличали и напластявали по морското дъно. В резултат на силни тектонски процеси източната част на Родопския масив започнала да потъва в тогавашното топло и плитко море. След време дъното се пропукало и през дълбоките процеди на земната кора нагоре се

устремила огнетечна магма. В резултат на активната вулканична дейност на морското дъно започвали да се утаяват пепел и скални отломки. След оттеглянето на морето цялата територия започнала постепенно да се издига. Настъпил период на невероятна суша. От утаената вулканична пепел и скални късове се образували красивите *туфи* (скали с вулканичен произход). Според специалистите няколко са етапите, през

които преминава образуването на „гъбите“. Най-напред пукнатините в туфите се разширяват и те се разпадат на големи блокове. След това във всеки блок пластове се рушат неравномерно и така се образуват гъбообразните форми. Те достигат своя разцвет, когато „пънчетата“ са най-тънки, а след тяхното пречупване „гулите“ падат и „гъбите“ се разрушават. В същото време от същите пластове „порастват“ нови

„гъби“ – също като в живата природа. Ролята на главен „скулптор“ за тяхното образуване играе дъждът, а слънцето, ветровете и студовите са негови активни „помощници“. Каменните гъби имат хармонични пропорции, затова, гледани от страни, приличат на истински. Те са с почти еднаква височина – около 2,5 м. Толкова е и дебелината на пластове, от които са се образували. Шапките им имат същите размери. Гъбите са се оформили от два пласта туфи с различни свойства. Долният, в който са „пънчетата“ на „гъбите“, е по-слаб и има розов цвят. Той по-лесно се поддава на действието на природата. Корички от скалата постоянно се лющят и така „крачетата“ изтъняват. Горният пласт, от който са образувани „гулките“, има зеленикав цвят и съдържа

по-здрави минерали – най-вече вулканично стъкло.

ЛЕГЕНДА ЗА КАМЕННИТЕ ГЪБИ

Според местното предание, някога по тези места живели четири хубавици, дъщери на въглищаря Радун от близката крепост Перперикон. Една есенна утрин турски орди ненадейно нападнали крепостта. В селището настъпила суматоха, камбаните забили тревожно. Цяла седмица се отбранявала крепостта, но силите на защитниците й скоро започнали да привършват. Намерил се предател – дъбовите врати се отворили, османлиите нахлули в крепостното селище. Завоевателите пленили най-хубавите жени, между тях били и дъщерите на въглищаря. Четирите хубавици обаче били твърдо решили да не се дават живи на поробите-

ля и започнали да замерят конвоя и предводителя на ордата с камъни. След това девойките побягнали, а турците започнали да ги преследват. Но един от тях успял да ги настигне. В момента, когато замахвал с ятагана към девойките, главите им мигом се превърнали в красиви каменни гъби. Така природата искала да запази спомена за саможертвата им. Обхванат от ужас, злодеят се качил на коня и понечил да побегне, но се превърнал в грамадна черна скала (*Kapa mene*), която напомня за безсилието на насилника срещу вярата и свободата. И до днес гъбите стоят скупчени една до друга – розовият им оттенък напомня за пролятата им кръв. Казват, че който мине оттук рано сутрин, може да види как от белите корони на каменните гъби капят сълзи...

Кърджалийски скални пирамиди

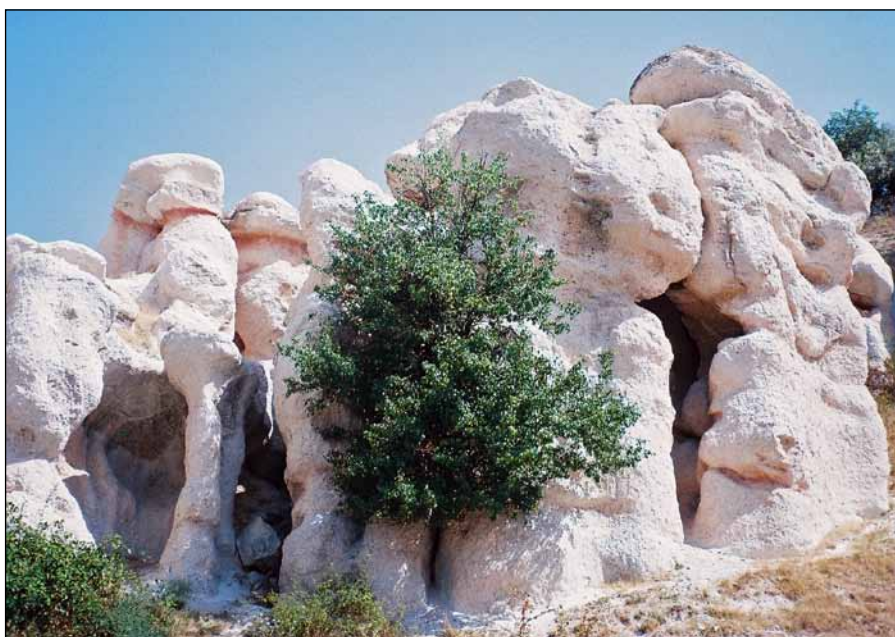
Тези причудливи „произведения“ на природата се намират в Източните Родопи, близо до гр. Кърджали, край селата Добровелец, Повет и Зимзелен. Те не са толкова популярни като Стобските и Мелнишките пирамиди, но се смятат за най-загадъчните скални пирамиди в България. Пирамидите са типичен белег на местната панорама, защото случайно минаващите пътници веднага ги забелязват и дълго им се любуват.

ОБРАЗУВАНЕ НА ПИРАМИДИТЕ

Формирането на този природен феномен е започнало преди около 40 милиона години, когато Източните Родопи са представлявали неспокойно дъно на топло и плитко море. Чести вулканични изригвания разтърсвали земята и на морското дъно се образували пластове вулканична пепел, примесена с късове от разрушените скали. Утайките се уплътнявали бавно и се превръщали в пластове от туфи – скали с вулканичен произход. Постепенно вулканите започнали да затихват, морското дъно се „успокоило“, а неспирните движения на земната кора започнали да го издигат. После морето се оттеглило на изток, а пластове на туфите се показали на земната повърхност. Затова, за разлика от скалите край Мелник и с. Стоб, пирамидите край Кърджали са изградени от туфи. Те наподобяват човешки фигури, коне, птици, обелиски. Съ-

държанието на различните минерали определя различната здравина на скалите и им придава разнообразни багри в розово, червено, кафяво. Така например, скалите, в които има

и метални примеси, са значително по-здрави, докато останалите са лесно рушими. Главните фактори за образуване на тези природни творения са дъждът, течащата

вода, летните горещини и зимните студове. Водата мокри туфите и те набъбват, после слънцето ги суши и те се свиват и напукват. Дъждовните капки, събрани в множество ручейчета, отнасят полуразрушената скала от повърхността на фигурите и така се образуват нови повърхнини. Макар в по-дълбоките части скалите да са сравнително здрави, на повърхността те са превърнати в ронлива маса. Вятърът отвява най-дребните частици, „погалва“ с тях пирамидите и довършва ваятелската си дейност. Фигурите са изключително разнообразни по форма и размери, като височината им варира между 0,5 и 10 м. Лабиринт от тесни и дълбоки коридори с почти отвесни стени напомня на родопските села. Зелената трева, храстите, дърветата, поникнали върху тези ронливи скали, правят уникалната гледка още по-живописна. Кърджалийските пирамиди са обявени за природна забележителност през 1974 г.

ЛЕГЕНДИ ЗА СВАТБА

Най-известни са скалните пирамиди близо до с. Зимзелен, на 3 км от гр. Кърджали. Разположени са върху площ от около 50 дка. Тези природни творения наподобяват събрани на едно място хора, животни и птици, изваяни от природата. Сякаш невидима ръка е изрязала от камъка образи на сватбари, кумове, жених и невеста. Така че всеки, който ги види, може да даде воля на въображението си и да „разпознае“ в тези фигури възрастни, деца, мъже, жени, „облечени“

в бели и розови „дрехи“. Някои от образуванията наистина са монументални – височината им достига до 10 м, а две от тях са в червен цвят и приличат на младоженец и младоженка. Край тях са „застанали“ сватбари. Човешкото въображение е родило много легенди за тези чудни скални творения. Една от тях, смятана за най-романтичната, разказва за една незавършена сватба, една неизживяна любов и едно проклетие, заради което те носят това име. Местните хора разказват как млад момък се влюбил в прочута с красотата си девойка от съседното село. Той се влюбил така силно, че се поболял от мъка по нея. За да спаси сина си, баща му отишъл при родителите на девойката и, според тогавашните традиции, я откупил в замяна на много злато. Вдигнала се весела сватба и повели

момата към Зимзелен. Отзад вървял щастливият жених, а отпред баща му водел нагиздената булка, качена на муле. Веднага щом прекосили рекичката, духнал вятър и открил лицето на булката. Свекърът занемаял пред хубостта ѝ, завидял на сина си и греховни мисли го обзели: „...Господи, тя трябва да е моя...“. Природата се възмутила, зафучал сърдито вятърът и тогава се случило страшното – вкаменили се свекърът, качената върху мулето булка и заедно с тях всички сватбари. Само момъкът останал – вцепенен от ужас и мъка. Заплакал той и се помолил на вятъра и него в камък да превърне. Вятърът изпълнил молбата му, вкаменил се и той, а от сълзите, които клетият момък изплакал, се образувало езерце. Дори и днес, пред неговата фигура блести малка локвичка, която, според местните хора, събира сълзите му. Друга легенда разказва за брата Еньо и сестрата Зорница, разделени насилствено като малки деца. След много, много години, когато вече трябвало да се задомяват, те случайно се срещнали, харесали се и решили да се оженят. Тръгнали към олтара, но вратата на църквата вместо да се отвори, на няколко пъти се затваряла пред младоженците. Когато те накрая прекрачили прага ѝ, небето притъмняло, чул се страшен тътен, след което цялата сватба се вкаменила.

Снимки: Красимира Мархолева

Д-р Красимира Мархолева

Въпрос на вкус

Домат, патладжан, чушка, картоф. Какво обединява тези зеленчуци? Първо, от тях можем да направим един пъстър, ароматен и вкусен гювеч. Второ, те всички принадлежат към семейство Картофови (Solanaceae). Трето, представителите на семейство Картофови са пренесени в Европа от родната им Америка или от Азия.

Когато ги режем на кръгчета или кубчета за поредната салата или гозба, ние едва ли се замисляме, че те се появяват в менюто на европейците едва от края на XV-ти век насам. Като всяко нововъведение, първоначално и те са предизвиквали съмнения: картофите дълго били смятани за мръсни и нездравословни, тъй като грудките им растат под земята, моравият цвят на патладжаните бил причина да им приписват болестотворно действие. От Америка води произхода си и още една неотменна съставка на съвременната българска кухня – фасулът. Нека се опитаме да си представим нашата трапеза без зрял или зелен боб, без шопска салата, без картофена яхния, без

мусака. Невъзможно, нали? Как ли биха изглеждали срещите ни без неизменното кафе, още един прищълец от далечни земи? Или почерпките на рожденици и именници без шоколадови бонбони?

И все пак, до сравнително неотдавна вкусовата и ароматичната картина на света, обитаван от българина, е била съвършено различна. Ако искаме да я реконструираме, трябва да се обърнем към данните на езика и да видим какво присъства и какво отсъства в някогашните паметници.

Националната кухня е област, в която културните влияния приемат съвсем реален облик и се превръщат в осезаема част от нашето ежедневие. Историческият анекдот твърди, че според Клеменс Венцел фон Метерних, министър на външните работи на Австрийската империя, Балканите започват на виенската улица „Ландщрасе“. Чешкият писател Бохумил Храбал поставя началото на Балканите там, където свършват австро-унгарските ж.п.гари. По-

койната българска антроположка и фолклористка Антонина Афанасиева-Колева загърби геополитическите критерии (на които и без друго рядко може да се разчита) и предложи на нас, тогавашните свои студенти, един много по-реалистичен определител – дефинирания от нея „limes на бозата“. С други думи – културният регион на Балканите се простира дотам, докъдето се произвежда и консумира боза. Екстравагантно, забавно, но убедително.

Ако приемем, че кухнята е ключово проявление на материалната култура на един народ, то българската кухня ни представя един изключително динамичен модел на взаимодействие със съседните култури.

Баклава, кадаиф, тулумбички, локум – това са някои от сладките заемки от нашите съседи, турците. Мусака, таратор, сарми – кой може да каже точно кога и къде са се появили? Под една или друга форма ги срещаме не само по целия Балкански полуостров, но и из Средиземноморието. Същото важи и за разточеното тесто с различни плънки от сирене, извара, мляно месо, плодове (ябълки, тиква) или зеленчуци (праз, зеле), което у нас познаваме и обичаме като „баница“, но можем да го опитаме в сръбската и хърватската кухня като „гибаница“, в турската – като „бюрек“, в сефардската – като „борекас“ или „боре-китас“. Ако следваме кулинарния код, ще установим, че българската култура принадлежи към славянския, балканския, европейския и средиземноморския културни кръгове, чиито граници се сливат (и размиват) в нашите чинии.

Маргарита Симеонова

ПАТАТНИК

(рецепта от Бачковския манастир „Успение Богородично“)

Продукти:

10 средни по големина картофа (около 1кг)
200 г сирене
100 г кашкавал (сирене)
2 с.л. олио
1 глава лук
2 с.л. краве масло
5–6 скилидки чесън
1 с.л. сух магданоз
1/2 връзка пресен магданоз

Начин на приготвяне:

Обелваме картофите и ги настъргваме на едро ренде. Смесваме ги с настърганото на ситно с ренде сирене, настъргания кашкавал, нарязания на ситно лук, нарязаните също на ситно скилидки чесън, сухия и нарязания на ситно пресен магданоз, олиото и кравето масло. Объркваме добре сместа и я сипваме в тава.

Печем в умерена фурна, докато патетникът се запече отгоре – тогава го объркваме с лъжица и наливаме 1 чаена чаша топла вода. Допичаме десетина минути. Патетникът се поднася топъл.

МЪРЗЕЛИВ ПАТАТНИК

Продукти:

8–10 средни картофа – настъргани на ренде
1–2 глави лук на кръгчета/парчета
200 гр. сирене, натрошено на ситно
настърган кашкавал (за запичане най-накрая)
150 гр прясно мляко + 3 яйца – разбийте ги заедно като заливка
джоджен, магданоз, чубрица – сухи

сол, чер пипер на вкус

Начин на приготвяне:

Смесвате всичко в една тавичка, заливате с млякото и яйцата, поразбърквате, посипвате с подправките и печете на 200*С около 40 минути.

Като е почти готов, поръсете с настъргания кашкавал.

Bulharské organizace v ČR

1. Bulharská kulturně osvětová organizace v ČR (BKOO v ČR)

IČ: 004 42 780,
datum vzniku: 24. 10. 1989,
sídlo: ul. Americká 744/28, 120 00 Praha 2,
Ing. Anton Stambolijski, předseda,
e-mail: info@bgklub.cz, www.bgklub.cz

• Bulharský kulturně osvětový klub v Praze, IČ: Sine

sídlo: ul. Americká 744/28, 120 00 Praha 2,
Ing. Anton Stambolijski, předseda, e-mail:
info@bgklub.cz, www.bgklub.cz
Ing. Petr Popov, místopředseda,
e-mail: popov.petr@post.cz
korespondenční adresa:

DNM, ul. Vocolova 602/3, 120 00 Praha 2

• Bulharský kulturně osvětový klub Ostrava,

IČ: 452 34 469, datum vzniku: 27. 9. 1988,
sídlo: ul. 28. října 572/4,
702 00 Ostrava - Moravská Ostrava
Mgr. Sirma Zidaro – Kounova, předsedkyně

• Bulharský kulturně osvětový klub v Olomouci,

IČ: 696 00 741, datum vzniku: 9. 6. 1999,
sídlo: ul. Stratilova 230/6, 779 00 Olomouc
Božidar Bairov, předseda, e-mail:
sibos@volny.cz a s.bairov@kr-olomoucky.cz

• Bulharský kulturně osvětový klub v Plzni,

IČ: 737 12 795, datum vzniku: 23. 3. 2006,
sídlo: ul. Ke Sv.Jiří 1305/36, 312 00 Plzeň 4
Tatiana Mandikova, předsedkyně,
e-mail: mandikova@volny.cz

• Bulharský kulturně osvětový klub v Kladně,

IČ: Sine, sídlo: ul. Finská 2250,
272 01 Kladno-Kročehlavy,
Michal Asenov Andreev, předseda
korespondenční adresa:
Toncho Krumov Krastev, 273 01
Kamenné Žehrovice 217, okr. Kladno,
e-mail: MARIANAKRASTEVA@seznam.cz

• Bulharský kulturně osvětový klub v Mostě,

IČ: Sine
ul. Jaroslava Haška 1049/1, 434 01 Most,
Atanas Beremov, předseda

• **Bulharsky kulturně osvětová organizace (Chomutov),** IČ: 482 97 321,
datum vzniku: 27. 10. 1993, sídlo podle
registrace: Revoluční 46/9, 430 01
Chomutov, ve skutečnosti organizace
už 10 let objekt nevyužívá a organizace
nevyvíjí činnost

2. Bulharská kulturně osvětová organizace sv. Cyrila a Metoděje v Praze, Česká republika,

IČ: 711 72 131, datum vzniku: 16. 10. 1995,
sídlo: ul. Americká 28, 120 00 Praha 2,
korespondenční adresa:
DNM, ul. Vocolova 602/3, 120 00 Praha 2,
MgA. Sylvia Georgieva, PhD., předsedkyně,
e-mail: sgeorgieva@seznam.cz

3. Vazraždane, o.s.,

IČ: 265 44 229, datum vzniku: 10. 10. 2001,
sídlo: ul. Americká 28, 120 00 Praha 2,
korespondenční adresa:
DNM, ul. Vocolova 602/3, 120 00 Praha 2,
Mgr. Maria Zacharieva, předsedkyně,
e-mail m.zacharieva@atlas.cz ,
balgari@atlas.cz , www.balgari.eu

4. Občanské sdružení Zaedno,

IČ: 266 06 071, datum vzniku: 21. 10. 2002,
sídlo: ul. Jana Želivského 1729/20,
130 00 Praha 3,
e-mail: zaedno@zaedno.org ,
http://www.zaedno.org
Todor Ralev, předseda,
e-mail: ttosheer@seznam.cz

5. Bulharská beseda,

IČO: 227 36 654, datum vzniku: 12. 5. 2008,
sídlo: ul. Petýrkova 1946/10, 148 00 Praha 4,
Mariana Novotná, předsedkyně,
e-mail: Mariana.Novotna@seznam.cz

6. Bulharské kulturně osvětové sdružení v Brně,

IČ: 266 07 590,
datum vzniku: 19. 11. 2002,
sídlo: ul. Žlutý kopec 928/8, 603 00 Brno,
MUDr. Atanas Ivan Belkov, předseda,
e-mail: bkosb@seznam.cz,
ibelkov@seznam.cz, http://www.bkos.cz

7. PIRIN o.s.,

IČ: 265 91 723, datum vzniku: 25. 4. 2002,
sídlo: ul. Majdalenky 852/13, 638 00 Brno,
e-mail: pirin@pirin.cz, http://www.pirin.cz
Ing. Georgi Georgie, předseda sdružení,
e-mail: georgiev@seznam.cz

8. Sdružení pro Bulharsko o.s.,

IČ: 265 89 401, datum vzniku: 28. 3. 2002,
sídlo: ul. Svážná 376/22, 634 00 Brno
Alexandar Dimitrov Radkov a Mgr. Martina
Radková, e-mail: saso@iol.cz,
http://bulharsko.proweb.cz

9. Bulharský kulturní klub,

IČ: 266 63 112, datum vzniku: 27. 4. 2004,
sídlo: ul. Husova 182, 293 01 Ml. Boleslav II,
Nenčo Jordanov Sajkov, předseda,
bydliště: PSC 294 46 Semčice 147,
okr. Mladá Boleslav

10. Cyril a Metoděj o.s.,

IČ: 265 97 098, datum vznik: 25. 6. 2002
sídlo: ul. Stavbařů 2856/3, 400 11 Ústí nad
Labem – Severní Terasa, tel.: 474 549 453
kontaktní osoba: Toma Bojčev,
ul. Kamenická 502/15, 405 01 Děčín II –
Nové Město
e-mail: toma.bojcev@gmail.cz

11. Bulharská pravoslavná obec v České republice,

IČ: 265 31 593, datum vzniku: 10. 5. 2001
sídlo: ul. Americká 744/28,
120 00 Praha 2-Vinohrady,
kontaktní osobu a adresu pro
korespondenci: Ing. Silvia Krsteva,
ul. Děkaná 252/2, 140 00 Praha 4,
e-mail: bulharskepravoslavi@centrum.cz

12. Křesťanské sdružení Bulharů v České republice „Svatého Nikolaje Mirlikijského Divotvůrce“, o.s.,

IČ: 228 36 799, datum vzniku: 2. 9. 2009
sídlo: ul. Rychtářská 2506/3,
160 00 Praha 6-Dejvice,
kontaktní osoba: otec Plamen Vassilev
Todorov, e-mail: photios@seznam.cz

Poznámka:

Když u názvu organizace je uvedena
pouze jedna adresa, znamená to, že je to
současně sídlo a korespondenční adresa.
Tam kde je uvedeno sídlo a korespondenční
adresa, vždy odesílat písemnosti pouze na
korespondenční adresu s jménem kontaktní
osoby.

Tento adresář byl vytvořen z veřejně
přístupných zdrojů, zejména pro
potřebu organizací národnostních
menšin a ostatních zájmových fyzických
a právnických osob a institucí v ČR
i zahraničí.

Vypracoval: Ing. Petr POPOV,
e-mail: popov.petr@post.cz

Абонамент

ИНТЕРЕСУВА ЛИ ВИ ЖИВОТЪТ НА БЪЛГАРИТЕ В ЧЕХИЯ, БЪЛГАРИЯ И В ЦЕЛИЯ СВЯТ?

Абонирайте се за списание „Българи“, подкрепете своето българско списание! „Българи“ е едно от най-представителните списания на българската общност.

На страниците на „Българи“ имате уникалната възможност да получавате актуална информация от България, да се срещате с интересни личности и да научите нещо повече за живота на българите в Чехия и по света. Чакаме вашите мнения и предложения за списание „Българи“.

Годишният абонамент за 6 броя е само 180 Кш.

Пощенските услуги поема сдружение „Възраждане“. Средствата можете да изпратите на сметката на сдружението 1962160309/0800 или по пощата на адрес: o.s. Vazraždane/ Vocelova 3/120 00 Praha 2.

**ОБАДЕТЕ НИ СЕ НА GSM 777 196 322
ИЛИ НИ ПИШЕТЕ НА E-MAIL BALGARI@ATLAS.CZ**

За контакти:
o.s. Vazraždane
Vocelova 602/3
120 00 Praha 2
Тел.: +420 777 196 322
balgari@atlas.cz
www.balgari.eu

Българското неделно училище

Малки, по-големи и още по-големи деца и ученици,

*Ако обичате да пеете и танцувате,
ако обичате да рисувате и да се забавлявате,
ако обичате да пишете и говорите на български,*

**Заповядайте всяка събота в 10.30 ч. в Дома
на националните малцинства в центъра на Прага,
улица „Воцелова“ 3–2 минути пеш от „И. П. Павлова“**

Повече информация на gsm 777 196 322 и на e-mail balgari@atlas.cz

Българи брой 3–4/2010

Издание на българската общност в Чешката република

Издател:

Гражданско сдружение „Възраждане“, Americká 28, 120 00 Praha 2
Контактен адрес: Vocelova 3
120 00 Praha 2

Излиза с финансовата подкрепа на Министерството на културата на Чешката република

Регистрационен номер в Министерството на културата на Чехия: E 13282

Директор на изданието и главен редактор:

Мария Захариева

Редакционен екип:

Румяна Георгиева, Димана Иванова, Васил Самоковлиев, Маргарита Симеонова, Красимира Мархалева, Асен Милчев, Румяна Кирилова

Сътрудници: Пенка Калинкова, Константин Димитров, Снежана Таскова, Сирма Зидаро-Коунова, Минка Генчева, Катержина Тидлачкова, Георги Георгиев

Коректор: Татяна Борисова

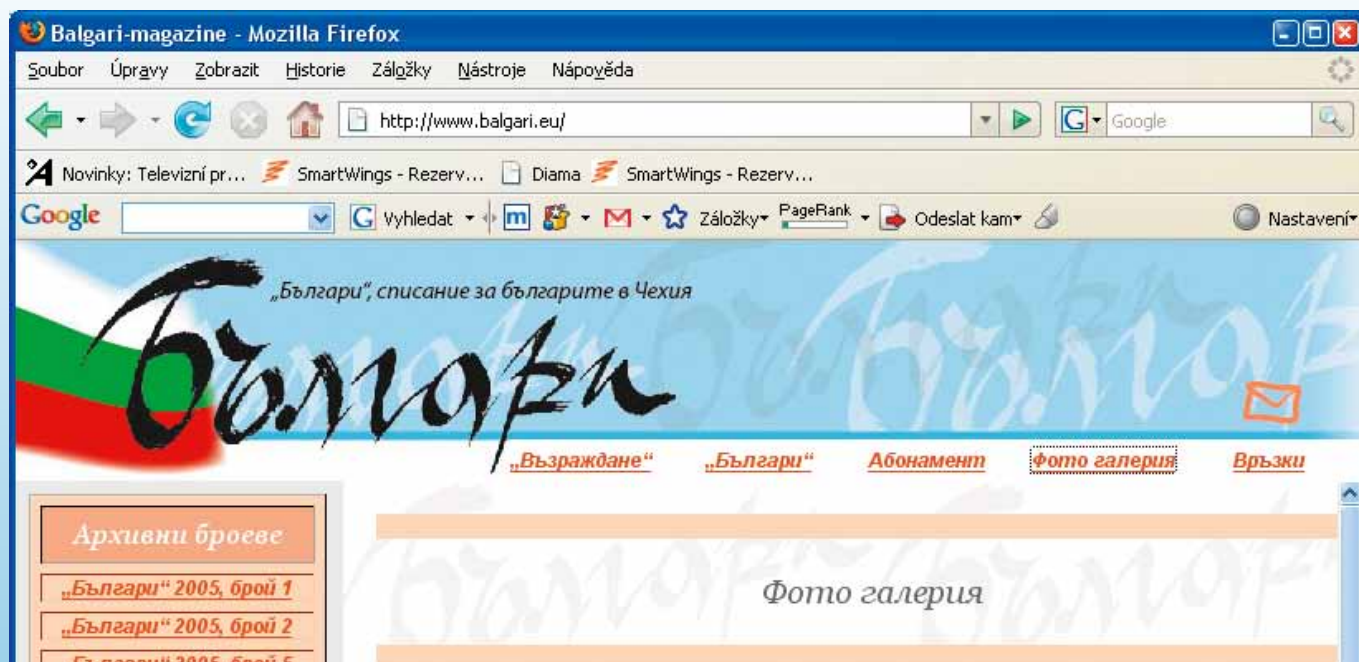
Дизайн:

„Макс“ студио

Година 9, брой 3–4/2010

Balgari

Periodikum bulharské menšiny v České republice
Časopis je vydáván s finanční podporou Ministerstva kultury České republiky

Посетете интернет страницата на гражданско сдружение „Възраждане“ и на списание „Българи“
www.balgari.eu

БЪЛГАРСКО УЧИЛИЩЕ „Д-р Петър Берон“ – ПРАГА ШАНС ЗА ВАШИТЕ ДЕЦА

Българско средно общообразователно училище
 "Д-р Петър Берон"
 гр. Прага

Начало За училището Прием Новини История Фотогалерия Контакти Полезни връзки

Актуално

График на учебното време
 График на класните работи
 График за консултациите на учителите
 График за приемното време на учителите

16000 Praha
 Rychtarska 1
 Bulharska zakladni skola a
 gymnazium
 Dr. Petra Berona

tel: +420 233 334 301
 fax: +420 224 310 433

Разгледайте училището

ВХОДЪТ

◀◀ предишен ▶▶ следващ

Българското средно общообразователно училище "Д-р Петър Берон" се намира на ул. "Рихтарска" №1, в една от най-красивите части на гр. Прага – Дейвице.

Създадено е през 1948 год. като Народно основно училище "Г. Димитров", в което учат само 30 ученици. С течение на годините, училището придобива авторитет и популярност. От 1996 год. носи името на великия български възрожденец д-р Петър Берон.

Днес то е средно общообразователно училище със 120 ученици, които получават много добра подготовка и успешно се реализират след завършване на 12 клас. Издаваните дипломи на завършилите са валидни в европейските държави.

Училището е отворено за деца от български произход, живеещи постоянно или временно в Чешката република, както и за деца от други националности, проявяващи интерес към българската образователна система.

www.bgschool.eu

Вълнени одеала, килими и халища от сърцето на България в сърцето на Прага.

Vlněné deky, koberce, kilimy a přehozy ze srdce Bulharska v srdci Prahy.

www.balkanova.cz

Navštivte náš nový obchod, jen pár kroků
od Karlova mostu:
Balkanova – Saský dvůr
Saská 3, Praha 1 – Malá Strana

Otevírací doba: pondělí, středa, čtvrtek pátek od 10 do 18 hod.,
sobota a neděle od 11 do 18 hod.

Посетете нашия нов магазин в Саския двор
само на няколко крачки от Карловия мост:
Балканова – Саски двур
„Саска“ 3, Прага 1 – Мала Страна

работно време: понеделник, сряда, четвъртък, петък от 10 до 18 ч.,
събота и неделя от 11 до 18 ч.